

FONOLOŠKI OPISI SLOVENSKIH GOVOROV

TINE LOGAR

IZHODIŠČNI SPLOŠNOSLOVENSKI FONOLOŠKI SISTEM

1. INVENTAR FONOLOŠKIH ENOT

1.1. *Vokalizem*

1.11. Dolgi vokalizem

| | |
|-------|-------|
| i: | u: |
| ě: | o: |
| e: ə: | ɛ: ɔ: |
| a: | |

1.12. Kratki vokalizem

| | |
|-----|---|
| i | u |
| ě | |
| e ə | ɔ |
| a | |

1.13. Poleg vokalov so silabemi tudi /ř: ť: ř ť/.

1.2. *Konsonantizem*

1.21. Zvočniki (Sonanti)

| | |
|---|---|
| w | m |
| l | r |
| j | ń |

1.22. Nezvočniki (Obstruenti)

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | x |

1.3. *Prozodija*

1.31. Akcentsko mesto v besedah je svobodno.

1.32. Vsi silabemi so lahko dolgi ali kratki, akcentuirani ali neakcentuirani.

1.33. Intonacija dolgih akcentuiranih silabemov je akutirana ali cirkumflektirana. Na kratkih akcentuiranih silabemih ni intonacijske opozicije, fonetično pa so akutirani.

1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje ^, ` , ' in ˇ.

2. DISTRIBUCIJA FONOLOŠKIH ENOT

2.1. *Vokalizem*

2.11. Dolgi vokalizem

2.111. /ə:/ ni možen v absolutnem začetku.

2.112. /ě: ɛ:/ nista možna v absolutnem začetku: pred njima se je razvil protetični j.

2.12. Kratki vokalizem

2.121. V poziciji za /š ž č j n ſ l/ /o/ v neakcentuiranem zlogu ni možen.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

2.211. Fonetična realizacija /l/ je v poziciji pred prednjimi vokali in pred /j/ mehkejša kot v drugih pozicijah.

2.22. Nezvočniki

2.221. V poziciji pred nezvočniki se nezvočniki po zvenečnosti/nezvenečnosti prilikujejo sledečim nezvočnikom.

2.3. Prozodija

2.31. Dolgi vokali so možni samo pod akcentom.

2.32. Kratki vokali so akcentuirani ali neakcentuirani.

2.33. Intonacijske opozicije (akut, cirkumfleks) so samo na dolgih akcentuiranih vokalih (silabemih).

2.34. Akcentsko mesto v besedah je svobodno, na dolgih ali kratkih vokalih (silabemih).

3. IZVOR FONOLOŠKIH ENOT

3.01. Simboli za kategorije fonemov so V (vokal) in C (konsonant).

3.02. Simboli za prozodične enote so ' dolgi akut, ^ dolgi cirkumfleks, " psl. začetni kratki cirkumfleks, ` kratki akut, \ neakcentuirana dolžina, V neakcentuirana kračina.

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← cirkumflektirani, novocirkumflektirani in novoakutirani i:, y:
← i:, y: pred kratkim akcentuiranim končnim vokalom (predakcentski i:, y:)
← neakcentuirani i, y pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^
 ← psl. ^ "
 ← -јь, če je bil akcentuiran končni ъ (kostјь → kostі:)
- u: ← cirkumflektirani, novocirkumflektirani in novoakutirani u:
← u: pred kratkim akcentuiranim končnim vokalom (predakcentski u:)
← neakcentuirani u pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^ ← psl.
 ^ "
- ě: ← cirkumflektirani, novocirkumflektirani in novoakutirani ě:
← ě: pred kratkim akcentuiranim končnim vokalom (predakcentski ě:)
← e v cirkumflektiranih in predakcentskih skupinah telt, tert, ki so po metatezi likvid preše v tlě:t, trě:t
← oje, eje (po kontrakciji)
← neakcentuirani ě pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^ ← psl.
 ^ "

- o: ← cirkumflektirani o
 ← zgodaj podaljšani novoakutirani o
 ← neakcentuirani o pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^ ← psl.
 ^ "
- e: ← cirkumflektirani e
 ← zgodaj podaljšani novoakutirani e
 ← neakcentuirani e pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^ ← psl..
 ^ "
- ə: ← cirkumflektirani ə, ь
 ← zgodaj podaljšana novoakutirana ə, ь
 ← ə, ь pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^ ← psl. ^ "
 ^ "
- a: ← cirkumflektirani, novocirkumflektirani in novoakutirani a:
 ← a: pred kratkim akcentuiranim končnim vokalom (predakcentski a:)
 ← o v cirkumflektiranih in predakcentskih skupinah tort, tolt, ki so
 po metatezi likvid preše v tra:t, tla:t
 ← aja, oja (po kontrakciji)
 ← a pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^ ← psl. ^ "
 ^ "
- ɛ: ← cirkumflektirani, novocirkumflektirani in novoakutirani ɛ:
 ← ɛ: pred kratkim akcentuiranim končnim vokalom (predakcentski ɛ:)
 ← ojɛ, ajɛ, ejɛ (po kontrakciji)
 ← ɛ pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^ ← psl. ^ "
 ^ "
- ɔ: ← cirkumflektirani, novocirkumflektirani in novoakutirani ɔ:
 ← ɔ: pred kratkim akcentuiranim končnim vokalom (predakcentski ɔ:)
 ← ojɔ, ejɔ (po kontrakciji)
 ← ɔ pod zgodaj na sledeči zlog premaknjenim ^ ← psl. ^ "
 ^ "
- ɹ: ← ьr, ъr med konzonanti, če sta bila cirkumflektirana, novocirkum-
 flektirana ali novoakutirana
 ← ьr, ъr pred kratkim akcentuiranim končnim vokalom (predakcentska)
- ɿ: ← ьl, ъl med konzonanti, če sta bila cirkumflektirana, novocirkum-
 flektirana ali novoakutirana
 ← ьl, ъl pred kratkim akcentuiranim končnim vokalom (predakcentska)

3.12. Kratki vokalizem

- i: ← staroakutirani i:, y:
 ← neakcentuirani i:, y: (razen v poziciji pred kratkim končnim akcentom)
 ← neakcentuirana -ьj-, -ъj- (po kontrakciji)
 ← ѡ-
 ← ыj, ӱj v določenih pogojih, delno fakultativno
- u: ← staroakutirani u:
 ← neakcentuirani u: (razen v poziciji pred kratkim končnim akcentom)
- ě: ← staroakutirani є:
 ← neakcentuirani є: (razen v poziciji pred kratkim končnim akcentom)
 ← e v skupinah tert, telt (po metatezi трет, tljet), če je bil akutiran ali
 neakcentuiran (razen v poziciji pred kratkim končnim akcentom)
 ← neakc. oje, eje (po kontrakciji)

- e ← novoakutirani e
← neakcentuirani e
- o ← novoakutirani o
← neakcentuirani o
- ə ← novoakutirani ь, ъ
← neakcentuirani ь, ъ
← sekundarno v skupinah nezvočnik + zvočnik po izgubi končnih
-ь, -ъ
- a ← staroakutirani a:
← neakcentuirani a: (razen v poziciji pred kratkim končnim akcentom)
← o v skupinah tort, tolt (po metatezi trat, tlat), če je bil akutiran ali
neakcentuiran (razen v poziciji pred kratkim končnim akcentom)
← neakcentuirana skupina aja (po kontrakciji)
- ɛ ← staroakutirani ɛ
← neakcentuirani ɛ: (razen v poziciji pred kratkim končnim akcentom)
- ɔ ← staroakutirani ɔ
← neakcentuirani ɔ: (razen v poziciji pred kratkim končnim akcentom)
- ř ← neakcentuirani ьг, ъг med konzonanti (razen v poziciji pred kratkim
končnim vokalom)
← staroakutirani ьг, ъг med konzonanti
← neakcentuirani гь, гъ med konzonanti
- ł ← neakcentuirana ыł, ыł med konzonanti (razen v poziciji pred kratkim
končnim vokalom)
← staroakutirani ыł, ыł med konzonanti
← neakcentuirani ль, ль med konzonanti

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

- w ← w
- j ← j
← dj
← rj skupaj z r (r+j) pred vokalom (česarja)
- l ← l
- ł ← лj
← льj, льj, če asimilacije ni preprečil občutek za morfem
← j v skupinah pj, bj, mj, wj
- r ← r
← rj ne pred vokalom (česar)
← rj skupaj z j (r+j) pred vokalom (česarja)
← ž med vokali pred e (po rotacizmu)
- m ← m
- n ← n
- ń ← nj
← ньj, ньj, če asimilacije ni preprečil občutek za morfem

3.22. Nezvočniki

| | |
|---|--|
| p | ← p |
| b | ← b |
| f | ← v izposojenah ← v onomatopejah |
| t | ← t |
| d | ← d |
| c | ← c ← k v skupini kw- pod znanimi pogoji |
| s | ← s ← š |
| z | ← z ← ž ← g v skupini gw- pod znanimi pogoji |
| č | ← tj ← kt pred prednjimi vokali ← č v skupini šč |
| š | ← č ← š ← s v skupinah slj, snj, stj, sžč |
| ž | ← ž ← z v skupinah znj, zdj |
| k | ← k |
| g | ← g |
| x | ← x |

- 3.221. V skupinah CC ← C_bC, C_bC so izvedene regresivne asimilacije po zveznečnosti.

3.3. Prozodija

- 3.31. ' ← novi dolgi akut
 ← ob premiku akcenta s končnega kratkega zloga na predakcentsko dolžino (razen v nekaterih redkih besedah, ko je bil akcent analogno zadržan na koncu)
 ← kontrakcija VjV, če je bil akcentuiran drugi vokal
 ← novi kratki akut po zgodnjem podaljšanju v znanih primerih
- 3.32. ~ ← stari dolgi cirkumfleks
 ← stari kratki cirkumfleks
 ← novi dolgi cirkumfleks
 ← po premiku kratkega ali dolgega cirkumfleska na sledeči zlog
 ← kontrakcija VjV, če je bil akcentuiran prvi vokal
- 3.33. ' ← stari akut
 ← novi kratki akut
- 3.34. Ĳ ← Ĳ, Ĳ̄

TINE LOGAR

SOLBICA (STOLVIZZA; OLA 1)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Akcentuirani vokalizem

| | | | | | | |
|---|---|---|---|--|-----|---|
| i | | | u | | j | ü |
| ɛ | | | ɔ | | + ɛ | ø |
| e | ə | o | | | | |
| a | | | | | | |

1.111. Fonema /ɛ ɔ/ sta širša kot slovenska knjižna /ɛ: ɔ:/

1.12. Neakcentuirani vokalizem

| | | | | | | |
|---|---|---|---|-----|---|---|
| i | | | u | | j | ü |
| e | ə | o | | + ɛ | ø | |
| a | | | | | | |

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | |
|---|---|---|
| w | | m |
| v | | |
| l | r | n |
| j | | ń |

1.211. /j/ ima fonetično vrednost /j/.

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|----|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | ʒ | s |
| č | | š |
| ć | ž' | ž |
| k | g | |

1.221. /ʒ ž'/ sta fonema, ki se pojavljata v izposojenkah.

1.222. Namesto /ć/ se pogosto sliši [t̪].

1.3. Prozodijska

- 1.31. Akcentsko mesto v besedah je svobodno.
- 1.32. Akcentuirani vokali so fonetično daljši kot neakcentuirani.
- 1.33. Akcent je dinamičen.
- 1.34. Akcentuirani /i ɿ e œ/ so fonetično krašči kot drugi akcentuirani vokali.
- 1.35. Inventar prozodemov obsega torej akcentuirane in neakcentuirane silabeme ('V V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

2.11. Akcentuirani vokalizem

- 2.111. Akcentuirani vokali se pojavljajo v vseh besednih, zlogih razen /i u ɛ e œ/, ki se ne govore v vzglasju, in /ə/, ki se v vzglasju pojavlja samo v poziciji pred /r/ ('oba, 'erm, 'awor, 'ora, 'iša, 'ut, 'ost, 'ža'ni, 'bu, 'rę, 'lø otro'ce, d'r'a, na ə'r'te, ma'mo, dər'ži, kos'tu, pa're, ča'lø).
- 2.112. /a/ se ne pojavlja v poziciji pred ali za /n m/.
- 2.112. Neakcentuirani /i ɿ e œ/ se pojavljajo samo v besedah z enim od akcentuiranih zasoplih vokalov (vokalna harmonija).

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- 2.211. V poziciji pred neakcentuiranim /a e/ se pojavljata /w/ in /v/ (spa'duwa, obo'shuwa, žva'rjina, 'vijavarjica; k'rawen, vi'rūwel, k'rave).

- 2.212. V poziciji pred /i/ se pojavlja samo /v/, v poziciji pred akcentuiranim /u o/ pa samo /w/.
- 2.213. V poziciji pred konzonzantom in pred pavzo se pojavlja [u] kot pozicijska varianta /w/ (k'rau, 'ouca, k'raume).
- 2.214. V poziciji pred pavzo je /m/ redek (samo v nom. akuz. sg. samostalnikov).

2.22. Nezvočniki

- 2.221. V poziciji pred pavzo se zveneči nezvočniki ne pojavljajo.
- 2.222. /x/ je redek konzonzant. Pojavlja se samo v poziciji pred /k t/ ('noxta, 'laxta, te 'lexka, te 'mixka, ž'laxta).
- 2.223. /g/ se pojavlja samo v nekaterih redkih sposojenkah, v domačih besedah ga ne govorijo ('muzgala).

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani vokalizem

- i ← ē: (m'liko, k'ris, 'ri ,greh', s'vića)
 - ← e: ('lit, mo'žin (3. pl.)
 - ← ə: v poziciji pred in za /n m/ ('din ,dan', 'mi ,mah')
 - ← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu pred /n m/ ali za njima (u'zimen)
 - ← e: v poziciji ob /n m/ ('mijek ,mehek', te 'mixko, 'rin)
 - ← predakcentski ə pred /n m/ ali za njima po premiku dolgega cirkumfleksa s sledečega zloga nanj ('miso)
 - ← a:j (d'vistə)
- u ← o: ('nuć, 'kust, 'sul, 'bus, 'nui ,gnoj')
 - ← q: in akcentuirani q v poziciji za /n m/ ('muš, 'muka, se 'mutə)
 - ← včasih ʃ: ('vuk, 'sunca, 'sunčaca)
 - ← akcentuirani i in i: v skupinah umi, ubi (se u'muwa, 'muj se, u'mula)
- ɛ ← ə: ('tēst, 'vēs)
 - ← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu ('tēšća, 'pēsjə, 'vēskə, u'sene ,vsahne')
 - ← e: ('zēc, 'lēda ,gleda', t'rēsen, 'rē ,gre')
 - ← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu ('sēdnot ,sesti', 'lēnot ,leči', ta'lēta)
 - ← predakcentski ə po premiku dolgega cirkumfleksa s sledečega zloga.
- ø ← q: ('köt, 'dōp, 'pöt, 'kōs, 'qbec, 'gobec')
 - ← akcentuirani q ('tōča, 'qba ,goba')
 - ← predakcentski q po premiku dolgega cirkumfleksa s sledečega zloga nanj ('zobjə)
 - ← ʃ: skupaj z /l/ ('tolst, 'tolčen, 'tolkel)
 - ← predakcentski ʃ po premiku akcenta s končnega kratkega zloga nanj ('bōla ,bolha', 'sōlza')
 - ← včasih ʃ: skupaj z r ('wōrtec, 'wōr ,vrh', za'wōržə)

- e ← akcentuirani i v zadnjem besednjem zlogu (m'len, pata'len, kro'pet, ta'čet, teči', o'det, hoditi', no'če, kon'ce)
 - ← akcentuirani a v zadnjem zaprtem besednjem zlogu ('les, kos'ten, zd'reu; inf. s'pet, 'net, gnati', 'det)
 - ← akcentuirani a ← e v zadnjem zaprtem besednjem zlogu ('pes, 'nes, 'deš, zala'nec, 'bes bezeg')
 - ← akcentuirani e v zadnjem besednjem zlogu ('zet, m'le ,mene', ta'be, ta'le)
- o ← akcentuirani u v zadnjem besednjem zlogu (k'ro ,kruh', kop, 'čot, otro'ko, wo'lo, i'to ,tu')
 - ← akcentuirani o v zadnjem besednjem zlogu (st'rok)
 - ← a: in akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu pred /n m/ ali za njima (k'lonec, 'mote, po'dona ,podgana', 'moćija ,mačeha')
 - ← včasih akcentuirani e v zadnjem zaprtem zlogu (ko'tol, ta'rok, o'ón ,ogenj')
 - ← akcentuirani i v zadnjem zaprtem zlogu v skupinah umi-, ubi-(um'wot, ub'wot)
- a ← a: (t'rawa, d'ra ,drag')
 - ← akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu ('žaba, d'laka, b'rater)
 - ← akcentuirani a v zadnjem odprttem besednjem zlogu (š'la, pač'a'na)
- ə ← včasih akcentuirani i v zadnjem besednjem zlogu ('sət, 'nət, a'zək, va'lək, ta'cə ,teci')
- ɛ: in akcentuirani ɛ skupaj z /r/ ('tərn, 'bərdo, 'ərm ,grm', 'mərvice, 'ərdə ,grdi', 'pərst')
 - ← predakcentski ɛ po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega sledčega zloga ('sərcə)
- i: (t'rj, t'rjəsta ,trideset', kost'rjš, te'sitə, pl. ko'rjita)
 - ← i po premiku akcenta s končnega kratkega zloga ('jila ,igla')
 - ← akcentuirani i v nezadnjem besednjem zlogu (li'sica, prapa'līca, 'rjiba, ko'rjito)
 - ← predakcentski i po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega sledčega zloga ('vjer ,vihar')
 - ← včasih ē: ('nizdo ,gnezdо', z'vizda, 'pisek)
- u: ('ruška ,hruška', k'juč, ključ', 'sū ,suh')
 - ← akcentuirani u v nezadnjem besednjem zlogu ('muša ,muha', 'rušica, 'uda ,huda')
 - ← predakcentski u po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega sledčega zloga ('uho ,uho', 'judə ,ljudje')
- ě ← akcentuirani ě (m'reža, mad'vet, sma'reka, 'cesta, st'rea, ko'leno)
 - ← predakcentski ě po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega sledčega zloga ('seno, 'lepo, 'lesen)
 - ← akcentuirani e ('pekel, 'nesel, 'seden, 'rebra, za'len, pa'čen, ba're ,bere')
 - ← predakcentski e po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega sledčega zloga ('jesen, 'jezaro, 'nēbō, 'bęcula, 'pępel, 'vesel, 'dęvet, 'deset, z 'vęčara)
 - ← predakcentski ə po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega sledčega zloga ('mea 'maha')
 - ← včasih predakcentski e po premiku akcenta s kratkega končnega zloga ('zemja')

- o ← akcentuirani o ('dōber, 'ōsen, ḡt'rōk, s'tōl, pa'tōk, p'rōse, 'nōsə, 'odə 'hodi', srab'rō, urata'nō, ok'nō, ča'lō, d'nō)
 ← predakcentski o po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega sledečega zloga ('kōkoš, 'olop 'golob', 'kōren, 'ōkō, 'bolen)
 ← včasih predakcentski o po premiku akcenta s kratkega končnega zloga ('ōra 'gora', 'kōsa, 'rōsa)

3.12. Neakcentuirani vokalizem

- i ← neakcentuirani i razen v izglasnem odprttem zlogu (li'sīca, 'jaščarica, 'žabica, čēr'nīčica, ta'lētin)
 ← neakcentuirani e ē po vokalni harmoniji
 u ← neakcentuirani u razen v izglasnem odprttem zlogu (jud'mī 'ljudmi', ju'nok, u'čī)
 ← včasih predakcentski o (ku'žof ,kožuh', ku'nōt)
 ← predakcentski ɿ (bu'li 'bolh', sul'zi)
 ← včasih predakcentski ɔ (su'sēt, su'sēda)
 e ← cirkumflektirani e: po premiku akcenta nazaj ('vēsel)
 ← ē v poakcentskih zaprtih zlogih ('žīvel)
 ← ę v izglasju ('līpe, k'jūče, 'kōse)
 ← a v poakcentskih zaprtih zlogih ('pīsel, 'dēlet, p'rōdel, 'dilen)
 ← ə v poakcentskih zaprtih zlogih (ə→a→e) (s'ladek, 'pētek, nēsel, 'mūtec)
 ← ə v predakcentskem zlogu (ə→a→e) (dež'ńa)
 o ← o (bo'beć, mo'tīka, ko'pel, 'sīto, m'līko)
 ← u v odprttem končnem zlogu ('sino, b'rattro, 'ta na 'lazo)
 ← ɔ (st'reo, 'kūo ,kugo', lo'pato, ko'dijo 'kodeljo', ȳz'dinol, se z'mērnol)
 ← ɿ skupaj z /l/ ('jabolko)
 ← včasih ə (mo'la 'megla')
 ← včasih ɿ skupaj z r (vor'sē, wo'ra 'vrha)
 ← včasih ē (sono'sēk)
 ← a v poziciji pred /m/ in istozložnim /v/ (flo'min, lou'nīk 'glavnik')
 a ← a razen v končnem zaprttem zlogu ('sika, p'raa 'praga', zd'rava)
 ← ē e v predakcentskih in poakcentskih zlogih (ba'līca, sa'kīra, srab'rō, ca'dī, s'taramo, ȳč'a'nīca, raša'tō, ba'sida, va'līka, ta'ta, za'lēn, pa'čē)
 ← predakcentski ę (a'zēk ,jezik', kla'čī, sa'dīn)
 ← včasih o v predakcentskih zlogih (klaba'sīca, la'bōk ,globok')
 ə ← i v poakcentskih zlogih ('vinčē, 'nīte, o'čomē, te 'tolstē, 'cipe, zēs k'jūčē 's ključi', ȳ'cipēt, 'gđen)
 ← izglasni e ē (k'jūčavē, 'sinavē; 'sunčē, 'murjē, 'pojē ,polje'', d'rivē)
 ← ɿ skupaj z /r/ (tēr'pot, čēr'nīčica)
 ī ū ē ɔ se pojavljajo za /i u e ē o/ v poziciji pred ali za zlogi z akcentuiranimi ī ū ē ɔ po pojavu rezijanske vokalne harmonije.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

- 3.211. Zvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih, poleg tega pa še:
 w ← protetični w pred /u q/ ('wūo 'uho', 'wūm, 'wūra, se 'wūčē, 'wō-
 zek, 'wōol)

- v ← p v poziciji pred /t/ v vzglasju (*u'tec*)
 v ← w v poziciji pred sprednjimi vokali in a ← e, ē, ę, vendar ne pred
 e ← a (*k'rawen*, *s'nuwet*)
 n ← m v poziciji pred pavzo (razen v nom. sg. samost. m. sp.)
 ← ę: skupaj z i ('vinča)
 l ← n v skupini mn (m'le, m'lę, m'lu)
 j ← ī ('parkej, 'voja, ko'dija, k'juč)
 ← v hiatu po onemitvi medvokalnega /x/ ('dijet 'dišati', 'mijek 'me-hek')
 ← sekundarni j v poziciji za vokalom in pred /s/ z/ (*ža'leizo*, 'šejst,
 ž'lejza)

3.22. Nezvočniki

- 3.221. Nezvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih glasov. Nezveneči nezvočniki so nastali tudi po asimilaciji na sledeče nezveneče nezvočnike, in obratno, zveneči na enak način iz nezvenečih. Pred pavzo so zveneči nezvočniki postali nezveneči.

Razen tega pa še:

- ž ← v izposojenkah iz furlanščine
 ź ← v izposojenkah iz furlanščine (*ža'nar*)
 č ← t ('pišča)
 ← v izposojenkah iz furlanščine (*čača'dor*)
 x ← k g v poziciji pred /k t/ (*te'mixkə*, *te'léxkə*, 'noxta)

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto sta utrdila naslednja akcentska premika:

Premik akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega in nekončnega zloga za en zlog nazaj ('seno, 'lešen, 'oko, 'kokos) Sporadičen premik akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga na predakcentski zlog z o ('kosa, 'ora) Na splošno pa je ohranjena končna akcentuacija v besedah tipa sest'ra, vo'da in mög'la kot tudi v besedah z zaprtim kratkoakcentuiranim končnim zlogom (po'tok, ze'len).

- 3.32. 'V ← Ž:

- ← Ž: v enozložnih besedah
- ← po premiku akcenta z dolgega cirkumflektiranega zloga na predakcentski zlog
- ← 'V (skrajšan stari dolgi akut in novi kratki akut) ('repa, 'nesel)
- ← sporadično po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga na predakcentski zlog z o/ ('kosa, 'ouca)

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Izgube vokalov govor ne pozna.

- 3.42. Od konzonantov so se izgubili /g x j/, pri čemer se je /j/ izgubil redko, /x/ razen v poziciji pred /t k/ vedno, /g/ pa vedno, razen v novejših sposojenkah iz furlanščine ('mužgal') ('ru 'rog', 'roa, 'glop, 'oba, o'ońi 'ogenj', 'lawa, s'taraa 'starega'; 'ruška 'hruška', o're 'oreh', 'kya, 'su; a'zək 'jezik'; te'mixkə, te'léxkə, 'noxta).

TINE LOGAR

OŠNE PRI SV. LENARTU (OSGNETTO; OLA 2)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

i: u:
 i u
e: o:
 e o
a:
 a

1.12. Kratki akcentuirani vokalizem

i u
e o
a

1.13. Neakcentuirani vokalizem

i u
e o
a

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

v m
l n
j ñ

1.22. Nezvočniki

p f
t d
c s z
č š ž
č' g x
k h

1.211. /j/ je v poziciji pred vokali fonetično in akustično bliže spírantu kot v poziciji ne pred vokalom, kjer je bližji [i].

1.212. /č/ in /č'/ sta si fonetično zelo podobna, vendar še vedno različna.

1.3. Prozodija

- 1.31. Govor pozna kvantitetne in intonacijske opozicije (V: V:)
 1.32. Akcentsko mesto v besedah je svobodno.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi akcentuirani vokalizem
 2.111. Vsi dolgi akcentuirani vokali se brez omejitev pojavljajo v vseh besednih zlogih in vseh konzonantnih pozicijah.
 2.12. Kratki akcentuirani vokalizem
 2.121. Kratki akcentuirani vokali se pojavljajo samo v zadnjih ali edinih besednih zlogih. Drugih pozicijskih omejitev zanje ni.
 2.13. Neakcentuirani vokalizem
 2.131. Vsi neakcentuirani vokali se pojavljajo v vseh neakcentuiranih pozicijah.

2.2. Konzonantizem

- 2.21. Zvočniki
 2.211. Za /v/ se v poziciji ne pred vokalom pojavljata [v] in [u] (otà:vníak, driévje, žívtá:, lovtá:, lovmó:; ұsà:k), v poziciji pred pavzo pa [u] in [f] (xliéu, drięu, zdrè:u; dat. sg. krá:f; gen. pl. čarłef, krà:f).
 2.212. V poziciji pred pavzo se namesto /m/ pojavlja [n]. Izjema je nom. sg. samostalnikov moškega spola, kjer je /m/ ostal po analogiji sklonov, v katerih /m/ ni stal pred pavzo (dięlan, loví:n, pot koliénan, ko'ńan).
 2.213. Za /l/ se v poziciji ne pred vokalom in pred pavzo pojavlja [u] ('vou, de'bue, lo'viu, mà:uta). Izjeme so mlade sposojenke (mù:škul, kò:tul) iz romansčine.
 2.22. Nezvočniki
 2.221. /ž/ in /g/ se pojavljata samo v mlajših sposojenkah iz furlanščine (in itali-janščine) in sta razmeroma redka.
 2.222. V poziciji pred pavzo se /h/ ne pojavlja.
 2.223. V poziciji pred pavzo se zveneči nezvočniki ne pojavljajo.
 2.224. V poziciji pred pavzo sta se /x h/ nevtralizirala v /x/.

2.3. Prozodija

- 2.31. Kot dolgi se v govoru pojavljajo samo akcentuirani vokali, ki so možni v vseh besednih zlogih.
 2.32. Dolgi akcentuirani vokali so ali akutirani ali cirkumflektirani (V: V:).
 2.33. Kratki akcentuirani vokali so možni samo v zadnjih ali edinih besednih zlogih.
 2.34. Kratki akcentuirani vokali imajo dinamičen akcent ('V).

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

- i: ← i: (lí:ce, krí:š, zí:ma)
 - ← akcentuirani i v nezadnjem besednjem zlogu (bradoví:ca, ží:la, ší:lo)
- u: ← u: (kjú:č, klabú:k, lasù:, ù:xa)
 - ← akcentuirani u v nezadnjem besednjem zlogu (ú:sta, trebú:xa, jú:tro)
 - ← ſ: (vú:k)
 - ← akcentuirani ſ v nezadnjem besednjem zlogu (mú:zen, tú:čen, pú:no)
 - ← akcentuirani -rw skupaj z r (postrù:, čarù:)
 - ← predakcentski ol v poziciji pred konzonantom in po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (bú:na)
- ie ← ě: (mliěk, mliěko, sliěp, mliěsac, briěx)
 - ← akcentuirani ě v nezadnjem besednjem zlogu (coliéno, striěxa, smri-ěka, liěto, riěpa, poliěno)
- uo ← o: (kùošt, nùoš, ùoš, kolùo, senùo, nùoč')
 - ← zgodaj podaljšani akcentuirani o (duój, muój, otruók, par otruócéx)
- e: ← e: (sarcè:, bušè:la, mè:t, lè:t, jesè:n)
 - ← akcentuirani e v nezadnjem besednjem zlogu (zé:je, mé:jen, sé:dan, né:su, pé:ku, pé:rje)
 - ← è: (pè:st, devè:t, ré:p, imè:, nohè:, stazè:, kosè:, telè:ta)
 - ← akcentuirani è v nezadnjem besednjem zlogu (dé:blo, jé:tra, telé:t)
- o: ← q: (zò:p, ró:ka, rokò:, dò:p, pò:t, holò:p, sò:t)
 - ← akcentuirani q v nezadnjem besednjem zlogu (mó:ka)
 - ← akcentuirani o v nezadnjem besednjem zlogu (kó:ža, skó:rja, ó:san, vó:ja, škó:da, nó:sen, xó:den, dó:bar)
- a: ← a: (lás, brá:da, pà:lac, pà:s)
 - ← akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu (slá:ma, krá:va, dlá:ka, há:bar)
 - ← à: (dà:n, vâ:s, tà:st, mà:x, là:n, z mà:no, laxà:n, laxà:t)
 - ← akcentuirani à v nezadnjem besednjem zlogu (má:lin, tá:šč'a, uzá:men, má:ša)

3.12. Kratki akcentuirani vokalizem

- i ← akcentuirani i v zadnjem besednjem zlogu (i'zik, 'miš, 'sit, 'nič, ve'lik)
 - ← akcentuirani ə v zadnjem besednjem zlogu v poziciji pred í (ska'diń, o'hiń)
 - ← akcentuirani è v zadnjem besednjem zlogu v poziciji pred í ('vič')
- u ← akcentuirani u v zadnjem besednjem zlogu (tre'bux, oh'íu)
 - ← akcentuirani ſ v zadnjem besednjem zlogu ('pux, 'dux)
 - ← akcentuirani i v zadnjem besednjem zlogu v poziciji pred l (no'su, pro'su)

- ← akcentuirani a v zadnjem besednem zlogu v poziciji pred l (kle'pu)
- ← akcentuirani 1 v poziciji za nezvočnikom in pred pavzo (pa'ku, ma'du)
- ← akcentuirani o v zadnjem besednem zlogu pred ī ('buj)
- e ← akcentuirani e v zadnjem besednem zlogu (sar'sen, de'leč, de'beū, me'ne, te'be, ne'sen, ne'se)
- ← akcentuirani ē v zadnjem besednem zlogu (o'reh, člo'vek, tar'peū, 'teū, ži'veū, sano'sek, so'set, me'ne, te'be)
- ← akcentuirani ę v zadnjem besednem zlogu (te'le, 'zet, ure'me, sest're)
- ← akcentuirani a v zadnjem besednem zlogu v poziciji za r (zd'reū) — sporadično
- o ← akcentuirani o v zadnjem besednem zlogu (reb'ro, pe'ro, če'lo, 'koš, 'pot, 'koń)
- ← akcentuirani ɔ v zadnjem besednem zlogu (že'lot, sest'ro, 'pop)
- ← akcentuirani ə v zadnjem besednem zlogu v poziciji za w ('von)
- a ← akcentuirani a v zadnjem besednem zlogu (mod'ras, b'rat, moče'rat)
- ← ą: in akcentuirani ą skupaj z r ('parst, 'tart, s'mart)
- ← akcentuirani ə v zadnjem besednem zlogu (lo'nac, se'ńan, ko'nac, 'pas, to'rak, 'daš, 'tašč')

3.13. Neakcentuirani vokalizem

- i ← i (živiét, ih'la, šivá:t)
- ← ni (→ ɳ) skupaj z n (ð:jičinca, rð:žinca, mà:jinca)
- ← ə v poziciji pred ī (pà:rkij, krá:mpij, ká:šij, žá:kij)
- ← predakcentski jaj'-(i'ce)
- ← predakcentski je'- (ič'men, i'zik)
- ← sporadično predakcentski e (vičě:r, zvičě:r)
- u ← u (duši:t, suši:t, kupi:la, kò:tlu)
- ← neakcentuirani ɿ (bu'xa, su'za, mučí:n, ó:suńak)
- ← neakcentuirani ow (u'ca, ucè:, brà:tru)
- ← neakcentuirani aw (mru'ja)
- ← neakcentuirani ol (utá:r, dopudà:n, opudà:n)
- ← neakcentuirani al (diélu)
- ← neakcentuirani izglasni 1 v poziciji za nezvočnikom (né:su, pé:ku)
- ← neakcentuirani izglasni əw (ciérku, brì:tu)
- ← neakcentuirani izglasni il (uzdí:hnu)
- ← izglasni 1 v poziciji za r ('daru, pož'haru, oc'varu)
- e ← ě (ví:det, ví:deū, ví:dela, par brà:trex, ta ȳ potó:ce, dà:ve, drì:ve, lesè:n)
- ← e (zele'no, nes mo, pete'lin, le'meš, klepá:t, parjà:teū, -ela)
- ← ę (mesùo, briěme, pá:met)
- ← sporadično i (ve'sok, lesí:ca)
- o ← o (rosí:, ková:č, bo'žič', otà:va, ko'sa, poliéno)
- ← ɔ (slá:mo, strięxo, mó:ko)
- ← ə v poziciji za w (vo'ne)
- a ← a (milati:t, mó:ka, cú:ńa)
- ← ą skupaj z r (arjú:xa, tarpiét, dar'va, hardùo, smardí:, marlí:č')
- ← ə (mah'la, da'ža, lahà:t, pięsak)

- ← predakcentski o v poziciji za labiali in velari ter sporadično za dentali
(pastičja, mače'rat, pa'tok, pandiejak, kalò:urat, kakùoš, haspodá:r, hla'bok, nacó:, damú:, taporí:šč'e)
- ← v skupini črē- (čarleuji, čarlešňa)
- ← i v poziciji pred r (ša'rok)

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki so se razvili iz ustreznih enakih izhodiščnih slovenskih glasov, razen tega pa še:

- v ← w
← protetični w pred q- (vó:zak, vò:hje)
- ← l ne pred vokalom in pred pavzo (uzé:u, tar'peu, de'beu, mà:uta)
- n ← m v poziciji pred pavzo (dièlan, z brá:tren)
- j ← ī (pù:qe, zé:je, kjú:č, dé:teja)

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so se razvili iz ustreznih enakih izhodiščnih slovenskih glasov, razen tega pa še:

- f ← w pred i, ki je pozneje onemel (gen. pl. krà:f; dat. sg. krá:f; gen. pl. čarief)
- č' ← ī (bo'žič', mrují:šč'e)
- h ← g, razen pred pavzo, kjer se zanj pojavlja x (hlodá:t, podhá:na, hrí:st)
- x ← g pred pavzo (rùox, lóx)
- ž ← sposojenke iz italijanščine (žardì:n)
- g ← mlade sposojenke iz italijanščine (gabi'net)

3.3. Prozodija

3.31. Akcentsko mesto v besedah je tako kot v izhodiščnem slovenskem sistemu. Govor ni izvedel nobenih fonetskih dialektičnih akcentskih premikov.

3.32. V: ← V:

- ← akcentuirani V v nezadnjem besednem zlogu
- V: ← V:
- 'V ← V v zadnjem besednem zlogu.
- V ← V

3.4. Izguba glasov

3.41. Izguba vokalov

Izguba vokalov je redka. Največkrat se izgubi izglasni neakcentuirani /i/, n.pr. v infinitivu (umriét, vedriét, potkopá:t), v dat. lok. sg. ženskih samostalnikov ('tu žlí:c, 'ta na slá:m, ta u xí:š), v nom. pl. moških samostalnikov in pridevnikov (oriéx, modrá:s, tí:č', ot'roc, saršien; sí:t, dú:z), v instr. pl. osebnih in kazalnih zaimkov (z nà:n, z và:n, ž ní:n, s tè:lin), v 2. osebi imperativa ('nes) in še v nekaterih drugih oblikah, kjer je bil neakcentuirani i pred pavzo.

Tu bi zlasti omenil oblike gen., dat., lok. sg. nekdanjih konzonantnih osnov, ki so v govoru dobile v teh sklonih i-jevsko in ne o-jevsko sklonsko obrazilo (ta na kolè:s, telé:t, prasè:t, očè:s, imé:n, ušè:s || uxè:s itd.). V neizglasni poziciji se je neakcentuirani i izgubil zlasti ob zvočnikih, sicer pa redko (snù:, snùqovi).

- 3.42. Izgube soglasnikov govor ne pozna, razen tedaj, kadar sta se izglasna v ← /v l/ in /j/ asimilirala s predhodnim vokalom (potkù:, postrù:; díel ← dělaj).

TINE LOGAR

SV. KRIŽ (S. CROCE; OLA 3)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Akcentuirani vokalizem

| | | |
|----|----|---|
| i | u | u |
| ie | uo | |
| | o | |
| ia | ua | |
| ø | | |
| ä | ø | |
| | a | |
| ä | | |
| a | | |

1.12. Neakcentuirani vokalizem

| | | |
|----|----|---|
| i | u | |
| e | ə | o |
| ia | ua | |
| ø | | |
| ä | a | |

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | | |
|---|---|---|---|
| v | | m | |
| | r | l | n |
| j | | í | ń |

1.22. Nezvočniki

| | | | |
|---|---|---|---|
| p | b | f | |
| t | d | | |
| c | | s | z |
| č | ž | š | ž |
| k | x | γ | |

1.3. Prozodija

Silabemi so akcentuirani in neakcentuirani. Kvantitetnih opozicij ni. Akcent je dinamičen in možen na vseh besednih zlogih, začetnih, srednjih in končnih.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

2.11. Akcentuirani vokalizem

2.111. V poziciji pred istozložnim [u] in /r/ se /i:/ ne pojavlja. Zanj se govorí [ie] ('žieu, z'eiu, z'lieu, ləž'nieu, 'sierk).

- 2.112. V poziciji za vzglasnim /j/ se /ie/ ne pojavlja. Zanj se govorí [ə] ('jən, 'jəš, 'jəsən)
- 2.113. V poziciji pred /j/ se /ie/ in /a/ ne pojavljata. Zanju se govorí [ɛ] (b'reja, 'veja, 'męja, p'reja, go'veja, 'dję, 'jećią 'jajce')
- 2.114. /ø/ je fonem in hkrati pozicijska varianta različnih fonemov. Kot fonem se pojavlja v izposojenkah ('nōno, š'pōžo), kot pozicijska varianta pa namesto /ə e ɥ̥/ pred istozložnim [u] (u'mou, zd'rou, 'šou, č'louk, u'douc, 'louc, 'douji 'divji').
- 2.115. V poziciji za vzglasnim /j/ se /u/ ne pojavlja. Zanj se govorí [ə] ('jetrua)
- 2.116. /iɑ/ se najpogosteje pojavlja v predzadnjih in zadnjih besednih zlogih. V predzadnjih zlogih se v ne povsem jasnih pogojih včasih namesto njega pojavlja [a] (rə'satua 'rešeto', 'naſla 'nesla', s'taynu 'stegno'). [a] se namesto pričakovanega ie pojavlja tudi v primeru ko'lantu 'koleno'. Gre za pozicijo za č š, dentali, labiali, r, l, vendar neka doslednost iz gradiva ni razvidna.
- 2.117. /uɑ/ se navadno pojavlja v predzadnjih in zadnjih zlogih.
- 2.118. V poziciji za vzglasnim /v/ se fonem /uo/ ne pojavlja ('wə́la 'volja', 'wə́istar 'oster', 'wəxcət 'ohcet', 'wəzu 'vozel').

2.12. Neakcentuirani vokalizem

- 2.121. Vokali /i u ə a ɥ̥ iɑ/ se pojavljajo v poakcentskih odprtih zlogih, /i u/ razen tega tudi v vzglasnih zlogih.
- 2.122. V predakcentskih zlogih se najpogosteje pojavljata vokala /ə o/. Diftong /iɑ/ je v tej poziciji analogičen, prevzet iz akcentuirane pozicije (mjad-və'dicə).
- 2.123. V predakcentskih zlogih se včasih pojavlja tudi /u/, zlasti v izposojenkah (mus'tafa) in v vzglasju (us'ja, us'jan).
- 2.124. V poziciji za /v/ oziroma [w] se v vzglasju ne pojavlja /o/ (wə'tava, wə'či, wə'ku, wə'bisti, wək'rūyu).
- 2.125. V poakcentskih zaprtih zlogih se pojavljajo vokali /ə o e/, pri čemer je /ə/ najpogostejši. /o/ je najpogostejši v poziciji pred istozložnim [u] ('jəyrou, 'dielouka, 'živou), vendar se pojavlja tudi pred drugimi konzonanti ('uərox, 'muədros, p'raprot, 'ɥ̥atrok).
- 2.126. Včasih se v poakcentskih zaprtih zlogih pojavlja diftong [uo] kot varianta /uɑ/ v akcentuiranem zlogu ('puatuk, γ'lebuk).
- 2.127. V poziciji pred istozložnim /j/ se /a/ ne pojavlja ('dielej).
- 2.128. V akcentuiranih in neakcentuiranih zlogih se /ə/ pojavlja pred vzglasnim /r/ v poziciji pred konzonantom ('ərja), pred /r/ med konzonanti sredi besede ('pərst, 'tərya, 'tərt).

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- 2.211. V poziciji pred /ə/ (< o q u) v začetnem besednjem zlogu se namesto /v/ pojavlja [w] ('wəjc, 'wəjna, wə'ku).

- 2.212. V poziciji za vokalom in pred konzonantom ter pred pavzo se /v/ ne pojavlja. Zanj se govori [u].
- 2.213. V poziciji pred pavzo se /m/ ne pojavlja razen v nom. sg. samost. moškega spola. Zanj se govori [n].
- 2.214. V poziciji pred pavzo in za vokalom pred konzonantom se namesto /j/ pojavlja [i].
- 2.215. V poziciji pred velarnim konzonantom se /n/ ne pojavlja. Zanj se govori [ŋ].
- 2.22. Nezvočniki
- 2.221. V poziciji pred pavzo se /b d ɣ z ž/ ne pojavljajo. Zanje se govore [p t x s š].
- 2.222. /ʒ/ se pojavlja samo v izposojenkah iz romanščine (že'na:r).

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani vokalizem

- i ← i: ('zimą)
 - ← akcentuirani /i/ v nezadnjem besednjem zlogu ('šilqą)
 - ← i:j ('ličk, 'lic ← lijčev)
- u ← u: (k'luc, 'kuxią, 'kuxą, 'lupki, 'usta)
 - ← akcentuirani /u/ v nezadnjem besednjem zlogu
 - ← o: v besedi 'musk 'mozeg'
- u ← o: ('dum, mə'su, 'su, 'nus)
 - ← q: ('zu:p, žə'luc 'želodec', 'pupk)
 - ← akcentuirani /o/ v nezadnjem besednjem zlogu ('muką)
 - ← ɿ: ('kunən, 'kunt 'kleti', 'puš, 'tučt, 'dux)
 - ← ɿ ('pun)
 - ← sekundarno akcentuirani /ɿ/ ('suza)
- ie ← ē: (s'liep, 'lies)
 - ← akcentuirani /ě/ v nezadnjem besednjem zlogu ('siemą)
 - ← i: v poziciji pred r ('sierk, və'čierjā)
 - ← akcentuirani /i/ v poziciji pred r (sə'kierą)
 - ← e: ('šiest, 'liet)
 - ← akcentuirani /e/ v nezadnjem besednjem zlogu ('pieku)
 - ← včasih /ɛ:/ (jə'mie 'ime', sa ɯ'siedən, 'lieyənt sa, u 'miesu)
 - ← akcentuirani /i:/ pred istozložnim [u] (z'lieu, 'zieu, žə'bieu, ləž'nieu)
- uo ← akcentuirani /o/ v nezadnjem besednjem zlogu ('kuoža)
 - ← včasih /ɔ:/ ('muoš, 'buobən, nə'cuoi, 'kuos)
 - ← o: v poziciji pred j ('luoj)
- [e] ← ē: v poziciji pred neistozložnim /j/ (se s'meje, b'rejā)
 - ← akcentuirani a v poziciji pred istozložnim [j] ('dej)
 - ← redko ē: v poziciji pred neistozložnim /j/ (p'rejā, go'vejā)
 - ← akcentuirani e v poziciji pred neistozložnim /j/ ('męjā)

- ø ← v izposojenkah ('nøno, š'požo)
 ← akcentuirani /i ə a/ v poziciji pred istozložnim [u] (u'mou, šou, zd'røy)
 ← akcentuirani /o/ pred istozložnim [u] ('vou, 'lou)
 ← sekundarno akcentuirani /i/ v poziciji pred /v/ ('douji)
 ← sekundarno akcentuirani /o/ v poziciji pred [u] (č'louk, u'douc, 'louc)
- ə ← akcentuirani /ə/ v zadnjem besednem zlogu ('sən)
 ← /ə/ pod sekundarnim akcentom ('tənk, 'zəmi, 'ləxt, 'səməń, s'təzə, s'kədəń)
 ← akcentuirani /i/ v zadnjem besednem zlogu ('nət, 'məš)
 ← /i u/ pod sekundarnim akcentom ('jəylə, 'šərəok, z'gəblən, p'ləvət)
 ← /e: e: ə:/ v začetnem besednem zlogu v poziciji za /j/ ('jən, 'jəsen, 'jəzək, 'jəzərlə)
- ıa ← e pod sekundarnim akcentom ('ziámłä, 'liáməš)
 ← akcentuirani /ě, e/ v zadnjem besednem zlogu (x'liap, u'sią)
- uə ← o pod sekundarnim akcentom ('nuəvə, s'ruəta)
 ← akcentuirani /o/ v zadnjem ali edinem besednem zlogu ('nuaxt, 'uŋan 'on', s'nuał, p'ułat, st'rūap, γ'rūap)
 ← akcentuirani /q/ v zadnjem besednem zlogu ('ruač)
 ← akcentuirani /o/ v odprttem končnem zlogu (d'nua)
- ą ← včasih /e/ pod sekundarnim akcentom ('čalua, s'taynuə, sastra, 'mätla, 'žanə, 'tata, skə'danc, 'takla, 'taba 'tebe')
 ← včasih /ě/ pod sekundarnim akcentom (st'rałə)
 ← akcentuirani /a/ v zadnjem zaprtem besednem zlogu (γ'rax, γ'lăš, p'rax 'prag', s'tar, s'pat, γ'nat, 'past (inf.)
 ← redko akcentuirani /e/ v zadnjem besednem zlogu
- a ← a: ('japkə)
 ← akcentuirani /a/ v nezadnjem besednem zlogu ('jarəm)
 ← ə: ('dan)
 ← akcentuirani /ə/ v nezadnjem besednem zlogu
 ← e: in akcentuirani /e/ v nezadnjem besednem zlogu (γ'ladə, 'past 'pest', 'jatra 'jetra', 'vazu 'vezal', 'žaja 'žeja')
 ← akcentuirani /ę/ v zadnjem besednem zlogu (s'ma 'smo', 'sa 'so', 'rap, 'žau 'žel')

3.12. Neakcentuirani vokalizem

- i ← i v zadnjem odprttem besednem zlogu (s k'ravi, z 'ruayi)
 ← ę v zadnjem odprttem zlogu za /č š ž j í ň/ (p'lieči, p'luči, š'karji, γospo'dini, 'kyaňi 'konje', kə'nuapli, 'sají)
 ← neakcentuirani -aj za č (p'lači)

- u ← u v zadnjem odprttem zlogu (b'ratu, s'tarmu, p'raγu)
 ← q v zadnjem odprttem zlogu (γ'lavu, z'nitju, 'ribu)
 ← -u ← -əl, -əv, -iv, -il, -əl ('misu, 'cierku, wək'ruγu, 'γuənu, 'vidu)
 ← u v vzglasju (u'γaŋkə)
- e ← poakcentski /a/ v poziciji pred istozložnim [i] ('dielei)
 ← poakcentski /e/ v poziciji za neistozložnim /j ï/ (sa s'meješta, s'meješ
sa, 'melema)
- o ← o q v predakcentskem (ne vzglasnem) in poakcentskem zaprtem
zlogu (sto'jin, kos'ti, ko'liena, 'uətrok, b'ratoŋ)
 ← a, e v poakcentskem zlogu pred istozložnim [u] ← ī, v ('dielouka
'diebou)
 ← a v predakcentskem zlogu pred istozložnim [u] (γlo'ník)
- ə ← ə v predakcentskem in poakcentskem zaprtem zlogu (lə'γa sa)
 ← a e ē i u v predakcentskem zlogu (se və'li, strəxo'vet, lə'si, və'sieŋ
sləzə'nica, lə'žin, lə'sien, sə'din, kλə'čin, žə'vin, jə'miena, wəče'nik)
 ← a e ē ə i u v poakcentskem zaprtem zlogu (razen pred [-u-] ← v,
-l) (u'mazən, 'muřast, z b'rataŋ, 'mielən, 'mjałən 'vidət, 'mislən,
'miedəx, 'klužəx, t'riebəx, bo'liezən, 'səmen)
 ← vzglasni /o, q/ v poziciji za protetičnim [w] (wə'ku, wə'čiesa, wə'či,
wə'buva, wəpo'dan, wək'ruγu)
 ← r skupaj z /r/ (ə + r) ('vietər, kər'vei, sər'cie)
 ← včasih /o/ (mə'tika, lə'pata)
- ią ← e ē v poakcentskem končnem zlogu ('vierią, 'muorią, 'tjačią ,teče',
'davią, 'tiąbią, 'mənią)
- V 3. os. sg. glag. III. in IV. vrste se namesto pričakovanega obrazila -i
(vidi, nosi) govorji obrazilo -ią, ki je analogično po glag. I. in II. vrste
('nijasią) ('mislią, zəs'tupią, sa 'mutią, sa s'punią, š'lišią, 'vidią)
- ua ← o v odprttem končnem zlogu ('uxią, 'vinią)
- ą ← a v odprttem končnem zlogu (z 'uxą, sto'palą, lə'sicą, 'jəžą, 'kərtą,
'kukoućą, 'lastouką)
- a ← ę v odprttem končnem zlogu (razen za č ž š ī í ñ į) (pl. 'bəxa 'bolhe',
'muxa, k'rava)

3.2. Konzonantizem

- 3.21. Zvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih, poleg tega pa še:
- v ← w
 ← l pred pavzo in sredi besede pred konzonantom
 - í ← včasih iz í
 - í ← vj skupaj z v (zd'raułią)
 - n ← m pred pavzo
 ← mn (sa s'punəm)

3.22 Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih glasov. Nezveneči nezvočniki so nastali tudi po asimilaciji zvenečih na sledeče nezveneče, in obratno, zveneči na enak način iz nezvenečih. Nezveneči nezvočniki so nastali iz zvenečih tudi pred pavzo.

Razen tega pa še:

č ← ţ

γ ← g

x ← g pred pavzo

ž ← v izposojenkah (že'nar, žo'rini)

3.3. Prozodija

- 3.31. Govor je odpravil intonacijske in kvantitetne opozicije v akcentuiranih zlogih. Tako ima sedaj dinamičen akcent in eno samo kvantiteto v akcentuiranih zlogih ('V). Akcentuirani silabemi so daljši od neakcentuiranih.
- 3.32. Razen splošnoslovenskih akcentskih premikov (zi:má < zí:ma, zlá:to → zlató:) je govor izvedel tudi premik s končnega kratko akcentuiranega odprtega in zaprtrega zloga na predakcentske e o ə (žená → žé:na, kosá → kó:sa, mæglá → mágla 'vəsúok, 'təmən)
- 3.33. Pri samostalnikih ženskega spola z obrazilom -a in s prvotno premičnim akcentom v fleksiji je posplošil akcentuacijo na osnovi v vseh sklonih ednine in množine.

TINE LOGAR

ŠMARITNO V BRDIH (OLA 4)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Akcentuirani vokalizem

| | | | | | |
|----|----|----|----------|----|----|
| i: | ie | e: | e: e: o: | o: | a: |
| u: | uo | ø: | | | |

1.12. Neakcentuirani vokalizem

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| i | e | ø | o | u |
| | | | a | |

1.121. Silabemi so tudi /ŋ m l/.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | |
|---|---|---|
| v | u | m |
| r | l | n |
| j | | ń |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | z | s |
| č | | š |
| k | x | z |
| | | h |

1.221. /h/ ima fakultativno varianto [χ].

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcentuiran je lahko katerikoli zlog v besedi: začetni, srednji in končni
- 1.32. Kvantitetnih opozicij na akcentuiranih vokalih ni. Akcentuirani vokali so dolgi, neakcentuirani kratki. Posamezni primeri kratkih akcentuiranih vokalov so verjetno fonetsko pogojeni.
- 1.33. Intonaciji sta dve: V: in V:. Akut je daljši kot cirkumfleks.
- 1.34. Iz navedenega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta (V: in V:) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

2.11. Akcentuirani vokalizem

- 2.111. Vsi akcentuirani vokali se pojavljajo v vseh besednih zlogih.
- 2.112. /e: o:/ sta razmeroma redka. Razen v sposojenkah se govorita v nekaterih redkih pozicijah na mestu fonemov /e: i e:/ (jelè:n, korè:n, jesè:n, jè:š 'jež', jè:zero, xrè:n, vè:ja, se smè:jem, šè:st, sè:dñ, kèdrè:ja, ò:rjem, zapò:je, ò:sm, nèvò:t 'nečak', ò:rna).

2.12. Neakcentuirani vokalizem

- 2.121. V predakcentskih zlogih se pojavljajo vsi spredaj navedeni kratki vokali. Vendar so nekateri bolj pogostni, drugi redkejši.
- 2.122. Fonema /i u/ sta razmeroma redka. Največkrat se pojavljata v vzglasju, včasih tudi v drugi predakcentski poziciji, zlasti v izposojenkah in analogično pod vplivom oblik iste besede z naglašenima /i: u:/.
- 2.123. Razmeroma pogosta sta /e a/, vendar se za prvega pogosto pojavlja prosta varianta [ə], za drugega pa varianti [e ə], pri čemer nekega pravila, kdaj ta, kdaj ona, ni mogoče postaviti. Gre za tendenco po redukciji /e a/.
- 2.124. Prav tako pogost je v predakcentski poziciji fonem /ə/, ki je še posebej pogost v poziciji pred istozložnim /r/, torej /ə/ + /r/ (əržè:n, vèrtì:m, mèhlà:).
- 2.125. V poakcentskih odprtih zlogih se govore /i u e o a/, pri čemer je /i/ očitno najredkejši.
- 2.126. V poakcentskih zaprtih zlogih se pojavljajo vokali /i u e ə/, včasih tudi /a/, ter silabemi /m ñ !/ (vè:lik, krà:vix, hrà:bij, dièluc, ší:pek, ù:ševna, dièlet, hà:bèr, lùočñ, pè:ln, jà:s!).

2.2. Konzonantizen

2.21. Zvočniki

- 2.211. Fonem /v/ se včasih realizira kot w (wè:da 'voda', wi:iska 'vojska', wi:stèr 'oster', wè:ja 'volja').
- 2.212. V poziciji pred pavzo in pred konzonantom se za /v/ pojavlja ȝ, ki je pred pavzo lahko postal fonem (gen. pl. krà:ȝ, kopri:ȝ, trà:ȝ : gen., dat., akuz., lok., instr. sg., nom., akuz. pl. krá:v, ní:v, trá:v, koprí:v).

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Nezvočniki se glede na zvenečnost oz. nezvenečnost ravnajo po sledečih nezvočnikih
- 2.222. Nezvočniki pred pavzo so lahko nezveneči ali zveneči, vendar se slednji pojavljajo samo za akutiranim končnim vokalom (žà:p : žá:b, rì:p : rí:b, nò:h)
- 2.223. /ȝ/ je redek. Pojavlja se samo v sposojenkah iz romanščine.

2.3. Prozodija

- 2.31. V: je možen samo v zadnjih ali edinih besednih zlogih.
- 2.32. V: je možen v vseh besednih zlogih, tudi v zadnjih. Namesto njega se včasih pojavlja tudi kratek akcentuiran vokal ('V). ('rəp, 'səs, 'wəca, 'bəzha, tə'r'potc, 'ərš, 'ops, 'vəs 'voz', s'lətk, -a, 'ərka, ə'zəməm, ə'zəu, 'paʌc, 'lex̩, 'noxt, ə'təpñā). Pogoji, v katerih se pojavljajo kratki akcentuirani vokali, iz gradiva niso jasni.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani (dolgi) vokalizem

- i: ← i:
 ← akcentuirani i v nezadnjem besednjem zlogu
 ← j: pred istozložnim j (i:, i:ta)
 ← o:j v poziciji za w (wɪ:stər, wɪ:skə)
 ← jaj po premiku akcenta s kratkega končnega akcentuiranega vokala (i:ce)
 ← a:j (zaki:, ki:)
- u: ← u:
 ← akcentuirani u v nezadnjem besednjem zlogu
 ← ʃ: (žù:č, mù:st)
 ← o:l, o:w (ù:ševna, hərmù:j, ù:ša)
 ← iw — po premiku akcenta s končnega kratkega vokala (dù:j)
 ← u: v skupinah umi:, ubi: (se umù:jve, se umù:jt, se ubù:je,
 ubù:bla)
- ie ← ē: (driēu, siēnca, liēs)
 ← akcentuirani ē v nezadnjem besednjem zlogu (siēmo, cīesta)
- uo ← o: (rùqx)
 ← akcentuirani o v nezadnjem besednjem zlogu (hùqñəm)
- ɛ: ← v sposojenkah (kədrè:ja)
 ← ē: v poziciji pred j (vè:ja)
 ← v redkih drugih primerih (xrè:n), prim. 2.112
- ɔ: ← v sposojenkah (kəštrø:n, mišø:n)
 ← včasih akcentuirani o (krø:ta, ɔ:rje, mò:j, mò:ja), prim. 2.112
 ← včasih ɔ: (mò:s)
- e: ← e: (lè:t, hərbè:n)
 ← akcentuirani e (pohrè:p, rè:ku, nè:su)
 ← predakcentski e po slovenskem premiku akcenta s končnega kratkega vokala (sè:stra)
 ← akcentuirani a v zadnjem zaprtem zlogu (brè:t, zdrè:u, bohè:t,
 nè:s, nè:m, vè:m, vè:s)
 ← akcentuirani i v zadnjem zaprtem zlogu (sè:t, dè:m, nè:č)
 ← včasih ɛ: (preklè:t, srè:ča, blè:)
 ← včasih predakcentski a po premiku akcenta s končnega kratkega vokala (prè:šč)
 ← vzglasni predakcentski i- po premiku akcenta s končnega kratkega vokala (jè:hla, jè:hri)

- o: ← q: (dò:p, halò:pc, hò:s)
 - ← akcentuirani q v nezadnjem besednjem zlogu (mò:ka, kò:de)
 - ← predakcentski o po premiku akcenta s končnega kratkega vokala (kò:za)
 - ← akcentuirani u v končnem zlogu (kò:p, tò:)
 - ← akcentuirani o v končnem zlogu (dnò:, vesò:k, pètò:k, hlebò:k, šerò:k)
- ə: ← akcentuirani ə v končnem zaprtem zlogu (dò:š)
 - ← predakcentski ə po premiku akcenta s končnega kratkega vokala (mè:hla, dò:nəs, tò:nk)
 - ← akcentuirani ə v zadnjem besednjem zlogu (zò:t, rè:p, ү mè:s)
 - ← ɿ pod kratkim in sekundarnim akcentom (dò:x, bò:xa).
 - ← predakcentski a pod pozno premaknjenim akcentom (slè:tk, prèxlò:-jen)
 - ← akcentuirani o v poziciji za w- (wà:ja ← voła)
 - ← ē: v poziciji za j (jà:š, já:du, já:st)
 - ← akcentuirani a v končnem zaprtem zlogu (z varianto e:) (mrè:s, mrɔ:k)
 - ← akcentuirani ɿ: (skupaj z r) (sò:rp)
- a: ← a: (drà:x, tà:t)
 - ← akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu (rá:da)
 - ← akcentuirani izglasni a (blà:)
 - ← ə: (tà:st, dà:n)
 - ← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu
 - ← akcentuirani o ← o, ə v poziciji pred istozložnim w ← w, l (hà:ү, nà:ү, umrà:ү)
 - ← predakcentski o v poziciji pred w ← w, l po premiku akcenta s končnega kratkega vokala (bà:үna)
 - ← ɿ: (pà:st, trà:su, 'tresel')
 - ← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu

3.12. Neakcentuirani vokalizem

- i ← neakcentuirani i v poakcentskem zaprtem zlogu (lièšnik, vè:lik, trepà:lnic)
 - ← ə v poakcentskem zaprtem zlogu pred j ← j, í (pà:rkij, kà:šij, hrà:bij)
 - ← aj v poakcentskem zlogu (dièli, plà:či, jè:hri, učè:ri)
 - ← poakcentski j̄ (škà:rji)
 - ← v redkih drugih primerih (mù:ci)
- u ← u v poakcentskem zaprtem zlogu (trièbux)
 - ← predakcentski ɿ (buxi:, muči:)
 - ← vzglasni u (uvà:řen)
 - ← predakcentski ow, aw, ol (buskà:lca, mrujà:, hluní:k, opudà:n)
 - ← poakcentski izglasni -aw, -al, -éw, -él, -ew, -el, -ow, -əw, -əl, -il (dièluc, klè:ču, dà:ju, lì:zu, dièlu, vièdu, jà:lu, smrlièku, trà:su, pà:du, zlò:mu)
 - ← v redkih drugih primerih (kukà:lca)

- e ← predakcentski i (z varianto ə) (deši:, lesi:ca, ževięt)
 ← predakcentski e (z varianto ə) (leti:, peči:)
 ← včasih predakcentski o a (hlebò:k, meti:ka, lepù:x)
 ← poakcentska e ē (pèsi:ce, jù:tre, vi:det, kò:de, člò:vek, pì:šej (3. pl.),
 sò:set, ù:ševna)
 ← poakcentski a v zaprtem zlogu (z varianto ə) (dięlet, plà:set)
 ← analogično izglasni -i, -a v 3. osebi edn. sed. č. glag. (po anal. glagolov
 I. vrste) (prùqse, mùqle, nùqse, vi:de, zakù:re, kùope, pi:ke)
- o ← neakcentuirani o (kolieno, okùo, očlesa)
 ← analogični -o namesto -ə ← -e (briemo)
- ə ← ə v predakcentskem in včasih poakcentskem zaprtem zlogu (pèsi:ce,
 lèhà: 'laže')
 ← včasih o v predakcentskem zlogu (vèzà:u 'vozel')
 ← i v predakcentski poziciji (z varianto e) (xèti:, žèvì:, sèrùqta)
 ← e ē e a u v predakcentski poziciji (z varianto e) (smèti:, bøsleda,
 lèsè:n, lèdví:c, plèsa:yc, mèxà:n, zvèli:lè, pøstì:r, køstrò:n, kłècà:-
 ȳnica)
 ← ɿ (døžà:n)
 ← a i v poakcentskem zaprtem zlogu (z varianto e, razen pred m,
 kjer je vedno ə) (hò:bèst, mà:tèst, lù:žèst, mù:xèx, dięlet, rì:bèm,
 xùqdèm, nùqsem)
 ← redko o v predakcentski poziciji (z varianto e) (pøndielk)
 ← sekundarni ə med č in r (čèrà:u, čèrlèšnia); med p in š (pøšenì:ca)
 ← predakcentski in poakcentski ɿ (skupaj z r)
 ← predakcentski in poakcentski ri (skupaj z r) (børsà:uka, vièvarca)
 ← redko predakcentski ro, rq (skupaj z r) (ərbì:dñc, ərči:c, ərkà: 'roke')
- a ← a v poakcentskem odprtrem izglasnem zlogu
 ← redko predakcentski e (papè:u)
 ← redko predakcentski o (kakùqš, halò:pc, labò:da, klabà:sa)
 ← redko predakcentski a (bratrà:nc, prasi:ca, hlavà: 'glave')
- ɛ ← poakcentski in, ni, ən (potà:hñt, sprìedñ, pè:ln)
- m ← poakcentski im (lùqçm)
- l ← poakcentski li (trà:sł, pà:dl, posiekł, jà:sł, kò:złć)

3.2. Konzonantizem

- 3.21. Zvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih, poleg tega pa še:
- v ← w pred vokali, tudi če so kasneje onemeli (krá:v, dné:v, podnè:v,
 ù:ševna)
 ← protetični w pred q
 - m ← q: skupaj z o (se kò:mpe, se kò:mpt)
 - u ← w v poziciji pred konzonantom in pred pavzo
 ← l v poziciji pred konzonantom in pred pavzo
 - n ← včasih iz ę: skupaj z a: (→ a:n) (rinezem) (dà:nta 'detelja', và:nč
 'večji')
 - ł ← l (pùqje, zè:mja)

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih glasov.

Nezveneči nezvočniki so nastali tudi po asimilaciji zvenečih na sledeče nezveneče nezvočnike, in obratno, zveneči na enak način iz nezvenečih. Pred pavzo zvenečih nezvočnikov ni, razen če so pred pavzo prišli sekundarno po onemitvi i u e q.

Razen tega še:

- p ← w v besedi 'ops 'oves'
- b ← m v besedi pùobnem 'pomnim'
- d ← sekundarno med z in r v besedah zdrièu, se zdrijeje
- f ← w pred nezvenečimi nezvočniki po onemitvi i, e
(trà:fca, mò:rfc ,mrvice', udò:fc)
- š ← s v poziciji pred t v besedah štopà:lo, štò:pna
← s po prekozložni asimilaciji (šlù:še)
- z ← v tujkah (žà:j)
- x ← g pred pavzo
← g v poziciji pred t (nò:xt)
- h ← g
← sekundarno med ž in r (požhrè:, žhrè:be)

3.3. Prozodija

Akcentsko mesto so utrdili naslednji dialektični premiki:

- 3.31. Premik akcenta s kratkega končnega odprtrega in zaprtega zloga na predakcentske kratke vokale (e o è) (sè:stra, kò:sa, mò:hla)
- 3.32. Z analogično posplošitvijo akcenta na istem osnovnem vokalu so zlasti prvotne ženske a- osnove s premičnim naglasom v sklanjatvi večinoma dobile stalen akcent na osnovi.
- 3.33. Kvantitetne opozicije so bile odpravljene s podaljševanjem kratkih akcentuiranih zlogov.
- 3.34. Govor je odpravil stare intonacijske opozicije na dolgih vokalih. Stara V: in V: sta zlila v dolg dinamičen padajoče usmerjen akcent (V:).
- 3.35. Vendor je govor na sedaj končnih (dolgovih) akcentuiranih vokalih lahko dobil nove intonacijske opozicije, ki so nastale kot posledica onemitve končnih i; u ← u, o in è ← e (gen., dat., akuz., lok., instr. sg., nom., akuz. pl.: krà:v; gen. pl. krà:u)
Zato je razumljivo, da je novi akcent (V:) fonetično daljši od starega V:.

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Izguba kratkih vokalov je zlasti močna v poakcentski izglasni poziciji. Tu se izgube vokali (i u e q), zaradi česar se podaljša vokal prej predzadnjega, sedaj pa zadnjega akcentuiranega zloga in se spremeni njegova intonacija (krà:va, krà:v, krá:v, krá:v, krá:v, s krá:v; pl. krá:v)
- 3.42. Sicer pa je pogosta tudi izguba neakcentuiranih vokalov, zlasti v poziciji ob zvočnikih (èrkà: 'roke', èrbi:dñca, vèrči:na, snì:ca, smì:ca, potà:xñt).
- 3.43. Izgubi se tudi polglasnik v poakcentskih zaprtih zlogih (halò:pc, bratrà:nc, udò:fc).

MARTINA OROŽEN

KOMEN (OLA 5)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Akcentuirani vokalizem

| | | |
|-----|-----|----|
| i: | u: | u: |
| ie: | uo: | |
| e: | ə: | o: |
| a: | | |

1.111. Akcentuirani vokali so fonetično dolgi. Nestabilen je vokal /u:/, ki se opušča in nadomešča z /u:/; fonem /e:/ se lahko redkeje realizira tudi v ožji varianti [ɛ:], fonem /o:/ v širši [o:]. Za /ə:/ velja isto kot za /ə/ (glej 1.121).

1.12. Neakcentuirani vokalizem

| | |
|---|---|
| i | u |
| e | ə |
| a | o |

1.121. Fonem /ə/ je glede na izvor svetlejše ali temnejše barve; barvo spreminja tudi glede na vokalno barvo naslednjega zloga (prednji in zadnji vokali). Zaradi nedoslednosti v izgovoru in težke določljivosti je za obe niansi polglasnika uporabljen isti znak ə.

1.13. V neakcentuiranih zlogih redko nastopajo silabemi /l l m n/ — pər'jatʃca, 'zə:bʃ, sm'rička, 'su:nčnca

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | | |
|---|---|---|---|
| v | l | r | m |
| j | í | n | ń |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|-----|-----|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | | s z |
| ć | | |
| č | š ž | |
| k | x γ | |

1.3. Prozodijska akcentacija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Fonološko relevantne kvantitete ni.
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje le akcentuirane in neakcentuirane zlage.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali in diftongi nastopajo le pod akcentom, razen naslednjih omejitev: /u: ɔ: i:/ ne nastopajo v vzglasju (dobijo protetična glasova v j, pred /u:/ proteza fakultativna — 'u:xo, 'yu:ra); /uɔ:/ in /u:/ ne nastopata pred istozložnim /v/; /uɔ:/ ne nastopa v izglasju; pred istozložnim /u/ je /ɔ:/ nekoliko širši [o:]; /ie:/ ima pred r varianto [iɔ:] — 'pi:erje, 'mi:era; zvočniki /v m n/ ne sledijo r v istem zlogu — 'čə:ru 'črv', 'čə:rən, 'γə:rəm. Za druge pozicije za preciznejšo omejitev v gradivu ni primerov.
- 2.12. Pri neakcentuiranih vokalih /i o ə/ ne nastopajo v vzglasju (dobijo protetična v ali j). Drugih pozicijskih omejitev ni.

2.2. Konsonantizem

- 2.21. **Zvočniki**
 /v/ nastopa kot /v/ pred vokali; pred zvočniki in soglasniki ima varianto [w] — 'wra:te, ki lahko, kadar ni za vokalom, alternira z [u] — 'si:va, 'si:u, u'ci:grəi (prim. še 2.211).
 /j/ ima ne pred vokalom varianto [j], razen tega že [j] ni izrazito spirantičen — 'je:ice, 'ja:ma, 'za:ic.
 /n/ ima pred velari /k γ/ varianto [ŋ] — 'ri:ŋka, 'ne:ŋka, 'A:ŋŋyela.
 /l/ nastopa ne pred vokalom, pred vokalom pa lahko že fakultativno razpada v /l/ + /j/ — k'rə:l, k'rə:la; ne'dje:la, 'u:γle ~ 'u:ylje; čə'lju:st; skə'rlyu:p, 'bu:ǐši.
 /ń/ nastopa ne pred vokalom, pred vokalom pa lahko fakultativno že razpada v /n/ + /j/ — b'rə:ń ,brinje', 'lu:kńa; s'vi:nja — s'vi:ń, s'vi:fica; 'ko:šńa ~ 'ko:šnja.
- 2.211. Zvočniki ostajajo zveneči v vseh pozicijah, le [w] se asimilira sledečemu nezvenečemu nezvočniku — φ'sxa:ja 'vzhaja', φ'sa:k.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku in pavzi (po fakultativni redukciji vokala lahko nastanejo geminate — 'bu:q:t:e).
- 2.222. Zveneči nezvočniki, ki pridejo v izglasje zaradi vokalne redukcije, se obravnavajo kot staro izglasje (so nezveneči).

2.3. Prozodija

- 2.31. Omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani vokalizem

- i: ← i: — 'si:n, so'li:
 ← akcentuiranega i v nezadnjem zlogu — 'li:pa, 'zi:ma, 'xi:ša, 'ži:tə
 u: ← u: — k'íu:č, 'du:ša, 'ku:pət, le'nux:x; 'su:x
 ← akcentuiranega u v nezadnjih zlogih — 'bu:kou
 u: ← o: — 'nu:č, so'nu:, 'nu:s, 'pu:le, 'mu:rje, γ'nu:i
 ← q: — 'ku:t, 'pu:t, 'mu:š, γ'o:lu:p, 'u:γle
 ← akcentuiranega q v nezadnjih zlogih — 'yu:ba, 'mu:ka, 'du:γa 'doga'
 ← l: — 'tu:če, 'ku:ne, 'mu:ze, 'su:nce, 'pu:xŋ (v posameznih primerih)
 ← v posameznih primerih zaradi opuščanja u — 'su:x, 'mu:xa, 'bu:rja,
 'ku:xati
 ← o: in istozložnega u — 'su: 'sol'
 ie: ← ě: — m'lje:kɔ, γ'rje:x, s'mje:x, t'rje:bəx
 ← akcentuiranega ě v nezadnjih zlogih — 'die:lɔ, sm'rje:ka, ko'lie:ño
 ← e: — 'pi:et, 'ri:et 'red', γ'rje:m, 'pi:etek
 ← akcentuiranega ě v nezadnjih zlogih — s'rje:ća, 'die:telā
 ← e: — 'pi:ć, pe'pi:el, lud'ji:;, 'mje:t 'med'
 ← akcentuiranega e v nezadnjih zlogih — 'nie:su, 'sie:dəm, 'mje:ljəm
 (u'čje:rej~u'čje:rej)
 ← i pred r — pas'tje:r
 uo: ← akcentuiranega o v nezadnjem zlogu — 'uo:la 'volja' 'du:o:ta,
 'u:o:sem
 e: ← e po pozinem preskoku akcenta s končnega kratkega zloga — 'že:na,
 'če:lo, 'me:dvet, 'pe:lən
 ← e po preskoku s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil,
 ko je bil e še dolg — 'je:čmen
 ← a pred istozložnim i — 'de:i, 'de:imə, 'ne:jišu 'našel'; 'ce:it
 ← glasov, ki bi sicer dali ie: v poziciji pred i — d've:i, γ're:j, 've:ja,
 'že:j 'že'

- [o] o: ← o po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'vɔ:da, 'rɔ:sa,
 'uɔ:knɔ, 'kɔ:səc
 ← akcentuiranega o v zadnjem zlogu — 'bo:p, 'bo:r, γ'rɔ:p
 ← !: in § skupaj z ȳ — 'uɔ:ȳk, 'žo:ȳč, 'so:ȳza
- a: ← a: — d'va:, k'ra:í, m'ra:k
 ← akcentuiranega a v nezadnjem zlogu — k'ra:va, b'ra:ta
 ← ə: — 'ča:st, 'la:š, 'da:n, 'ta:st
 ← akcentuiranega ə v nezadnjem zlogu — 'la:že
 ← v nekaj primerih namesto ie: iz e: (verjetno pod vplivom zahodnih
 govorov) — 'da:tu 'detelj'
- e: ← akcentuiranega ə v končnem zlogu — 'də:š, 'pə:s, 'sə:n
 ← ə, če je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga — 'mə:γla, s'tə:bər, 'tə:mən
 ← i v nezadnjem zlogu, če je prišel pod akcent po zakasnelem premiku
 akcenta s končnega kratkega zloga — 'žə:qot, 'və:sok, 'pə:jan 'pijan'
 ← akcentuiranega u v končnem zlogu — k'rə:x, 'jə:x 'jug'
 ← u v nezadnjem zlogu, če je prišel pod akcent po zakasnelem premiku
 akcenta s končnega kratkega zloga — z'γə:bu 'zgubil', 'lə:cki 'tuj'
 ← akcentuiranega a v končnem zlogu — b'rə:t, ȳ'kə:f, γ'lə:š 'kozarec'
 ← a v nezadnjem zlogu, če je prišel pod akcent po zakasnelem premiku
 akcenta s končnega kratkega zloga — se 'zə:čne, s'lə:dek
 ← akcentuiranega Ȅ v končnem zlogu — 'zə:t, 'və:ć
 ← Ȅ, če je prišel pod akcent po zakasnelem premiku akcenta s končnega
 kratkega zloga — 'pə:ta, 'mə:γek, 'tə:škɔ 'težko'

3.12. Neakcentuirani vokalizem

- i ← i — žiȄ'le:ńe, di'xu:r, zi'da:r, 'lię:šnik, 'kuq:zlić (redko ohranjen)
 Morfološko dobro ohranjen — Ȅ'xi:ši, 'kɔ:ni, 'nu:šći (nom. pl.),
 vię:ći 'večji', so ku'pa:li, pu'žię:li, po'nq:ći, 'dɔ:sti (adverbij)
- u ← u — redko ohranjen — xu'di:ć, stu'dę:nc
 Morfološko dobro ohranjen — b'ra:tu, 'mu:žu
 ← neizglasnega o za labiali in velari pretežno, za drugimi konzonanti
 redko — pu'γa:ča, puγu'ri:šče, kuš:ta; ku'va:čenca, 'la:kut, stu'ji:m
 ← izglasnega Ȅ — 'ze:nu, 'mu:ku; 'pi:šeju, 'yu:deju
 ← e, Ȅ, ē, i + Ȅ različnega izvora — 'de:bu ~'de:bəu, 'zə:čnu, 'vi:du,
 'le:tu, 'ki:su, 'do:bu, 'xo:du
 ← ə, a, o + Ȅ različnega izvora poleg Ȅ — 'kɔ:zu, p'li:tu 'plitev',
 'na:γu~'na:γou (glej pri o), p're:du 'prodal', 'bię:žu, 'dię:lu; k'lię:tu,
 'cię:rkū (nom. sg.); 'mu:žu, 'yo:stu, b'ra:tu (gen. pl.)
 ← Ȅ v končni poziciji za prvočnim Ȅ — 'bə:ru, 'čə:ru
- e ← e, Ȅ v posameznih primerih (redko) — le'di:na, že'lię:zq, pre'di:ca,
 pe'pie:Ȅ, sreb'rɔ:, kle'či:
 ← izglasnega e (redno) — 'je:ice, 'uo:le, 'pu:le; b'ri:še, 'pe:re, b'ri:je;
 'bi:loγje 'trava', put'ku:jté (imperativ), na'się:čen 'nakоšen'

- ← i v 3. os. sg. glagolov s pripono -i-, -a- se 'žie:ne 'ženi', 'lu:ve, š'li:še
- ← nenaglašenega a pred i — p'la:čej, 'la:jej (imp.), z'do:lej, 'za:kej, z'yu:dej
- o ← o (v internih zlogih za labiali in velari, samo posamično) — lön-'cie:n, zo:ri:, po:y're:p, po'ma:yat, ko:s'i:lō; č'rje:vō, 'mje:sō, 'ši:lō, 'bie:lō, d'ra:γō, z'je:trō; γ'rje:mō, 'mje:ljemō, zm'lie:tō, 'du:brō 'ju:trō
- ← ə, a, o pred u različnega izvora (poleg asimiliranega u razen pri privedniku na -ov, kjer je le ou ali eū (glej še pri u) — mo'li:toū, 'na:γou 'nagel'; k'ra:loū, 'pa:ucoū, 'mu:žou (gen. pl.); 'lə:γou, 'po:joū, 'pojedel', 'bə:šou 'poljubil'; γlou'ni:k, zdrou'ni:k, 've:jouje
- ə ← ə — 'bə:zəx, 'pə:sək; p'ra:zən, b'la:tən; 'ko:səc, u'ra:bəc, ž'rje:pčək
- ← i — se'ni:čka, po'ja:nc, de'ši:, čə'γo:u; 'pe:lən, 'ri:bəč, s'mo:kvəca, 'mə:rvəca 'mrvica'; p'ro:sət, 'ci:pat; 'ku:pəm; 'si:nəx
- ← u — ja'ni:ca, stər'pi:na, se mə:di: 'mudi', 'žə:pan, bəko'vi:na, dər'γa:či, t'rje:bəx, put'pa:zdəxa, pəs'ti:, ləs'ki:na
- ← e — va'se:le, nə'bu:, nə'vi:xta, zə'le:n, rə'še:to, zəm'la:t 'prsten', pə'ri:ca, sraməž'li:u, st'ri:čəu 'sosedov'; z'da:γnəγa 'nekdanjega'
- ← ē — se'nū:, se'ki:ra, lə'si:ən, lə'pu:, č'lə:vək, 'u:ro:rəx
- ← ę v izglasju (redno) — 'že:nə, 'uo:də, 'ka:pə (gen. sg. in nom. ac. pl. f.); m'la:də 'fa:ntə (ac. pl. m.); u're:mə, 'te:lə, 'vi:mə; tə'li:te (nom. pl. fem.)
- ← o in q ne v izglasju (posamično) — γə'lu:p 'golub', γla'bo:kə, pən'-die:lək, uəc'vi:e:rki, uə'ku:sa, jəč'mje:nəva, 'je:čdəva, st'ri:čəu, 'yo:d-ničəu
- ← o ob r — 'pa:stərka, rə'bi:da, rə'bi:dənca
- ← r v neakcentuirani poziciji skupaj z r — tər'pi:, kər'vi:
- ← i, u, ē, a ob r — dər'ži:na, dər'γa:či, ყstə'rli:, stər'ni:ć 'bratranec' 'sestrič', 'šu:lərka, čə'bje:lər, 'ma:lnər 'mlinar'
- ← ! — 'ja:buk (gen. pl.), uəčəγ'ra:či 'Volčjegrajci'
- ← neizglasnega a v večini primerov — zə'ši:u, lə'si: 'lasje', zə'nie:tət, rəz'bi:va; jəz'bi:na, 'ža:γənca, p'la:čəm, 'či:tət, 'či:təju; pər k'ra:vəx, Tər'ža:čən (prim. še pri a)
- a ← a v izglasju — š'lə:žba, p'ra:uca, 'u:u:uca, 'ko:nā
- ← pogosto iz a v ponaglasni poziciji, zlasti morfološko (v glagolskih končnicah in sufiksih) — 'pi:sat, p'la:vat, və'či:g:rjat; 'ši:vam; 'ču:q:tast, p'li:šast

- ← o v posamičnih primerih akanja — γalu'bi:ca, kla'bu:k, da'mu:, ma'ti:ka, sla'vu: 'slovo', tapa'ri:šče
 ← a v tujkah — kan'tuq:n, bar'bu:c 'bradač', va'po:r

3.2. Konzonzantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j r m n ñ í/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- v ← w
 ← kot protetični glas — 'ju:ra, uqb'ro:č, 'ju:sék 'vosek'
 ← l, če ni bil pred vokalom ali j
- j ← kot protetični glas — 'ji:skra, jə'mie:, 'jə:yla
 ← v posameznih primerih kot prehodni glas — γər'me:jíne, 'la:jínski, 'A:ji:jela, 'uq:istər, 'be:ži 'beži'
 ← v primerih, ko bi sicer prišel i: v izglasje — d've:i γ're:i
 ← posamično kot ojačevalna partikula — pei 'pa'
- l ← l pred vokalom ali j
 ← primarne skupine tl, dl — 'vi:lə, 'pe:u, 'pa:la
- r ← neakcentuiranega in akcentuiranega ţ skupaj z /ə/ (ə + ţ) — 'čə:rən, 'γə:rəm, kər'vi:

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa
 č ← ţ

γ ← g

x ← k, g pred t ali k z možnostjo posplošitve — 'no:xət, 'lə:xət

š ← s po prekozložni asimilaciji — 'šu:ša, š'li:še 'sliši'

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustrezno asimilacijo na sledeče nezveneče, in v izglasju (prim. še 2. 221 in 2. 222), pri tem g iz izhodiščnega sistema (sedanji γ) alternira s /x/.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, s to razliko, da so akcentuirani zlogi, ki so bili v poziciji pred akcentuiranimi kratkimi zlogi — 'že:na, 'uq:da, 'uq:trok; 'mə:yla, 'jə:mət, 'zə:čne, γ'lə:bok, 'uq:pləs, 'žə:qot, 'nə:rdət 'naređiti'.

3.4. Izguba fonemov

- 3.41. Do izgube fonemov prihaja redko; vokalna redukcija je v začetni fazi razvoja. Od neakcentuiranih vokalov se ob sonantih izgubljata /i/ in /ə/ (predvsem v nepoudarjenih sufiksih -ec, -ica, -ina, -ič) d'na:r, ž'va:u; bər'vi:nc, pə'ja:nca, no:rc, 'pié:sk ~'pię:sæk; p'ra:uca, 'ku:šćarca; 'lię:tna; morfološko -i v imperativu (delno) — u'zə:m si, in končnice -ěga v pridevniški sklanjatvi (s posplošitvijo v drugih sklonih) — və'li:žγa, 'velikega', s'ta:rγa 'starega'.
- 3.42. Izguba konzonantov je posamični pojav v nekaterih konzonantskih skupinah (d oziroma t v poziciji pred p) — 'po:plat 'podplat', 'uo:pre 'odpre'; d oziroma t pred u in v pred u: — pəru'čię:rəníem 'predvčerajšnjim', 'du:jčka 'dvojčka'.

JAKOB RIGLER

CERKNO (OLA 6)

1. INVENTAR

1.1. *Vokalizem*

1.11. Dolgi vokalizem

i: u:
 ie yo
 a:

1.12. Kratki vokalizem

i u
 e o
 a

1.13. Silabemi so tudi l, r, m, n.

1.2. *Konsonantizem*

1.21. Zvočniki

w m
 l r n
 j

1.22. Nezvočniki

p b f
t d
c s z
č š ž
k x γ

1.3. *Prozodija*

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Govor pozna kvantiteto (v akcentuiranih zlogih).
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.

- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta ('V:, 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom, in sicer v vseh pozicijah, le /ie/ ne nastopa pred /j/ in /i:/ ne pred /r/.
- 2.111. /u:/ ima pred nazalnimi konzonanti lahko varianto [ou] (= /o/+/v/).
- 2.12. Kratki vokali nastopajo v akcentuirani in neakcentuirani poziciji. /i/ ne nastopa pred /r/. V gradivu ni primerov za /e/ in /o/ v izglasju, a neakcentuirani /o/ je v glavnem omejen na soseščino /r/ in /w/.
- 2.13. l, r, m, n ne nastopajo ob vokalih in ne v akcentuirani poziciji.

2.2. Konzonantizem

- 2.21. Zvočniki
 /w/ nastopa kot [w] pred vokali, ne pred vokalom ima varianto [u], ki lahko, kadar ni za vokalom, alternira z [u] — 'siwa, 'siu, u'čeri 'včeraj'.
 /j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že sam [j] ni izrazito spirantičen — 'jeice.
 /n/ ima pred velari varianto [ŋ] — za'sink, 'teinka, 'li:šnk.
- 2.211. Ali se /w/, če ni za vokalom, po zvenecnosti lahko prilagodi sledečemu nezvočniku (kot v nekaterih drugih govorih, npr. v Ribnici, Hrušici), ni mogoče zanesljivo reči. V gradivu so le zapisi z varianto [u].
- 2.22. Nezvočniki
 2.221. Po zvenecnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku in pavzi.
 2.222. Zveneci nezvočniki ne nastopajo v starem izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare. Najbrž se enako obravnava tudi novo izglasje, nastalo zaradi vokalne redukcije (npr. 'xuot u 'šu:la), razen kadar je ob njem še varianta z nereduciranim vokalom (be 'poršu 'bi prišel', jezbna 'poršu 'jaz bi ne prišel'), vendar popolnoma zanesljivo tega iz gradiva ni mogoče ugotoviti.
- 2.23. Podvojeni konzonanti (ki nastopijo zaradi redukcije in na morfemski meji) se lahko izgovarjajo podaljšano — 's:estra 's sestro'.

2.3. Prozodija

- 2.31. Omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← ē: — c'wi:t, 'i:m 'jem'
 ← akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih — b'ri:za
- u: ← o: — 'pu:le 'polje', s'nu: 'seno', 'ku:lca
- ie ← e: — je'sjen
 ← akcentuiranega e v nezadnjih zlogih — 'siedn'
 ← ɛ: — 'piet, t'r̄iesem
 ← akcentuiranega ɛ v nezadnjih zlogih — 'jetra
 ← ē: in i: ter akcentuiranih ē in i v nezadnjih zlogih v poziciji pred r
 — z'wier, pas'tier, 'miera
- uo ← akcentuiranega o v nezadnjih zlogih — 'xuodn'
 ← q: — 'puot
 ← akcentuiranega q v nezadnjih zlogih — 'γuoba
- a: ← a: — γ'la:wa
 ← akcentuiranega a v nezadnjih zlogih — 'ja:yada
 ← ə: — 'ma:x
 ← akcentuiranega ə v nezadnjih zlogih — 'la:že

3.12. Kratki vokalizem

- i ← i: — 'list, 'zima
 ← akcentuiranega i v nezadnjih zlogih — 'lipa
 ← neakcentuiranega i (kadar ni popolnoma reducirano, glej 3.41),
 vendar v predakcentski poziciji le v nekaterih primerih (morda pod
 vplivom oblik z akcentuiranim i) — zi'da:r, si'nowi, 'loxti 'lakti'
- u ← u: — x'ruška
 ← akcentuiranega u v nezadnjih zlogih — 'bukajna 'bukovina'
 ← neakcentuiranega u (v enakih pogojih kot pri i) — ku'šuje,
 x'roptu 'hrbtu'
 ← neakcentuiranega ʃ (kadar ni reducirano ali zamenjano z ou iz akcen-
 tuiranih zlogov) — mu'či
 ← izglasnega -o v srednjem spolu pr i devnikov — 'dabru 'dobro'
 ← neakcentuiranih izglasnih ə+w, ə+l, i+w, i+l — 'mortu, 'katu
 'kotel', wa'doxnu 'oddahnil'.
- Glede u kot variante k /w/ glej 2.21.
- e ← e (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — pe'pieū, 'debeū, š'pex,
 'žena
 ← ɛ (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — kle'či, 'zet
 ← ē (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — 'wideū, ce'di, 'teū
 'hotel'

- ← akcentuiranega i v zadnjem zlogu — 'net'
 - ← v posameznih primerih predakcentskega i — cwe'lit, we'saku
 - ← i, ě, ę, ki so prišli pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko so bili še dolgi — 'peše 'pišče', 'jesk 'jezik'
 - ← e:, ē:, ę: in akcentuiranih e, ě, ę v poziciji pred /j/ (različnega izvora, glej pri /j/) — 'pejč, 'weje, 'žeje, s'rejče'
 - ← akcentuiranega a v zadnjem zlogu (ali a:, če je pozno prišel pod akcent ali se skrajšal) v poziciji pred istozložnim [i], če ga niso podpirale sorodne oblike — z'dej, 'jeice'
 - ← neakcentuiranega a in akcentuiranega a v zadnjem zlogu v poziciji za ī, ñ, ſ in j — ne'deile, s'wine, s'wi:če, 'meje, p'la:čeū, je'sien 'jasen', 'jest 'jaz'
 - ← ɻ: skupaj z /r/ (r+e) v poziciji pred wi — ta p'rei 'prvi', wab'rei 'obrvi'
 - o ← ə (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — 'dužbor, 'pos, 'doska
 - ← akcentuiranega u v zadnjem zlogu — 'to 'tu, tuka', k'rox
 - ← ɿ, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'boxa'
 - ← o: v poziciji pred /w/ — γor'mouje, 'soū 'sol', si'nowi
 - ← v posameznih primerih predakcentskega u — bo'ka: (poleg bu'ka:) 'bukala'
 - ← ɻ: in ɻ skupaj z /r/ (o+r, v akcentuirani poziciji pred /w/ ali v vzglasju r+o) — 'worba, 'porst, stor'niše, kor'wi; č'roū, m'rowa, 'roš (prim. še zadnji odstavek pri e in 3.13)
 - ← ɿ: in akcentuiranega ɿ skupaj z /w/ (o+u) — 'čouñ, 'woúna, 'doux 'dolg (adj.)'
 - ← o: pred nazalnim konzonantom skupaj z /w/ (o+u) kot varianta poleg u: — 'doum (poleg 'du:m), 'poúmlat
 - ← raznih vokalov v posameznih primerih zgodnje redukcije — 'som 'sem, semkaj', 'poršu 'prišel'
 - ← akcentuiranega /o/ v analogično vneseni skupini [ou] (različnega izvora) iz akcentuirane pozicije v neakcentuirano — čou'ničk, pou'nila 'pomnila', mrou'liše
 - a ← a (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — zla'tu:, 'lizau, b'rát
 - ← o (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih in izglasnega v končnici srednjega spola pridavnikov) — ka'bila, 'mi:sta 'mesto', 'kaš, d'na, 'naya'
 - ← ɿ (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — ka'deile, 'žena (Asg), 'sa (3. pl.)
 - ← ɿ, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko je bil ɿ še dolg — 'raka'
 - ← e v nikalnici ne
- 3.13. ɿ, ɻ, ɿ, ɿ, ɿ so iz ə+í, m, n, ñ ter vzglasnega neakcentuiranega ɻ ali iz l, í, r, m, n (za ñ ni primerov), če se je ob njih reduciral vokal in ni ob njih še drugega vokala (le nekaj zgodnjih primerov redukcije ob r se obravnava kot

stari ſ, glej 3.12 pri /o/) — 'ka:ſl, 'pi:ſm, ba'li:zŋ, 'wagn 'ogenj', ſ'ži, l'pina, l'die 'ljudje', str'xa:r 'strehar', 'miſlm, 'pelŋ. Razen tega je n nastal včasih iz m za dentalnimi konzonanti — siedn, 'uſon.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /w j r m n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- w ← l, če ni bil pred vokalom ali j
 - ← kot proteza pred o
 - ← ſ: in akcentuiranega ſ skupaj z /o/ (o + u) — 'čouŋ, 'woŋna
- j ← g pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — na'jie, na 'naj 'na nogi', 'poržje 'prižge'
 - ← poakcentskega wi (vendar se zlasti v nekaterih kategorijah analogično odpravlja) — p'rej 'prvi', 'naj 'novi (pl.), γ'la:žejna
 - ← n po vokalu skupaj z /n/ (j+n) (tudi iz sekundarnega n, ki je nastal v skupinah nk, ng — 'teiŋka, 'a:iŋγ!c)
 - ← i v poziciji za e-jevskim vokalom (v gradivu ni primerov za točnejošo določitev, če samo po akcentuiranem) skupaj z/l/ (j+l) — 'mejlem, ne'deile, we'seile
 - ← ſ v poziciji za e-jevskim vokalom, ki je sedaj akcentuiran, skupaj s /č/ (j+č) — 'pejč (poleg pe'či), s'wejče, s'rejče
 - ← x (in verjetno k, vendar v gradivu ni primerov) v poziciji pred prednjim vokalom, če je obenem v poziciji za e-jevskim vokalom (po gradivu ni jasno, če samo za sedaj akcentuiranim), skupaj s /š/ (j+š) (oz. pri k skupaj s /č/) — wa'rejš 'orehi', st'rejše 'strehe'
 - ← včasih kot proteza pred i
 - ← v posameznih primerih kot prehodni j — wa'bejša, 'najšč 'nožič, nož'
- l ← l pred vokalom ali j
 - ← i, če je pred njim e-jevski vokal skupaj z /j/ (j+l) — 'uole 'volja', ne'deile
 - ← primarne skupine tl, dl, razen v opisnem deležniku, kjer je skupina ohranjena, le t je analogično zamenjan z d — 'wile, 'šila, 'pa:dla, p'ledla, pa'mjeđu
- r ← ſ: in ſ skupaj z /o/; podrobnejše glej pri /o/
- n ← n ne za vokalom in skupaj z /j/ (j+n) za vokalom

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- č ← ſ
 - ← k pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — č'pi 'kipi'
 - ← tj v primerih, ko skupina tj ni bila analogično vzdrževana — t'rejč 'tretji', če ~ 'čje 'tja'

š ← št

← x pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — p'sie 'bolhe'

← s pred novejšim č, ki je nastal iz k, v poziciji pred prednjim vokalom — 'žejnšče 'ženske'

x ← izglasnega g

← k pred t ali k — 'loxt, 'mexka

γ ← g

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustreznou asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju; pri tem g iz izhodiščnega sistema (sedanji γ) alternira s /x/.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le s to razliko, da so akcentuirani zlogi, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'žena, 'watrak, 'moγla.
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
 - 3.321. i: in u: sta skrajšana.
 - 3.322. Dolgi so vokali, ki so bili kratki akcentuirani v nezadnjih zlogih, razen i in u.

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Izguba neakcentuiranih i, u (iz u, ʃ), ə, včasih tudi e (zlasti iz ē, posebno še kadar alternira v dolgih zlogih z /i:/), je močno razvita. Do izgube je prišlo, če je bilo zaradi konzonantske soseščine le mogoče in če se ni vokal ohranjal zaradi morfoloških razlogov (če je i, u končnica, se pogosto ohranja, vendar ne, če je sklon izražen npr. že s palatalizacijo, npr. wa'lupk, wa'lupč) — ž'wi:t 'živeti', č'pi 'kipi', 'jesk 'jezik', p'rūos 'prosi', ps'ti ~ s'ti 'pusti'. t'ri:px 'trebuh', p'sie 'bolhe', 'ja:pka 'jabolko', 'pi:sk 'pesek', 'pietk, 'jurčk, 'bosx 'bezeg', že'luoc 'želodec', c'powi 'cepovi, cepi', č'laik 'človek', 'warx 'oreh', d'ru: 'drevo, plug' poleg dre'u: 'drevo, rastlina'.
- 3.411. Kadar bi zaradi izgube vokala prišel zvočnik v pozicijo ne ob vokalu, prevzame zlogotvorno funkcijo zvočnik (in beseda se ne skrajša za zlog) — m'l'a:t̩m, pe'tel̩, l'pina, dř'žina, d'rabň, 'česňk, l'wičer.
- 3.42. V skupini čre, žre je skoraj redno izgubljen r (prim. 'či:šne, 'či:wa, 'či:da, 'či:uli, 'žebu, toda ž'rebe). Drugi konzonanti se izgubljajo le izjemoma v posameznih primerih. Za skupine tl, dl, šč pa prim. 3.21 pri /l/ in 3.22 pri /š/.

TINE LOGAR

SREDNJA VAS V BOHINJU (OLA 7)

1. INVENTAR

1.1. *Vokalizem*

1.11. Dolgi (akcentuirani) vokalizem

| | | |
|----|----|------|
| i: | | u: |
| e: | | ø: |
| e: | o: | +ər: |
| a: | | |

1.111. Poleg /e:/ in /ø:/ se v nekaterih besedah slišita tudi ožja glasova kot navadna ozka /ɛ:/ in /ɔ:/.

1.112. /e:/ in /o:/ sta ožja in bolj napeta kot knjižna /e:/ in /o:/.

1.113. /ər:/ je monofonematski diftong, ki je lahko akutiran ali cirkumflektiran, medtem ko se /ə/ pojavlja kot kratek dinamično akcentuiran fonem.

1.12. Kratki vokalizem

| | |
|---|---|
| | u |
| e | ə |
| o | |
| a | |

1.121. Kot silabemi se pojavljajo tudi /l p m/, vendar se namesto njih pogosteje govorí /əl ən əm/ (wostu:dənca, kluča:vənca).

1.2. *Konsonantizem*

1.21. Zvočniki

| | | |
|---|---|---|
| v | | m |
| l | r | n |
| j | í | ń |

1.211. Fonetična vrednost /j/ je /j/.

1.212. /č/ je fonetično mehkejši kot knjižni slovenski /č/.

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | x |

1.3. Prozodija

- 1.31. Govor ima dolge in kratke vokale. Dolgi vokali so vedno akcentuirani. Kratki vokali pa so ali akcentuirani ali neakcentuirani.
- 1.32. Dolgi akcentuirani vokali so ali akutirani ali cirkumflektirani (V: V:).
- 1.33. Kratki akcentuirani vokali imajo dinamičen akcent ('V).
- 1.34. Silabemi /l/ /ŋ/ /m/ so vedno kratki in neakcentuirani.
- 1.35. /ər:/ je akutiran ali cirkumflektiran kot drugi dolgi vokali (pər:st : pér:sta).
- 1.36. Akcentuirani (ər) v izglasju je kratek. Gre za dvofonemski diftong /ə/ + /r/ (stə'bər). Ker je kratek, je njegov akcent dinamičen.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

2.11. Dolgi vokalizem

- 2.111. Vokali /i: u: ɛ: ɔ: a:/ se pojavljajo v vseh besednih zlogih, /ər:/ pa v vseh razen v izglasju.
- 2.112. Vokala /e: o:/ se govorita v predzadnjih zlogih. Če jih nahajamo tudi v drugih položajih, sta analogična.
- 2.113. Z /u: ɔ: o:/ se ne začenja nobena beseda. Pred njimi se je namreč razvil protetični [w].

2.12. Kratki vokalizem

- 2.121. Kratki akcentuirani vokali se pojavljajo samo v zadnjih besednih zlogih.
- 2.122. V poziciji pred istozložnim /v/ se pojavljata samo dva akcentuirana kratka vokala, namreč /e o/.
- 2.123. V nevtralni legi se pojavljajo pod kratkim akcentom v odprtih in zaprtih zlogih vokali /e o ə a/.
- 2.124. V poziciji pred istozložnim /j/ se kratki akcentuirani /a/ ne pojavlja.
- 2.125. V predakcentskih zlogih se pojavljajo vokali /e o ə a/, včasih pa tudi /u/.
- 2.126. Z /ə/ se lahko začenja beseda, vendar samo tedaj, če mu sledi /r/ in je akcentuiran naslednji zlog (əržē:n, ər'ja, ərjá:wo).

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- 2.211. Za /v/ se v poziciji pred zadnjimi vokali in /ə/ govoriti [w], v poziciji pred sprednjimi vokali [v], v poziciji pred konzonanti in pred pavzo pa [w].
- 2.212. V poziciji pred velari se /n/ ne pojavlja.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Pred pavzo se /g/ ne pojavlja, /b/ d z ž/ se govore tudi pred pavzo.
- 2.222. /č/ se v poziciji pred zvenecimi nezvočniki ne pojavlja (žbú:wa 'čebula', žgá:u 'čigav', ta uso:žga 'ta visokega', ta 'tanžga 'ta tankega', ubó:žga 'globokega').

- 2.223. /k g x/ se v poziciji pred poakcentskimi /e i/ in deloma /ə/ ne pojavljajo.
 2.224. /p/ se v poziciji pred /t c/ ne pojavlja.
 2.225. /t/ se v poziciji pred /k/ ne pojavlja. /k/ se v poziciji pred /t/ ne pojavlja.

2.3. Prozodija

- 2.31. Dolgi akut in dolgi cirkumfleks se pojavljata v vseh besednih zlogih, kratki dinamični akcent pa je omejen na zadnje ali edine besedne zlove.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

- i: ← i: (zí:ma, lí:st)
← akcentuirani i v nezadnjem besednjem zlogu (ší:wo)
- u: ← u: (dú:ša)
← akcentuirani u v nezadnjem besednjem zlogu (wú:sta)
← včasih lu: (ú:ža, gù:x)
- é: ← é: (lè:s)
← akcentuirani é v nezadnjem besednjem zlogu (mé:sto)
← e: (pè:č)
← akcentuirani e v nezadnjem besednjem zlogu (pé:ku)
← e: (pè:d)
← akcentuirani è v nezadnjem besednjem zlogu (pérjé:wa)
- o: ← o: (mó:st)
← akcentuirani o v nezadnjem besednjem zlogu (xó:dəm)
← q: (kò:s)
← akcentuirani q v nezadnjem besednjem zlogu (gó:be)
← ʃ: (wò:k)
- é: ← e v zlogu pred kratkoakcentuiranim končnim zlogom (sé:stra)
← včasih è: pred kratkoakcentuiranim končnim zlogom (po predhodnem skrajšanju) (mé:xk)
- o: ← o v zlogu pred kratkoakcentuiranim končnim zlogom (kó:sa)
← včasih q: pred kratkoakcentuiranim končnim zlogom (po predhodnem skrajšanju) (só:sed)
- a: ← a: (jà:stref)
← akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu (žá:ba)
← ə: (dà:n)
← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu (dotá:knem)
- ər: ← ə: (pà:r:st)
← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu

3.121. Akcentuirani kratki vokalizem

- e ← akcentuirani e v zadnjem ali edinem besednjem zlogu (k'met)
← akcentuirani è v zadnjem ali edinem besednjem zlogu ('več)
← akcentuirani a v zadnjem ali edinem besednjem zlogu v poziciji pred istozložnim /j/ ('dej)

- o ← akcentuirani o v zadnjem ali edinem besednem zlogu (d'no)
 - ← akcentuirani q v zadnjem ali edinem besednem zlogu (stə'zo)
 - ← akcentuirani i v poziciji pred istozložnim /v l/ v končnem besednem zlogu (sk'rɔu, u'boŋ)
 - ← akcentuirani u v poziciji pred istozložnim /v l/ v končnem besednem zlogu
 - ← akcentuirani ē v poziciji pred istozložnim /v l/ v končnem besednem zlogu (m'lɔu, vər'toŋ, z'roŋ)
 - ← akcentuirani o v poziciji pred istozložnim /v l/ v končnem besednem zlogu
 - ← akcentuirani ə v poziciji pred istozložnim /v l/ v končnem besednem zlogu (mər'toŋ, cvə'dou)
 - ← akcentuirani a v poziciji pred istozložnim /v/ v končnem besednem zlogu
 - ← akcentuirani u v končnem odprttem besednem zlogu (p'so, t'mo)
- ə ← akcentuirani ə v zadnjem ali edinem besednem zlogu (bə'zəx)
 - ← akcentuirani i v zadnjem ali edinem zaprtem besednem zlogu ('nət, 'sət)
 - ← akcentuirani u v zadnjem ali edinem zaprtem besednem zlogu ('kəp)
 - ← akcentuirani ɿ v zadnjem ali edinem besednem zlogu ('dəx)
 - ← akcentuirani ē v zadnjem ali edinem besednem zlogu (x'rən)
 - ← skupina nezvočnik + /r/ pred pavzo skupaj z /r/ (stə'bər)
- a ← akcentuirani a v zadnjem ali edinem besednem zlogu, razen v poziciji pred istozložnim /v/ ali /j/ (b'rat)

3.122. Neakcentuirani vokalizem

3.1221. Predakcentski vokalizem

- e/ə ← e
- ← ɛ
- ə/ø ← i (žəví:š, žvé:wa, dəší:, xtí:)
- ← u (zgəbí:, sxɔ:, kəpù:jem)
- ← ɿ (m'ze)
- ← ē (təstò:, čwɔ:, snɔ:, t'mo, ləsè:n)
- ← ə (stə'za)
- ← predakcentski ɿ v poziciji pred konzonantom skupaj z r (ə+r) (əržé:n)
- o ← o (kobí:wa)
- ← ɔ
- u ← lu (upí:na)
- ← lə- (užní:ŋc)
- a ← a

3.1222. Poakcentski vokalizem

- e ← e (né:se)
- ← ɛ (sé:stre)
- ← a v poziciji pred istozložnim /j/ (dé:vej)
- ← a v poziciji za n v zaprtem zlogu (lé:šnek)

- o ← o (mé:sto, ší:wo)
 - ← q (sé:stro)
 - ← i, e, o, a, v poziciji pred istozložnim /v l/ (zgù:boù, ží:woù, já:woù, dé:woù, kó:touù)
- ə ← i (xó:dət, nò:sət)
 - ← u (tré:bəx)
 - ← ě (só:səd)
 - ← včasih iz /ə/ v zaprtem poakcentskem zlogu, vendar se je v taki poziciji /ə/ navadno izgubil
 - ← v skupini nezvočnik + zvočnik pred pavzo (vè:tər, pá:rkəj)
- a ← a, razen v poziciji pred istozložnim /v l/ in pred /j/ (sé:stra)

3.2. Konzonantizem

Konzonanti /v j ʃ ʒ r m n ɲ p b t d c s z č š ž k g x/ so nastali iz ustreznih konzonantov izhodiščnega splošnoslovenskega sistema. Razen tega:

- v ← w v poziciji pred sprednjimi vokali
- w ← protetični [w] pred /o: q: o u:/ ('won, wó:səm, wokò:, wó:gən, wó:če, wobà:d, wó:rx, wó:üs, vù:š, wú:ra, wú:sta)
 - ← l pred konzonantom ali pred pavzo [u]
 - ← l pred /u q: o:/, če pred l ne stoji dental
- j ← kot prehodni konzonant, nastal za vokalom in pred dentalnimi spiranti (brá:jzda)
 - ← g v poziciji pred /e i/ (nó:je, na nò:ji)
 - ← w v poziciji med /o/ in /i/ (ovi) v poakcentskem zlogu (smré:čojna, lé:šojna, kú:kojca, gwá:žojna)
- f ← b v poziciji pred pavzo (zò:f)
 - ← b(p) v poziciji pred /c/ (grá:fca)
 - ← p v poziciji pred /k/ (tè:fka)
- č ← t (své:ča)
 - ← k v poziciji pred /ę: i: e i/ (cé:tna, čé:pa, čí:sou)
- š ← x v poziciji pred /e i/ (woré:š, stré:še, na stré:š)
 - ← šč ('təš, gó:ša)
- x ← t (← t, d) v poziciji pred k (ré:xka, pó:xku).
 - ← g pred pavzo (bò:x, rò:x)

3.3. Prozodija

VV: ← VV:

- ← akcentuirani V v nezadnjem besednjem zlogu
- ← V v poziciji pred kratkoakcentuiranim končnim zlogom po akcentskem premiku

VV: ← VV:

- 'VV ← akcentuirani V v zadnjem ali edinem besednjem zlogu

V ← neakcentuirani V

- ← 'V po prenosu akcenta s končnega kratkoakcentuiranega vokala (zvé:zda, sé:stra, nò:sou)

3.4. Izguba glasov

- 3.41. V govoru se najpogosteje izgube neakcentuirani vokali /i u ē ə/, zlasti v predakcentskih in poakcentskih odprtih zlogih. Še posebej je pogosta taka izguba v neposredni sosesčini zvočnikov.
- 3.42. Izgub konzonantov govor skoraj ne pozna, pač pa različne adaptacije, asimilacije in palatalizacije. Od izgub konzonantov bi omenil izgubo [w] ← w, l v poziciji pred /u:, u, o, ə/ (užnì:uc 'lažnivec', o'kèt 'laket', upí:na 'lupina', gù:x 'gluh', kobá:sa 'klobasa', ú:ža 'luža') in izgubo /č/ v primarni skupini /šč/ (gó:ša).

TINE LOGAR

HORJUL (OLA 8)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

i: u:
 e: o:
 a:

1.111. /i:/ in /u:/ sta fonetično krajša kot drugi vokali.

1.12. Kratkoakcentuirani vokalizem

ɛ
e a

1.13. Neakcentuirani vokalizem

i u
 ə
e a

1.14. Silabemi so tudi /l/ /t/ /n/ /m/, vendar so vedno neakcentuirani in zato kratki.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

v m
 l r n
j i
 ł

1.22. Nezvočniki

p b f
t d
c s z
č š ž
k x γ

- 1.211. /j/ je fonetično /i/, vendar ima v poziciji pred /a: ɔ: u:/ bolj spirantični karakter kot v drugih pozicijah.
- 1.212. /i/ zamira. Govori ga samo starejša generacija. V govoru mladih se je izenačil z /j/.

1.3. Prozodija

- 1.31. Dolgi so vokali samo, če so akcentuirani.
- 1.32. Dolgi akcentuirani vokali so ali akutirani ali cirkumflektirani.
- 1.33. Kratki vokali so ali akcentuirani ali neakcentuirani.
- 1.34. Akcentuirani kratki vokali so ali akutirani ali cirkumflektirani.
- 1.35. Inventar prozodemov ima štiri akcente (V:, V;, V, V) in neakcentuirano kračino (V).
- 1.36. Akcentsko mesto v besedi je svobodno.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

2.11. Dolgi vokalizem

- 2.111. Pred /r/ /i:/ ni mogoč (mè:r, pè:r, bé:ra, nabé:rat, upè:rat se).
- 2.112. Akutirani (včasih tudi cirkumflektirani) /ɔ:/ ni mogoč v začetnem besednjem zlogu v poziciji za /v/ (vèistòr 'oster', vás'm 'osèm', vále 'volja; olje'; vèsk 'ozek', vèži 'ožji'; vèyu 'vogel', vèyle 'oglje'). Isto velja za /ɔ:/ v poziciji za /m/ v besedah: mègyu, mèyla 'mogel-la' in mègyu, mèyla 'moral-a'. Vendar: ó:zìp 'vozim', vó:šìp 'voščim'.
- 2.113. Cirkumflektirani /ɔ:/ v poziciji za /v/ je navadno ohranjen (ò:z 'voz', ò:s 'os', ò:sk 'vosek').

2.12. Kratkoakcentuirani vokalizem

- 2.121. Kratkoakcentuirani vokali /e e ə a/ se lahko pojavljajo le v zadnjih in predzadnjih besednih zlogih.
- 2.122. Vsi so lahko akutirani in cirkumflektirani.
- 2.123. V poziciji pred istozložnim [u] /ə/ ni mogoč (šòu 'šel').

2.13. Neakcentuirani vokalizem

- 2.131. V poziciji pred istozložnim [u] se kot pozicijska varianta /a/ govori neakcentuirani [ø] (pí:sòu, kvápòu 'kopal', napòunì:la, móucà:la)
- 2.132. V predakcentski poziciji /e/ in /ə/ nista mogoča, razen /ə/ pred /r/ (čibè:la, puxní:la 'pahnila', saγástat 'segetati', bucñi:la 'becnila').
- 2.133. /ə/ se govori tudi v vzglasju pred /r/ (ərdèč, ərjàu).
- 2.134. V poakcentski poziciji za konzonanti /l ← ī; č š ž/ /a/ ni mogoč (vále 'volja', paγá:če, vjéže, dúše, pè:še 'peša', krí:že 'križa').
- 2.14. Silabemi /l ī n m/ se govore v poakcentskih zlogih (stjékly'a 'steklega', pjékł' 'pekli', pjékł' 'peklo', zmírznì 'zmrzni', sédmy'a 'sedmega', vás'm 'osem').

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- 2.211. /v/ se govorí v poziciji pred vokali; pred konzontanti in pred pavzo pa [u] (cè:u : civi:; sl:u : si:va; si:ukast).
- 2.212. V poziciji pred /ø:/ in /ù:/ se /v/ ne pojavlja (ð:z 'voz', ð:sk 'vosek', pað:di 'povodenj', yað:ru 'govoril', slað:u: 'slovo', siù:, žìù: 'živo').
- 2.213. /l/ se govorí pred /e i a u/, /l/ pa pred /o u a ë/(lë:p, lí:pa, iblá:na 'Ljubljana', žviplà:m 'žvepljam', lú:štñ, žjélu 'želel'; ułán, lú:šm, ló:pa, ló:yat, žjélu 'želu', ší:lu 'šilu'). Pred pavzo sta možna /l/ in /t/ (g. pl. pì:l, vì:l, sì:l, žì:l; n. pl. ptc. pì:l 'pili', pì:t 'pilo'; rjù:l : rjù:t 'rjulo', xadí:l : xadí:t 'hodilo', djà:l : djà:t 'dejalo').
- 2.214. V poziciji pred konzontantom (razen pred j) in pred pavzo se za /l/ pojavlja [u], vendar ne vedno (bé:u : bé:fa, vapò:u:ne 'opoldne'; pl. m. ýaré:l, sidé:l).
- 2.215. V poakcentskih končnih zlogih se [u] v poziciji za /ø i/ ne pojavlja (në:su, pé:ku, ví:du, žjélu, nvášu, xvádu, prvášu).
- 2.216. V poziciji pred /ë: i: i/ /j/ ni mogoč (ë:st, é:m, í:va 'njiva', naë:du, idì: 'jedi', isé:na 'jesena', krà:vi 'kravji', bá:bi 'babji').
- 2.217. V poziciji za dentali se namesto /m/ pojavlja [n] (sé:dñ).
- 2.218. V poziciji pred labiali se /n/ ne pojavlja (vabrà:mba, sxrà:mba).
- 2.219. V poziciji pred velarnimi konzontanti se /n/ ne pojavlja (dá:ňka, uýá:ňka).

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Zveneči nezvočniki se govore tudi pred pavzo (zò:b, lè:d, rò:γ, mràz, rì:ž).
- 2.222. Pred zvenečimi nezvočniki se /c č/ ne pojavljata. Zanju se govorita [z ȝ] (tá:ȝya, rdé:ȝya).
- 2.223. Nezvočniki se po zvenečnosti / nezvenečnosti prilikujejo sledečim nezvočnikom.

2.3. Prozodija

- 2.31. Dolgi akcentuirani vokali so možni v vseh besednih zlogih.
- 2.32. Cirkumflektirani kratki vokali so možni samo v zadnjih ali edinih besednih zlogih.
- 2.33. Akutirani kratki vokali so možni praviloma samo v predzadnjih besednih zlogih. Vendar jih pogosto nahajamo tudi v zadnjih. V takem primeru gre za redukcijo (onemitev) končnega neakcentuiranega /i/ (← i ě) ali /u/. Kratek akut v zadnjem zlogu je torej sekundaren (nés ← nesi, téč ← tecí uzám ← vzamì, xvád ← xodì, nvás ← nosi).
- 2.34. Neakcentuiranih dolgih vokalov govor ne pozna.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← i: razen v poziciji pred /r/ (lì:st, zí:ma)
← akcentuirani i v nezadnjem besednjem zlogu (razen v poziciji pred /r/) (rì:ba)
- u: ← u: (sù:x)
← akcentuirani u v nezadnjem besednjem zlogu (mú:xa)
← -ò: (lipù:, suxù:)
← -vò: (slaù:, naù:)
- é: ← é: (rè:č, bisè:da)
← akcentuirani é v nezadnjem besednjem zlogu (bré:za, cé:sta)
← e: (lè:d, pè:č)
← akcentuirani e v nezadnjem besednjem zlogu (né:su, pé:ku)
← è: (rè:d, pè:st)
← akcentuirani è v nezadnjem besednjem zlogu (γlè:dòu)
← í: v poziciji pred /r/ (pasté:r, krimpé:r)
- o: ← o: (nò:s, bò:γ, kò:st)
← akcentuirani o v nezadnjem besednjem zlogu (nó:smè)
← q: (lò:k)
← akcentuirai q v nezadnjem besednjem zlogu (γó:ba)
← ſ: skupaj z [u] (q:u) (vò:uk, žó:una)
← akcentuirani ſ skupaj z [u] (analogično) (dò:uγ)
← vò: (paò:di 'povodenj', γaò:ru 'govoril')
- a: ← a: (urà:n, là:s)
← akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu (žá:ba, krá:va)
← ə: (là:n, dà:n)
← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu (γá:nem, datá:knem)

3.12. Kratkoakcentuirani vokalizem

- é ← akcentuirani é v zadnjem besednjem zlogu (zdét se, dět)
← akcentuirani i v zadnjem besednjem zlogu (sét, těč, pět, rět)
← akcentuirani ə v zadnjem besednjem zlogu ob dentalnem konzonantu (děž) in analogično tudi v predzadnjem zlogu (déže)
← predakcentski é, e, è po zapoznelem premiku akcenta za zadnjega besednega zloga (cédit, čépt, péstit)
← predakcentski i po zapoznelem premiku akcenta z zadnjega kratkega zloga (téčet 'tičati')
← akcentuirani a v poziciji pred istozložnim [j] (děj)
- e ← akcentuirani e v zadnjem besednjem zlogu (kmět)
← akcentuirani è v zadnjem besednjem zlogu (věč)
← predakcentski e po premiku akcenta s kratkega končnega zloga skupaj z j (j+e) (žjéna, sjéstra). Tak /e/ je praviloma akutiran
← predakcentski è po zapoznelem premiku akcenta s končnega kratkega zloga (tripétat)

- ə ← akcentuirani ə v zadnjem besednjem zlogu (pəs)
 - ← akcentuirani u v zadnjem besednjem zlogu (kəp, ukəp, zasət, ərijət, vabət)
 - ← predakcentski ə po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (məγla, stšber, sayəstat)
 - ← ə: skupaj z /r/ (ə+r) (mórtu, pərst)
 - ← ə skupaj z /r/ (ə+r) (xárpt)
 - ← rě po onemitvi i ← ē skupaj z /r/ (žərt, dərt, padərt, stərt)
- a ← akcentuirani a v zadnjem besednjem zlogu (bràt, dàt, bàt se)
 - ← akcentuirani o v zadnjem besednjem zlogu (klàp, stràp)
 - ← akcentuirani ɔ v zadnjem besednjem zlogu (stràk)
 - ← predakcentski o po premiku akcenta s končnega kratkega zloga skupaj z v (v+a) (rvása, kvása, kvápat)
 - ← predakcentski o po pozrem premiku akcenta s končnega kratkega zloga (rapátat, báyat, na náyax)
 - ← predakcentski ɔ po pozrem premiku akcenta s končnega kratkega zloga (na rákax)

3.13. Neakcentuirani vokalizem

- i ← predakcentski i (če se ni izgubil) (cvili:la, pisà:la)
 - ← poakcentski i, -i, če se ni reduciral in izgubil (pl. brá:ti, pásí, só:dit, xvádit)
 - ← predakcentski in poakcentski ě (riči:, lipù:, vě:dit, sédit)
 - ← predakcentski e (bisè:da, lidù:)
 - ← predakcentski ɛ (pisti:)
 - ← včasih predakcentski ə (čibè:la)
 - ← predakcentski je in poakcentski ji (isè:n, irè:b, pá:si, krà:vi)
 - ← poakcentski əní, -ij (paò:di 'povodenj', ə:bi 'obenj', šká:ri, lè:di)
 - ← včasih predakcentski a (čikà:la)
- u ← predakcentski u (suxù: tulì:la)
 - ← poakcentski -u (če ni onemel) (brá:tu, pásu)
 - ← poakcentski əv (cé:rku, brì:tu, brì:tuca, cérkuca)
 - ← poakcentski izglasni -əl (né:su, pé:ku, kvátu)
 - ← poakcentski izglasni -il (xvádu, nvásu)
 - ← poakcentski izglasni -čl (ljétu, sédu)
 - ← poakcentski ʃ (já:buk)
 - ← poakcentski /vi/ v poziciji za /r/ (bà:ruca)
- e ← poakcentski e (néše, pjéče)
 - ← poakcentski ɛ (pá:met)
 - ← neakcentuirani a v poziciji za 1 ← í; č, š, ž (vále, xí:še, ká:če, vjéže)
- a ← neakcentuirani a (bá:ba, navà:da)
 - ← neakcentuirani o, ɔ razen -o, ki je preko -u → -ø (ží:t, mačì:, rakè, nayè, na nò:ya, rö:ka)
- ə ← neakcentuirani ə skupaj z r (ə+r) (pərstì:, kərvì:)
 - ← nezvočnik + /r/ pred pavzo skupaj z nezvočnikom in /r/ (váistər, xrá:bər, yá:bər)

- 3.14. Silabemi /l i n m/ so nastali po onemitvi kratkih neakcentuiranih vokalov /i e o/ v poziciji za nezvočnikom + /l i n m/ (mí:sl, pjékl, pjék, sé:dm, vésmp, uzí:gn, usé:kñ, kré:mpl, bvádl).

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki j r l m n so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih glasov, poleg tega pa še:

- j ← n (mlajša generacija)
 - ← j, ki se je razvil iz sekundarno poudarjenega e po preskoku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga (e' → é → jé → jé) (sjéstra, tjéta, njésla, pjékla)
 - ← sekundarni /j/ v poziciji za vokalom in pred dentalnimi spiranti (vájstér, gájzd, fé:ist, klé:jše)
- v ← w (ví:dm, vé:m, pavá:bm)
 - ← l ne pred vokalom (cé:u : céla, bé:u : bé:la, dá:u : dála)
 - ← protetični w v poziciji pred a ← o (vablá:k, vabráz)
 - ← w, ki se je razvil iz sekundarno akcentuiranega o po preskoku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga (o' → ó → wó → wá → vá) (kváza, kvásá, xvádu, nvásu)
- l ← í (vále, pé:lem, Iblá:na)
- ł ← l v poziciji pred /a o u ə/ (łapá:ta, nałó:žu, hú:że, łáyat se)
- í ← n (starejša generacija) (kváj, kvája 'konj, konja')

3.22. Nezvočniki

- 3.221. Nezvočniki so se razvili iz enakih glasov v izhodiščnem splošnoslovenskem sistemu, poleg tega pa še:
- č ← t (své:če, sré:če)
 - š ← st ((ýó:še, těš, péše 'pišče')
 - γ ← g (ýrá:pt, ýrà:d)
- 3.222. Zveneči nezvočniki so poleg tega nastali iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa z ustrezno asimilacijo zvenečih na sledeče zveneče nezvočnike.

3.3. Prozodija

- 3.31. V: ← V:
 ← V nezadnjih besednih zlogih
- 3.32. V: ← V:
- 3.33. V ← po premiku akcenta s končnega kratkega akcentuiranega zloga na predakcentske kratke ali v slovenščini skrajšane dolge vokale (e é i o ə u)
- 3.34. V ← V v zadnjem ali edinem besednjem zlogu

3.4. Izguba glasov

3.41. Izguba vokalov

Najpogosteje se izgubijo neakcentuirani vokali /i o ə u/. Njihova izguba je razen od neakcentuiranosti odvisna še od pozicije v besedi. Največkrat se izgube izglasni vokali in vokali v poziciji za zvočniki.

Tako se izgubi izglasni i (\leftarrow i, ě) v dat., lok. sg., nom., akuz. du., instr. pl. a- in i- samostalnikov, v gen. sg. in dat. pl. i- samostalnikov (rí:b, ní:t; rí:bam, ní:tm), v nom. pl. pridevnikov, zaimkov in deležnikov na -l, -n (dvábér, dětal, plé:l, zdě:lan, mváj, tváj), v 3. osebi sed. č. glagolov (xó:d, ví:d, yrà:b), verjetno analogično po tem tudi v 1., 2., 3. osebi du. pl. (xó:dva, xó:tta, xó:dma, xó:tte, xó:dja), v 2. osebi sg., 1., 2. osebi du. pl. velehnika (xvád, xváttta, xvádma, xváttte), v adverbih (dà:u, drè:u, dvást). V nom. pl. samostalnikov moškega spola se je /i/ izgubil samo včasih. Pri tem je važno predvsem to, da nom. sg. in nom. pl. zaradi redukcije ne bi sovpadla. /i/ se je v tem primeru navadno izgubil samo tedaj, če je kljub njegovi izgubi ostala formalna razlika med sg. in pl. (tēč : pl. tí:č; sét : si:t)

/o/ se je izgubil samo v nom., ak. sg. srednjih samostalnikov, pridevnikov, zaimkov in v prislovih na -o (mé:st, ší:l, dvábér). Izguba /o/ je glasoslovno-morfološkega značaja.

Polglasnik se je izgubil v poakcentskih zaprtih zlogih (pé:sk, pé:tk, pásk). Izguba je morebiti rezultat morfološke analogije (pé:sk -a, -u, -əm → pé:sk), ne pa glasoslovnega procesa redukcije.

Najredkeje se je izgubil končni /u/. Največkrat izgubo ugotovimo v dat., lok. sg. moških samostalnikov (brà:t, pri brà:t), pa še tam so pogosteje oblike z ohranjenim /u/.

3.42. Izguba konzonantov

Od konzonantov sta se po asimilaciji najpogosteje izgubila /v/ in /j/. /v/ se je izgubil v poziciji pred /ø: u:/ (ó:zm, ò:z, na ù:da 'na vodo', paø:di), /j/ pa v poziciji pred /e: i: i/ (è:du, naè:du, naé:dla, é:m, í:va 'njiva', isè:n, irè:b, krà:vi 'kravji', kó:zi).

/č/ se je izgubil v skupini /šč/ \leftarrow /st/ (pú:še, 'pušča', kalí:še 'kališče').

FRANCKA BENEDIK

VALBURGA PRI SMLEDNIKU (OLA 9)

1. INVENTAR

1.1. *Vokalizem*

1.11. Akcentuirani vokalizem

| | | | |
|----|----|----|----|
| i: | | | u: |
| ɛ: | ə: | ɔ: | |
| e: | | o: | |
| a: | | | |

1.12. Neakcentuirani vokalizem

1.121. Predakcentski vokali

| | |
|---|---|
| i | u |
| ə | |

1.122. Poakcentski vokali

| | | |
|---|---|---|
| i | | u |
| e | ə | o |
| a | | |

1.2. *Konzonantizem*

1.21. Zvočniki

| | |
|---|---|
| v | m |
| l | r |
| j | n |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | x | γ |

1.3. *Prozodija*

1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedi.

1.32. Kvantitetne opozicije ni. Neakcentuirani vokali so krajši od akcentuiranih.

1.33. Akcent je tonemski.

1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta (V:, V:) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Akc. /i:/ in neakc. /i/ ne nastopata v položaju za /j/.
- 2.12. /i:/ ne nastopa v položaju pred /r/.
- 2.13. /e: ə: o:/ ne nastopajo na absolutnem začetku.
- 2.14. /e:/ ne nastopa v položaju pred /j/.
- 2.15. /o:/ ne nastopa v položaju pred /v/.
- 2.16. V položaju pred /r/ se nevtralizirata /e:/ in /i:/ v /e:/, ki je ožji kot običajni /e:/.
- 2.17. Ob zvočnikih lahko stoji /ə/, nastal ob redukciji za njim stoječega glasu, tudi pred njim (əlsí:ca, pà:šəŋk).
- 2.18. Poakcentski /i/ nastopa samo v zadnjem odprttem zlogu.

2.2. Konzonantizem

- 2.21. /v/ je pred zadnjimi vokali bolj labialen kot pred sprednjimi.
- 2.22. /v/ ima pred konzonanti in v izglasju varianto [v].
- 2.23. /j/ ima pred konzonanti in v izglasju varianto [j].
- 2.24. /r/ ne nastopa v položaju za akcentuiranim /i/.
- 2.25. /n/ ima v položaju pred /k/ in /g/ varianto [ŋ].
- 2.26. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku in pavzi.
- 2.27. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare.
- 2.28. /γ/ ima v položaju za [ŋ] varianto [g].
- 2.29. Zaradi redukcij in predložnih zvez se pojavljajo tudi dolgi soglasniki (bó:t:e, s:əstrò).

2.3. Prozodija

- 2.31. Akut in cirkumfleks sta lahko na vseh vokalih in na katerem koli besednem zlogu.
- 2.32. Akut na /ə/ nastopa samo v položaju pred /r/ (ér).

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani vokalizem

- i: ← i: (zí:ma, sí:n)
 ← akcent.i v nezadnjem zlogu (lí:pa)
- ə: ← ə: razen v položaju pred /j/ (cvè:t)
 ← akcent. ə v nezadnjem zlogu razen v položaju pred /j/ (bré:za)
 ← e: (pè:č)
 ← akcent. e v nezadnjem zlogu razen v položaju pred /j/ (zé:le)
 ← è: (pè:t)
 ← akcent. è v nezadnjem zlogu (telé:ta — Gsg.)

- e: ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (pé:če)
 ← ę, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (jé:zék)
 ← akcent. e v zadnjem zlogu (kmè:t) in v nezadnjem v položaju pred /j/
 ← akcent. ę v zadnjem zlogu (žbè:)
 ← ě: v položaju pred /j/ (jè:ì, vě:ja, za č v gradivu ni primerov)
- a: ← a: (ylá:va)
 ← akcent. a v nezadnjem zlogu (krá:va)
 ← ə: (dà:n, mà:x)
 ← akcent. ə v nezadnjem zlogu (vá:že)
- ə: ← akcent. ə v zadnjem zlogu (pà:s)
 ← akcent. i v zadnjem zlogu (mà:š)
 ← akcent. ě v zadnjem zlogu (xrà:n)
 ← akcent. a v zadnjem zlogu (γà:t)
 ← akcent. u v zadnjem zlogu (krà:x)
 ← ŋ: skupaj z /r/ (ə:r)
 ← akcent. ŋ skupaj z /r/ (ə:r)
- o: ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (kó:sa)
 ← ɔ, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (só:set)
 ← akcent. o v zadnjem zlogu (snò:p, kò:n) in v nezadnjem v položaju pred /v/ (vdò:va)
 ← akcent. ɔ v zadnjem zlogu (strò:k) in v nezadnjem v položaju pred /v/.
 ← ʃ: skupaj z /u/ (kó:unem — 1. sg., dò:ux — Nsg. m., dó:uya — Nsg. f.)
- ø: ← o: (drevò:)
 ← akcent. o v nezadnjem zlogu razen v položaju pred /v/ vó:la, nó:səm)
 ← ɔ: (zò:p)
 ← akcen. ɔ v nezadnjem zlogu (γó:ba)
 ← ow pred konzonantom (γərmø:je)
- u: ← u: (mú:xa)
 ← akcent. u v nezadnjem zlogu (kú:xna, kù:xa — 3. sg.)
 ← akcent. ěl, əl, ił, uł (sedù:, šù:, səzù:, nəbù:)

3.121. Predakcentski vokali

- ə ← ə (cvədè:)
 ← i (dəší:, əlsí:ca, pəršù:)
 ← ě (sənè:n, əlsè:n)
 ← e (nəbò:)
 ← ę (məsò:)
 ← a (usəjè:n — ptc. pass., γvəvò: — Asg.)
 ← u (mədù: se — 3. sg., əldjè:, dərží:na)
 ← ŋ skupaj z /r/ (kərví: — Gsg.)

- u ← o (kusti: — Gsg.)
 ← q (zubà: — Gsg.)
 ← l skupaj z/u/(su)zè:)
 ← lu, lq, wo, wi po asimilaciji (upí:na, yubò:k, durí:še, usò:k)
 ← u, če je analogno vnesen iz akcentuiranega položaja (kupvà:t)
 i ← i, če je analogno vnesen iz akcentuiranega položaja (zidá:r)

3.122. Poakcentski vokali

- i ← -ji po asimilaciji (mà:či)
 u ← -eł, -ěł, -eł, -ił (dé:bu, ví:du, nó:su)
 ← -əw (cé:rkv), verjetno tudi iz -iw
 ← l (já:buk)
 ← w za zvočnikom (čž:ru)
 ← l za zvočnikom (umě:ru)
 e ← e (té:če, jé:čmen)
 ← ę (ví:me, krá:ve — Npl., rí:be — Gsg.)
 ← a v skupini aị (zú:trej)
 o ← o (vá:kota, mvá:tmo — 1. pl., brá:toù, rá:kou — Gpl.)
 ← q (sví:no — Asg., s krà:vo — Isg., vi:djo — 3 pl.)
 ← a pred l, w v skupini oų (sé:kou, ží:loù)
 ← u v D in analogno v Isg. pridevnikov in zaimkov (dó:bérmo, ü:nmo,
 z né:mo)
 ə ← ə (cé:pəc, sò:nčək)
 ← i (vó:lə — Npl., pətélən, kí:selca, pà:šějk, sò:nčənca; s təlè:təm,
 s klù:čəm — Ipl.)
 ← u (kó:žəx)
 ← -o preko -u zaradi maskulinizacije v sklopu NZ (pí:səm, vó:kən,
 jú:tar)
 a ← a (krá:va, sè:kam, umà:zan)
 ← večinoma iz o v poakcentskih zaprtih zlogih (čé:dnast, lè:tas)

3.2. Konzonantizem

Konzonanti /j r m n p b f t d c s z č š ž k x/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- v ← w
 ← l razen pred sprednjimi vokali in j
 ← kot proteza pred o, u (vó:kən, vó:səm, vù:ra)
 ← l: skupaj z /o/ (o:u)
 l ← l
 ← l pred sprednjimi vokali in j
 ← primarna skupina tl, dl (ví:le)
 r ← ř:, ř skupaj z /ə:/
 n ← n
 č ← t
 š ← šč

- x ← g v izglasju
 ← k, g pred t ali k
 γ ← g razen v izglasju in za [ŋ]

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustrezeno asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami. Akcentuirana sta e in o, ki sta bila v izhodiščnem sistemu pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi. Kjer je močan vpliv drugih fleksijskih oblik, je akcent analogično lahko ohranjen (oz. restituiran) na zadnjem zlogu. Na akcentsko mesto so deloma vplivala tudi razna morfol. izenačevanja.
- 3.32. Dolgi so vsi akcentuirani vokali.
- 3.33. Intonacija je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami. Podaljšani vokali v nezadnjih zlogih so akutirani (krá:va). Vokali, ki so postali akcentuirani po premiku akcenta s kratkega zadnjega zloga, so akutirani (žé:na). Podaljšani vokali v zadnjih zlogih so cirkumflektirani (žbè:, strò:k).

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Do popolne redukcije neakcentuiranih vokalov (izgube glasu) (ə, i, u, ě oziroma ɔ, ki se je najprej razvil iz teh glasov) prihaja najpogosteje v končnicah in nekaterih sufiksih, včasih pa tudi v korenih v sosečini sonantov (snò:, vó:rx, žví:na).
- Najpogostejši primeri popolnih redukcij v sufiksih in končnicah:
- ə v suf. -ək, -əc v poziciji za sonantom
 - i v suf. -ina
 - i v suf. -ica, če ni v poziciji za konzonantsko skupino (nesonant + sonant)
 - i v inf.
 - i gl. pripone v 3. os. sg. in v celotnem du. in pl.
 - i v imp. v vseh številih, če ni v poziciji za konzonantsko skupino
 - i v opis. deležniku moš. sp. pl., če ni v poziciji za konzonantsko skupino
 - ě gl. pripone v opisnem deležniku
 - u oz. o gl. pripone pri glagolih na -ovati -ujem v vseh oblikah
 - i v DL sg. samostalnikov in pridevnikov žen. sp. ter osebnih zaimkov za 1. in 2. os. in povratnoos. zaimka, če ni v poziciji za konzonantsko skupino
 - u v DL sg. s. samostalnikov moš. sp. fakultativno
 - i v GDL sg. in NGA pl. in. du. samostalnikov II. žen. sklanjatve z akcentom na osnovi
 - i v N pl. samostalnikov in pridevnikov moš. sp., če ni v poziciji za konzonantsko skupino
 - i v določni obliki pridevnikov moš. spola

i v komparativu in superlativu pridevnikov fakulativno
u v GA du. os. zaimkov za 1. in 2. os.

i v Ipl. os. zaimkov za 1. in 2. os.

i v Ipl. kaz. zaimka ta in tistih, ki se sklanjajo po njegovem zgledu

3.42. glej OLA 14

3.43. V skupini črě, žrě je v posameznih primerih izgubljen r (čè:šna, žbè:).

JAKOB RIGLER

LUČE (OLA 10)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

| | | |
|-----|--|-----|
| i: | | u: |
| ie | | uo |
| e: | | o: |
| iε: | | uɔ: |
| a: | | |

- 1.111. Vokala /i:/ in /u:/ nista izrazito dolga, izgovarjata se lahko tudi skrajšano, večinoma fakultativno, vendar v nekaterih pozicijah (zlasti pred zaporniki) pogosteje kot v drugih. Pri diftongih /ie/ in /uo/ sta e-jevski in o-jevski element bolj ozka kot /e:/ in /o:/.

1.12. Kratki vokalizem

| Akcentuirani | Neakcentuirani |
|--------------|----------------|
| ɛ | i |
| ə | u |
| a | |
| | |
| e | e |
| | o |
| | a |

- 1.121. /i/ in /ɛ/ sta nekoliko reducirana, včasih fakultativno že sovpadata z /ə/ (zlasti /ɛ/). Predakcentski /o/ lahko v nekaterih primerih (glej 2.12) alternira z /ə/. /u/ ima kot redko fakultativno varianto zelo ozek [ø]. /ə/ je temne barve (razen [ə] za palatalnimi glasovi, ki je fakultativna varianta k /i/).

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | |
|----|----|
| v | m |
| v' | m' |
| l | r |
| l' | n |
| j | n' |

- 1.211. Palatalizirani zvočniki so zelo različno artikulirani; njihova palataliziranost je dobro slišna le pred zadnjimi vokali, drugod se lahko izgubi, zato v gradivu večkrat ni označena.
- 1.212. /v/ ni izrazit labiodental, ampak je neizrazito artikuliran in se približuje w-ju zlasti pred zadnjimi, deloma pa tudi pred prednjimi vokali.

1.22. Nezvočniki

| | | |
|--------|----------|----|
| p | b | f |
| p' | b' (f'?) | |
| t | d | |
| t' | d' | |
| c | s | z |
| (c' ?) | s' | z' |
| č | š | ž |
| k | g | x |
| k' | g' | x' |

- 1.221. Za f' in c' v gradivu ni primerov.
- 1.222. Palatalizirani nezvočniki so lahko zelo različno artikulirani: njihova palataliziranost je lahko dobro slišna, pri /k' g' x'/ včasih skoraj kot [kj], [gj], [xj], drugič se lahko skoraj popolnoma izgubi. Zlasti pred prednjimi vokali, kjer je pozicijsko pogojena in torej redundantna, je le včasih opazna, zato v gradivu večkrat ni označena; večkrat pa se jo opazi v pozicijah, kjer je fonologizirana (v izglasju pri redkih primerih popolne redukcije, npr. 'ma:t' 'mati' proti 'ta:t' in pred u, ki je nastal po asimilaciji iz iu, npr. m'la:t'u 'mlatil' proti b'r'a:tu 'bratov').

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Govor pozna kvantiteto (v akcentuiranih zlogih). Glede /i:/ in /u:/ glej 1.111.
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta ('V:, 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom, in sicer v vseh pozicijah, le /u:/ ne nastopa v izglasju in pri večzložnicah ni primerov za /je u:/ v izglasju. Razen tega ni primerov z /je/ pred istozložnim /j/.

- 2.12. Predakcentski /o/, kadar ni po izvoru iz ou in ki nastopa zlasti v predlogih in predponah, fakultativno alternira z /ə/ (obratno ne nastopa k vsakemu predakcentskemu o varianta o). (Primere glej pod 3.122.)
- 2.121. Za /a/ za konzonanti /č ž š j l' n'/ in za /e/ v poziciji za /r/ nastopa pri nekaterih informatorjih varianta [a], medtem ko imajo drugi informatorji v tej poziciji lahko /e/ ali /a/ — 'kuoža~kuoža~kuože (N. sg.), 'kuože (G. sg.), 's'i:stra (N. sg.), 's'i:stre~'s'i:strə~'s'i:stra (G. sg.).
- 2.122. Za akcentuirani /ə/ pred /r/ nastopa kot varianta tudi /a/ — 'kərt in 'kart.
- 2.123. Če je konzonantska skupina lahko izgovorljiva, včasih alternira neakcentuirani /ə/ sli /i/ z Q; ob zvočnikih pa se pojavlja namesto /ə/ ali /i/ ali včasih tudi namesto /a/ za zvočnikom navadno /ə/ pred zvočnikom — kə'ri:tə~k'r'i:tə 'korito', dər'ži:na 'družina', mrač'ni:k~mərč'ni:k 'mračnik, netopir'.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- /v/ nastopa kot [v], ki se približuje [w] (glej 1.212), pred vokali, medtem ko ima ne pred vokalom varianto [u], ki lahko, kadar ni za vokalom, alternira z [u] — 'vi:nə, zd'ra:uje, u'sa:k.
- /v'/ nastopa v gradivu le pred vokali (in ne v predakcentskih zlogih); kako bi se obnašal v primeru popolne redukcije vokala za njim (ko bi prišel v pozicijo, kjer ima /v/ varianto [u]), po gradivu ni mogoče ugotoviti.
- /j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že sam [j] ni izrazito spirantičen.
- /l/ je pred neprednjimi vokali malo velariziran (v gradivu to ni posebej označevano).
- /n/ ima pred velari varianto [ŋ].
- /n'/ ima za vokalom (zlasti za zadnjim vokalom na koncu zloga) včasih fakultativno varianto [ɪn'].

2.211. Glede jakosti palatalizirnosti v posameznih pozicijah glej 1.211.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zveničnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.222. Zvenični nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezvenične pare.
- 2.223. Palatalizirani nezvočniki nastopajo le v poakcentski poziciji, v akcentuirani poziciji pa le pred kratkim /e/. V gradivu ni primerov s palataliziranimi nezvočniki pred nepalataliziranimi nezvočniki. Pred prednjimi vokali je opozicija palatalizirani : nepalataliziranim nezvočnikom neutralizirana. Glede jakosti palatalizirnosti glej 1.222.
- 2.23. Podvojeni konzonanti (ki nastopijo zaradi vokalne redukcije in na morfemski mejih) se lahko izgovarjajo podaljšano — 's:i:stri 's sestro'.

2.3. Prozodija

- 2.31. Akcent praviloma ne nastopa na kratkem zadnjem zlogu večzložnic; izjema so včasih prefigirane besede — pre'let. Drugih omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← i: — 'zi:ma, 'si:n
 ← akcentuiranega i v predzadnjem zlogu — 'li:pa
 ← neakcentuiranega i v nezadnjem zlogu, če je bil pred njim kratek akcent — jo'ži:na 'južina'
- u: ← u: — k'l'u:č
 ← akcentuiranega u v predzadnjem zlogu — 'bu:kou
- ie ← ē: — 'piest, 'pietok
 ← akcentuiranega ē v predzadnjem zlogu (včasih tudi sploh v nezadnjih, glej 3.312 in 3.321) — 'dietelete
 ← akcentuiranega e v predzadnjem zlogu (včasih tudi sploh v nezadnjih) — 'niesu, 'ziele
 ← akcentuiranega ē v predzadnjem zlogu — sm'rješka
 ← ē: v poziciji pred r — z'vier
 ← ē: — 'dien
 ← akcentuiranega ē v predzadnjem zlogu — u'zijemem
 ← neakcentuiranega e, ē (za ē v gradivu ni primerov) v nezadnjem zlogu, če je bil pred njim kratek akcent — k'sielə 'kiselo, kislo'
- uo ← akcentuiranega o v predzadnjem zlogu (včasih tudi sploh v nezadnjih, glej 3.312 in 3.321) — 'xuodi
 ← o: ali o: v poziciji pred istozložnim /j/ — 'muoj, z mə'nuoj
 ← včasih u: (oz. akcentuiranega u v predzadnjem zlogu) v poziciji pred istozložnim r — 'tuorska 're:pa
 ← neakcentuiranega o (za o: v gradivu ni primerov) v nezadnjem zlogu, če je bil pred njim kratek akcent — ja'guoda, bə'kuoja 'bukovica, bukev'
- e: ← e: — 'pe:č
 ← ē: — 'le:s, z've:zda
 ← ē: ali akcentuiranega ē + istozložnega j — š'te:te 'štejte, 'je: 'jej'
 ← akcentuiranega istozložnega aj — 'de: 'daj, z'de: 'zdaj, 'ce:t, 'cajt, 'me:xən 'majhen'

- o: ← o: — 'no:s
 ← q: — 'mo:š, 'go:bac
 ← akcentuiranega q v predzadnjem zlogu — 'go:ba
 ← ɔ: — vo:k
 ← akcentuiranega ɔ v predzadnjih zlogih in najbrž tudi v ostalih zlogih, če ni analogičen — 'do:ga, 'do:k, 'po:n
 ← istozložnih akcentuiranih o+w, o+l, o:+w, o:+l in tudi iz skupin o+w, o+l, če sta prišli pod akcent po premiku akcenta proti začetku — da'mo: 'domov', s'to: 'stol', 'po: 'pol', 'o:ca 'ovca'
 ← akcentuiranega istozložnega a+w v zadnjih zlogih (za ostale nepredzadnje ni primerov), če je skupina a+w prišla pod akcent po poznam premiku akcenta proti začetku besede, izjemoma tudi zaradi skrajšanja diftonga iz a:+w oz. a+w v predzadnjem zlogu — zd'ro: 'zdrav', 'ro:nə 'ravno', m'ro:le 'mravlja'
- ɛ: ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'žiɛ:na
 ← akcentuiranih e, ɛ, ě v edinem besednjem zlogu — c'v̄iɛ:k, x'r̄iɛ:n
 ← e, ɛ, ě, ki so prišli pod akcent po premiku izglasnega cirkumfleksa za zlog proti začetku besede (z izjemo nekaj primerov, kjer je ě) — 'm̄iɛ:sə, 't̄iɛ:stə
 ← ě, ě, ki sta prišla pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko sta bila ě in ě še dolga — g'r̄iɛ:da
- ɔ: ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'n̄ɔ:ga
 ← akcentuiranih o, q v edinem besednjem zlogu — 'p̄uɔ:t, k'r̄uɔ:p
 ← o, q, ki sta prišla pod akcent po premiku izglasnega cirkumfleksa za zlog proti začetku besede (z izjemo nekaj primerov, kjer je ɔ) — 'k̄uɔ:lə
 ← q, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko je bil q še dolg — 'm̄ɔ:ski
- a: ← a: — 'ka:šl'am
 ← akcentuiranega a v predzadnjem zlogu — k'ra:va
 ← glasov, ki bi sicer dali /iɛ/ (glej pri /iɛ/) pred istozložnim /j/ — 'ža:jn 'žejen', 'pa:js'ji 'pasji' (j verjetno prehodni)

3.12. Kratki vokalizem

3.121. Akcentuirani kratki vokalizem

Tu so povsod izvzeti akcentuirani vokali v predzadnjih (včasih sploh nezadnjih, glej 3.321) zlogih iz izhodiščnega sistema (to pri posameznih vokalih ni posebej navedeno), ki so prešli v dolgi vokalizem.

- ɛ ← i — 'n'ěč, 'n'ěxče 'nihče'
 e ← ə — 'děš, 'těmən
 ← u — š'tə 'tu, tukaj', 'səxə 'suho'
 ← izglasnega -o in -q — g'nə 'dno', 'sə
 ← ɔ: in ɔ skupaj z /r/ (ə+r) kot varianta nekaterih informatorjev (pri drugih a+r) — 'kərt

← e, ě, ę, q (verjetno tudi o, a ni primerov) v posameznih primerih, če so pozno prišli pod akcent — 'dəbeū' 'debel', 'ləpə' 'lepo', 'məkek, 'rəka' 'roka'

a ← a — b'rat

← o v posameznih primerih po akanju — k'lancič 'klobčič', k'lavos (poleg k'ləvəs) 'kolovoz'

← ę: in ę skupaj z /r/ (a+r) kot varianta nekaterih informatorjev (pri drugih ə+r) — 'kart'

3.122. Neakcentuirani kratki vokalizem

i ← i — ži'vi:, 'parsi, "ɔ:či

← u, q, ə v poziciji za palatalnim konzonantom — 'lu:kn'i 'luknjo', pon'de:lik

← q+j v I. sg. a-jevske sklanjatve — sk'ra:vi (iz s kravo + j)

u ← vzglasnega u- — u'še:se

← vzglasnega o- (ostane tudi v prefigirani obliki) — zu'ra:u

← izglasnega ə+v in ə+1 — 'martu 'mrtev', 'tuopu 'topel'

← izglasnega o+v v G. pl. — 'si:nu

← izglasnega v ali l v poziciji za r — 'čeru 'črv'

← izglasnega i+1 (verjetno tudi i+v, a v gradivu ni primerov) s palataliziranjem predhodnega konzonanta kot fakultativna varianta poleg običajnejšega iŋ — m'la:t'u poleg m'la:tiŋ

Glede u kot variante k /v/ glej 2.21

ə ← ə — 'pe:sək, d'rə:bən

← u — zgə:bi:, 'k'ə:žəx, jə'ži:na

← izglasnega -o in -q — 'ži:tə, 'o:cə 'ovco'

← predakcentskega o in q (poleg možne redkejše fakultativne variante o, glej 2.12 in tu pri /o/) — kə'ri:ta 'korito', sə'sjet (v lažje izgovorljivih konzonantskih skupinah je možna v glavnem fakultativno tudi popolna redukcija — k'ri:tə 'korito')

← ę skupaj z /r/ (ə+r) — kər'tuo:jnica 'krtina'

← v samostalniških sklonskih končnicah -om, -am (poleg redke variante -am) — 'ra:kəm, k'ra:vəm

Glede ə kot možne fakultativne variante k i glej 1.121.

e ← e, ę, ě

← a za palatalnim konzonantom kot varianta nekaterih informatorjev (glej 2.121) — štjorkle, s'vi:n'e, p'l'uče, 'go:še 'gošča', m'rježe

← istozložnega a+j (v izglasju le fakultativno poleg -ej, ki je iz izglasja lahko analogičen tudi v internih zlogih) — u'čiere, 'ši:ve poleg 'šivej, p'la:čej, p'la:čeje (primerov, ko bi izglasje ne moglo vplivati, ni v gradivu, prim. pa paralelno pri /o/)

← navadno namesto ə v privedniškem sufiksu -ek — 'tən'ek (redko 'tənək)

- o ← istozložnih o+v, o+l, a+v, a+l (v izglasju le fakultativno poleg -ou (-o^u) in redkeje celo -au, ki je iz izglasja lahko analogičen tudi v internih zlogih) — bro'ni:ca 'borovnica', 'la:stoka, mro'li:še 'mravljišče', 'dielo in 'dielou 'delal', b'ra:toū, b'ra:toūski
 - ← predakcentskega o kot redka fakultativna varianta (zlasti še v predlogih in predponah) poleg /ə/ oz. v vzglasju /u/ — pokə:pa: 'pokopa', do'ji:, ob'le:če
 - ← o pred raznozložnim /v/ v poakcentskih zlogih kot redkejša fakultativna varianta poleg /a/ — 'ja:lova
 - ← poakcentskega neizglasnega o, q v posameznih primerih — k'lavos 'kolovoz', 'ži:ε:lot
- a ← a
- ← poakcentskega neizglasnega o, q v večini primerov — p'ra:prat, 'vesak, "və:trak
 - ← e, ε, ē v poziciji za r kot varianta nekaterih informatorjev (glej 2.121) — 'si:stra 'sestre', ra'pi:še (iz repišče) 'krompirišče', ura'ti:ε:nə
 - ← predakcentskega o v posameznih primerih (ki se precej ujemajo s primeri neregularnega akanja v drugih dialektih) — da'mo: 'domov', ka'rū:za, gla'bū:čən 'golobučen, plešast', pa're:slə 'povreslo'

- 3.123. Zaradi raznih morfoloških izenačevanj in analogij ali neregularnih razvojev pridejo v posameznih oblikah ali posameznih besedah lahko tudi drugi glasovi namesto pričakovanih, npr. -ex v lokativu pl. a-jevske sklanjatve ipd.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j r m n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- v ← w
← l, če ni bil pred vokalom ali j
- j ← poakcentskega wi, če ga analogija ni ohranila — ku'kujojca 'kukovica, kukavica', bə'zujine 'bezgovinje, bezeg'
- l ← l pred vokalom ali j
← primarne skupine tl, dl, razen v opisnem deležniku, kjer je skupina ohranjena, le t je analogično zamenjan z d — 'vi:le, 'ši:lə; 'pa:dla, p'li:ε:dli, po'mi:ε:dla
- l' ← ī
- n' ← ñ

Palatalizirani zvočniki /v' l' m' n'/ so nastali tudi iz ustreznih nepalataliziranih glasov izhodiščnega sistema v poakcentskih zlogih pred prednjim vokalom in v kratkem akcentuiranem pred i (sedanjim /ɛ/) — 'ži:v'et, uz'di:gn'u 'vzdignil', 'n'ěxče 'nihče'.

Glede palataliziranosti glej še 1.211.

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

č ← ţ

š ← šč

k ← tj v primerih, ko skupina tj ni bila analogično vzdrževana — 'ke:dən 'teden', t'rieki 'tretji'

g ← d v poziciji pred n, če d ni bil analogično vzdrževan — g'nə 'dno', g'na:r 'denar'

x ← k, g pred t ali k — 'no:xt, 'məkka 'mehka' (poleg 'məkek)

Palatalizirani nezvočniki so iz ustreznih nepalataliziranih glasov izhodiščnega sistema v poakcentskih zlogih pred prednjim vokalom in v kratkem akcentuiranem pred i (sedanjim /ɛ/) — po'mi:č:d'əm, 'm'la:t'u 'mlatil', 'ma:t' 'mati'.

Glede palataliziranosti glej še 1.222.

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustrezeno asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
 - 3.311. Akcentuirani so zlogi, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'ži:na, "u:otrak 'otrok', 'məgra'.
 - 3.312. Akcentuirani so praviloma nezadnji zlogi, ki so bili za akcentuiranimi kratkimi zlogi (tj. za skrajšanim starim akutom, če je bil bolj proti začetku od predzadnjega zloga) — ja'guđa, ja'ži:na 'južina', bə'kuočica 'bukovica, bukev' (v posameznih primerih je akcent podaljšan na prvotnem mestu — 'dietetle').
 - 3.313. Akcentuirani so zlogi, ki so bili pred dolgim cirkumflektiranim izglasnim vokalom — 'n'č:bə 'nebo', 'ləpə 'lepo'.
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
 - 3.321. Dolgi so vokali, ki so bili akcentuirani kratki v predzadnjih (v posameznih primerih sploh nezadnjih, glej še 3.312) zlogih — 'lietə, 'nuosim'.
 - 3.322. Dolgi so vokali, ki so prišli pod akcent po točki 3.312 (po premiku kratkega akuta naprej).
 - 3.323. Dolgi so e-jevski in o-jevski vokali (razen izglasnih o-jevskih, ki so dali ə), ki so bili akcentuirani kratki v edinem besednem zlogu — x'r'i:ə:n, 'k'ü:ə:š'.
 - 3.324. Dolgi so vokali z izjemo ə (in posameznih izjemnih primerov, ko gre za pozen akcentski premik), ki so postali akcentuirani po premiku akcenta s kratkega zadnjega zloga (glej 3.311).
 - 3.325. Dolgi so e-jevski in o-jevski vokali (razen posameznih izjemnih primerov, ko je sedanji refleks ə), ki so postali akcentuirani po premiku izglasnega cirkumfleksa (glej 3.313).
 - 3.326. Kratki so izglasni vokali, s katerih se je cirkumfleks premaknil proti začetku (glej 3.313).

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Vokalna redukcija ni močna, zato prihaja do izgube glasov razmeroma redko. Večinoma je izguba le fakultativna v lažje izgovorljivih konzonantskih skupinah. Izgubijo se lahko i, u, ə in o, zlasti ob zvočnikih pa tudi drugi vokali. Prim. še 2.123.
- 3.42. Konzonanti se izgubljujo le izjemoma v posameznih primerih; za skupine tl, dl, šč pa primerjaj 3.21 pri /l/ in 3.22 pri /š/.

MARTINA OROŽEN

POMJAN (OLA 11)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Akcentuirani vokalizem

| | | |
|----|----|----|
| i: | u: | u: |
| ɛ: | ɔ: | |
| e: | ə: | |
| ɛ: | ɑ: | |

1.111. Fonema /ɛ:/ in /o:/ imata redkejše fakultativne variante [iɛ:] in [uo:] oziroma [o:]; /ɑ:/ podlega delabializaciji; zanjo ni fonoloških razlogov (s'la:ma ~s'la:ma); fonem /e:/ je zaradi neizrazite kvalitetne opozicije med tremi /ɛ: e: ε:/ v gradivu delno zabeležen z /ɛ:/.

1.12. Neakcentuirani vokalizem

| | | |
|-------|---|-----|
| [ɛ] i | | u |
| [e] | ɛ | ə |
| | ɔ | [o] |

1.13. V neakcentuiranih zlogih nastopajo silabemi /l m n/ — γ'rą:błſte, 'zə:rńca, sm'rę:ka.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | |
|---|---|---|
| v | | m |
| l | r | n |
| j | í | ń |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| ć | š | ž |
| č | x | γ |

1.221. /č/ ima fakultativno varianto [tʃ]; najpogosteje nastopa v poziciji za š.

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Kvantitetnih opozicij v akcentuiranih zlogih ni.
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje le akcentuirane in neakcentuirane vokale.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Akcentuirani vokali /u: u: ɔ: i:/ v izglasju niso možni (dobijo protetična v in j); /ø:/ ima v poziciji pred p in b lahko varianto [ɔ:u] — 'zɔ:up, yo'lo:up, 'zɔ:ubu (gen. pl.); /u:/ ni možen pred istozložnim [u]; fonem /ø:/ ima redkejšo fakultativno varianto [a:].
- 2.12. Pri neakcentuiranih vokalih ima posebno v internih zlogih fonem /ø/ lahko fakultativno varianto [o], v izglasju pa je /ø/ navadno zelo ozek; /i o u/ v izglasju ne nastopajo (dobijo protezo); /e/ ne nastopa v poziciji pred /i ñ/.
! m n ŋ so redki; ne nastopajo ob vokalih in ne v akcentuiranih zlogih.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

/v/ nastopa kot [v] pred vokali, ne pred vokalom ima varianto [u], ki lahko, kadar ni za vokalom, alternira z [u] — 'nø:va, 'no:u, u'dixnu sen; pred sonanti /r ī m n/ možno oboje — u'ra:ta~v'rä:ta, v're:më, šov'rä:žnik, u're~v're 'že'; p'rä:vlica, zd'ra:vle, sp'ra:vla, žeu'le:ne; 'ra:vna, de'žë:vnø, 'da:vnø; u'me:s~v'me:s.
/j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že [j] sam ni izrazit spirant — 'je:ice, 'li:i, 'li:jčić, 'za:jc.
/n/ima pred velari k in γ varianto [ŋ] — uz'γa:ŋka 'uganka', 'ri:ŋka, 'vo:ŋ-γelca 'gugalnica'.

- 2.211. Zvočniki ostanejo zveneči v vseh pozicijah, le [u] se asimilira sledečemu nezvenečemu nezvočniku, kadar ni za vokalom — pertç'e'ra:šníin.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.222. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare (tudi če pridejo v tak položaj po fakultativni redukciji).
- 2.223. /č/ ne nastopa v poziciji za /š/.

2.3. Prozodija

- 2.31. Omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani vokalizem

i: ← i: — 'zi:ma, 'si:n, k'ri:

← akcentuiranega i v nezadnjih zlogih — 'li:pa, 'xi:ša

u: ← u: po novejšem opuščanju vmesnega refleksa u: — 'bu:rja~'bu:rja, 'šu:ša~'šu:ša, 'ju:žna

← o: — 'nu:s, 'ku:st, 'su: 'sol', 'lu:ž, s'tu:ž' 'stoj'; s'ku:rja, 'ku:ža, 'ku:la

← včasih iz akcentuiranega o v nezadnjem zlogu — 'yu:še 'olje', 'ku:še 'kolje' (3. os. sg.), 'uu:ister, 'yu:né 'goni', 'ru:zje, 'du:ber, 'Ku:per, 'xu:din 'hodim' (glej še 3.11 pri /o/)

← į: in į — 'yu:k~'u:k 'volk', 'su:z', 'du:x, 'pu:š

← o pred istozložnim ū različnega izvora — 'lu: 'lov', s'tu: 'stol', 'vu: 'vol', 'vu:ca 'ovca'

← e + ū v part. na -t — šu:

u: ← u: — 'su:x, k'lu:č, 'du:ša, 'vu:sta

← akcentuiranega u v nezadnjem zlogu — 'bu:kovo

[ie:] ē: ← ē: — m'lę:kę, t'rę:bex, γ'nię:zdę

← akcentuiranega ē v nezadnjem zlogu — 'dę:lę, sm'rę:ka, ko'lę:no, m'rię:za

e: ← e: — 'pe:č, lęd'je:, 'me:t 'med', 'le:t 'led'

← akcentuiranega e v nezadnjem zlogu — 'te:ku, s'pe:ku

← ě: — 're:t 'red', γ're:n 'grem', ji'me:, k'le:u

← akcentuiranega ě v nezadnjem zlogu — 'je:tra, 'že:ja, te'le:ta (gen. sg.)

← akcentuiranega e v tujhah — ta've:la 'opeka', 'me:dex 'zdravnik', 'le:tera 'pismo'

V gradivu se namesto pričakovanega /e:/ najde večkrat tudi /ɛ:/ (glej 1.111 in 3.11 pri ē:).

[o:] [uɔ:] ɔ: ← ɔ: — 'zɔ:p, 'mɔ:š, γɔ:lɔ:p, ɔub'rɔ:č

← akcentuiranega ɔ — 'γɔ:ba, 'dɔ:γa, st'rɔ:k

← akcentuiranega o — 'xɔ:din 'hodim', 'γɔ:nin, 'duɔ:ber, 'vɔ:sen: 'osem', 'uɔ:ister, 'xɔ:ja, š'tɔ:rkla, 'čɔ:k 'klada', 'po:t 'tla'

V posameznih primerih je za akcentuirani o v nezadnjem zlogu izpričan /u:/ (Glej 3.11. pri /u:/).

← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — č'lɔ:vek, 'vɔ:da, 'nɔ:γa, s'mɔ:la

ɛ: ← ɛ: in e: namesto pričakovanega /e/ — 'pɛ:t, 'pɛ:ték, 'sɛ:don 'sedem', pə'pɛ:u, 'nɛ:su 'nesel' (prim. 1.111)

← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'sɛ:stra, 'že:lot, 'te:le, 'mɛ:dvit, 'dɛ:beɛ, 'pɛ:len

← akcentuirani i, u, e, ě, a, ɔ v zadnjem zlogu — 'dɛ:m, k'le:n, k'rɛ:x, 'je:x 'jug', 'rɛ:p, 'čɛ:p, 'zæ:t, m'rɛ:s, b'rɛ:t, 'lɛ:s 'sem', 'pɛ:s

← ɔ, če je prišel pozno pod akcent — 'dɛ:ska, s'te:za, 'te:nek, 'dɛ:nes

← ě, ki je prišel pod akcent po premiku s končnega kratkega zloga, če: se akcent ni premaknil, ko je bil ě še dolg — 'je:zek, 'mɛ:xek

- ← i, u, a, če so prišli pozno pod akcent — 'že:vot 'živót', 'je:mět 'ime-tí', 'ke:pi! 'kupi!', je po 'še:šu, 'fe:ntič, 'fe:čou
 ← i, ě, e v poziciji pred r — ple'ně:r, krum'pe:r, x'če:re, 've:ra, 'me:rin 'merim', u'če:raj (v posameznih prim. tudi i — se'ki:ra)

- [a:] a: ← a: 'lā:s, γ'lā:va, k'rā:ł, k'la:s
 ← akcentuiranega a v nezadnjih zlogih — 'mā:ti, 'lā:stuca, d'lā:ka:; b'rā:zda, v'rā:ta;
 ← akcentuiranega a v tujkah — bā:rba 'stric' lā:na 'volna', žā:ifa, 'žor'na:da 'dnina', γ'ua:nt (Glej še 2.11.)
 ← ē: 'vā:s, 'dā:n
 ← akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih — 'lā:že
 ē: ← ē: in ē skupaj z r (ə: + r) — 'sə:rp, 'tə:rn, 'də:rva, 'və:rba, 'čə:ru, u'o'bə:rve
 ← r + i, ě po redukciji vokala pod prvočno kratkim akcentom ali če je prišel pod akcent po pozinem preskoku akcenta s končnega kratkega zloga — 'žə:rbić, 'pə:rnes' 'prinesi', 'pə:rt 'pred' 'pə:ršu 'prišel'

3.12. Neakcentuirani vokalizem

- [e] i ← i — 'mā:ti, 'ku:si (nom. pl.), 'kō:ni, 'lu:pi, m'lā:tin 'mlatin'; ž'lī:ce 'žlici' (du.), 'ku:stę, 'se:dę 'sedi!' (morphološke končnice)
 ← neakcentuiranega i v sufiksih -ić, -ište, -ica — 'ko:zlić, 'ja:nčić 'jagnjič', 'te:lić; 'si:rište, 'šu:mlište; 'mā:čika
 ← i skupaj z istozložnim ī — 'že:ši 'zašij'
 ← i v tujkah — dira'so:l 'sončnica', 'pē:rtit 'deliti'
 ← ē v poziciji pred palatalnim ī n — 'ka:šił, 'zu:bił, 'sē:mił 'semenj', 'vo:yiń, če're:šiń (gen. pl.)
 ← v posameznih primerih iz ē — 'mē:dvit ~ 'mē:dvět, se smi'ja:š 'smeješ', rē:či: (gen sg. in pl.)
- u ← u — lu'pi:na, xu'di:ć (redko ohranjen)
 ← ī — mu'či:, su'zi: (gen. pl.), 'ja:buka
 ← posamično v deklinacijskih oblikah — u 'rē:du, pēr 'ko:ńu
 ← o v posameznih primerih, zlasti za labiali in velari — ku'bi:lcia, γu'sevěnca, mu'ža:nę 'možgani', uub'bą:t, uub'rą:č, ku'lo:r, 'ku:kuca
 ← posamično pri nevtrih, kjer je iz morfoloških razlogov naglas ustaljen na začetnem zlogu — 'də:rvu, 'pē:ru
 ← neakcentuiranih ē, i + u različnega izvora — 'kō:tu, 'ci:rku, 'nō:su
 ← u različnega izvora za zvočnikom r v izglasju — 'čə:ru, u'mě:ru
 ← ou v gen. pl. — 'ru:γu, so'se:du, k'rą:ju
 ← o ali ē oziroma e+u različnega izvora (nedosledno poleg -ov ali -ev) — 'fə:žu, 'tō:pu, 'topol', 'ži:vu, Pe'rū:šćev'
- [o] o ← o v večini primerov; v posameznih primerih tudi u (Glej 3.12 pri u) — γospo'da:r, pōy'rē:p, lō'pa:ta, spōm'la:t, prok'letę; 'ži:tō, m'lę:kō, 'vi:nō, 'ma:łō, ž've:ltō iz m'lę:kon
 ← q — so'se:t, 'že:lot, st'rē:łajō, 'že:nō (acc. sg.)
 ← ē v poziciji pred zvočnikom m — 'ja:rom, 'sē:don 'sedem', 'vō:son

- [e] ε ← e 'ku:nen, 'pe:tex, 'ze:len, 'te:če, ne'de:ía, je'se:n
 ← ē — se'ki:ra, le'nú:x, 'čo:vek, 'vo:rex
 ← ę — 'vi:me, 'sé:me, 'sé:stre, 'pa:meten, 'po:žéu, ple'sa:vec
 ← ə — 'de:nas, 'če:sen, 'pu:pek, z've:zek; p'ra:zen, 'do:ber, bo'lé:zen,
 čeb'la:k, ve:zen 'vuzem, p'ra:sec
 ← a razen v izglasju — 'de:let, 'bo:yet, 'ži:lest; ne'li:ven 'nalivam', ze-'li:va, zve'li:la, kre'li:ca 'matica', 're:dić, na 'ro:kex, iz γ'la:vemę;
 u'če:rej, z'γo:dej; ške'li:in
 ← včasih iz i (zlasti v inf. s pripono -ni-, -i- in v suf. -ik) — že'vi:n,
 po'γi:nęt, na'rę:det, 'ke:pet, 'je:zek, 'pi:rnek, 'vu:čex 'očim'
 ← u — t're:bex, reme'ńa:k
- a ← izglasnega a — 'uq:ća, 'uq:na, 'ze:mía, 'ko:sa, 'pi:ta, 'pa:da, st'rę:ía
 ← posamično iz a — zas'to:pe, zak'le:ne, zay're:jen 'zagrajen', na-'ro:be, 'čo:tast
 ← o v posameznih primerih akanja — ma'ti:ka, ka'ku:š, da'mu:
 ← a v tujkah (posamično) — ma're:nda, tambu'ri:na, ka'pu:s 'zelje',
 ka'ne:la, ka'po:t, ba'ra:ka
- ə ← ə (posamično) — 'la:čen, 'ni:sen, 'je:γel, 'li:sker
 ← i (redko) — če'yo:u, kē'ta:ra, lē'si:ca
 ← u — zyə'bi:la, stər'pə:na, və'ši:, je'ni:ca, je'na:k 'mladenič', ləd'je:,
 pəs'ti:n, kə'pa:vən, klə'ča:inca 'ključavnica'
 ← o in q v posameznih primerih — pə'ti:ca 'potica', də'mu: 'domov',
 ylə'bə:ko, təpo'ri:šte
 ← e, ē, ę — pə'pe:u, və'se:u, bə'se:da, vəve'ri:ca, čə'ni:ca 'pšenica';
 klə'či:, smə'ti:, t'ri:dəset
 ← e v tujkah — vəš'ta:ía 'obleka', pət'ía:ć 'berač' posamično
 ← a posamično — upa'si:lq 'prošenje', kə'za:ləc 'prst kazalec', pəs'ti:r,
 kə'di:vec, s'kə:rxən, 'ku:xərca, ž'ni:dərca; zə'ši:je, zə'ne:u 'zanetil',
 š'ra:jəjə
 ← a v posameznih tujkah v prednaglasni poziciji — fə'čo:u 'rutica',
 kən'to:n 'vogal', so kən'ta:lę 'so peli' kə'de:na 'veriga', je pə'sa:u
 'je šel mimo'
 ← ę skupaj z r (ə + r) — sker'lu:p, dər'ži:, sər'ce:
 ← i, u, ē, a, če so se reducirali za zvočnikom in se premaknili pred
 zvočnik — kər'ži:šte, zəkər'ča:la, dər'γa:čin, pərtφe're:a:šnín 'pred-včerajšnjim', dər've:na 'lesena', kər'pa:nu je 'poginjeno', stər'-ši:na, kər'bo:n; ərst're:šena, 'raztresena', st'rę:xənca 'slamnata
 streha', š'tə:rkəlca 'klofuta', yu'se:vənca

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /jírmnń/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

v ← w

- ← kot protetični glas — 'vu:ke 'očke', 'vɔ:zék
 ← l, če ni bil pred vokalom ali j
 j ← kot protetični j — 'jɛ:γlɛ 'igle', ji'me:na
 ← v posameznih primerih kot prehodni glas (pred dentali) — tel:
 ja:insko, pɔm'ja:inska, 'že:inska, s've:jča, 'uɔ:ister
 ī ← v skupinah mj, bj, vj — 'γə:rmle, zd'rɑ:vle, 'di:vle 'divje', 'šu:mle,
 toda div'jɔ:k
 l ← l pred vokalom ali j
 ← primarne skupine tl, dl — 'ši:la 'šilo', po'me:la, 'je:u, 'je:la
 r ← neakcentuiranega ř skupaj z /ə, (ə+r)
 n ← izglasnega m v končnicah in posameznih drugih primerih — k'rɑ:van,
 te'lɛ:tan, 'vu:can 'ovcam', m'lɑ:tin, 've:rjen, pən'sa:n; 'pɛ:sen
 'pesem', s'rɑ:n 'sram', 'se:don 'sedem' 'ta:n 'tam' 'čo:n 'bom'

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- ć ← t
 ← k v poziciji pred i — 'ći:xne 'kihne' (osamljeno)
 γ ← g
 x ← k, g pred t ali k z možnostjo posplošitve — 'nɔ:xet, 'lɑ:xet, 'me:xek
 š, ž ← s, z po prekozložni asimilaciji — 'šu:ša, poš'lu:ša, 'že:šu 'zašil'
 Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz zvenečih po asimilaciji na sledeče
 zveneče nezvočnike, zveneči pa iz zvenečih z ustreznim asimilacijom na sledeče
 zveneče in v izglasju; pri tem g iz izhodiščnega sistema (sedanji γ)
 alternira s /x/.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
 3.311. Akcentuirani so zlogi, ki so bili v poziciji pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'že:na, 'vɔ:da, 'me:dvet, 'vɔ:trok, 'me:γla, 've:sok, p're:let
 'preliti'
 3.312. Zaradi morfoloških izravnavanj (po predložnih zvezah in pluralu) je pri nevtrih pogosto odpravljen naglas na končnem zlogu pri tipu kolo ('sə:nɔ, 'tə:stɔ, 'lə:ku:ko, d'rə:vu, 'me:so, ne:bɔ, 'te:lo, b'lə:γɔ, z'lə:tɔ, poleg sər'ce:, ji'me:). Da je bil slovenski premik cirkumfleksa izvršen, se vidi po primerih kot yu'lq:up, yub'lq:k, ku'ku:š, kɔs'ti: (gen. in nom. pl.), kər'vi:, ləd'je:, do'ma: (adverb).

3.4. Izguba fonemov

- 3.41. Vokalna redukcija je v začetni fazi razvoja. Redko, zlasti ob sonantih je zaslediti izpad posameznih vokalov — 'kɔ:nc, 'zuyɔ:nc, 'vu:sk, ž'bɛ:lar
 'čebelar', por'či:la 'poročila', s'rɔ:ta; precej pogosto v sufiku -ica —
 'mã:vərca 'mavrica', uo'ku:lca, t'ra:uca, 'lə:sto:uca (toda p'rə:vlica, 'ma:tica)
 Za točnejšo opredelitev je premalo gradiva.

- 3.42. Izgublja se konzonant t za s v izglasju — 'po:rnes 'prinesti', 'po:jis 'po-jesti', t're:s 'tresti', s'na:žis 'enajst', 'pe:s 'pest' (pri sklonljivih besedah se po ostalih oblikah lahko t ohranja — 'ku:st, x'rą:st), razen tega se izgubljajo v težko izgovorljivih skupinah v posameznih primerih razni konzonanti — γ'ro:zje grozdje, z'di:ne 'vzdigne'.

JAKOB RIGLER

HRUŠICA (OLA 12)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

| | | |
|----|-----|----|
| i: | u: | u: |
| ie | | uo |
| e: | | o: |
| ɛ: | uɔ: | |
| a: | | |

- 1.111. e-jevski in o-jevski element v diftongih ie in uo sta ozka, težita proti reduciranim glasovom.

1.12. Kratki vokalizem

| | | |
|-------|---|---|
| i | u | u |
| ɛ [i] | ə | |
| e | o | |
| a | | |

- 1.121. ɛ in njegova varianta [i] (glej 2.12) sta nekoliko reducirana (fakultativno bolj ali manj, še najmanj navadno v izglasju), medtem ko je /i/ izgovorjen vedno jasno. Vsak od obeh i nastopa v drugačnih pozicijah (glej 2.12); enako sta pisana zaradi težav s transkripcijo pri OLA. Rahlo je reduciran tudi akcentuirani u. ə je precej temne barve.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | | |
|---|---|---|---|
| v | l | r | m |
| j | í | n | ń |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| ć | ś | |
| č | š | ž |
| k | x | γ |

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Govor pozna kvantiteto (v akcentuiranih zlogih).
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta ('V; 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom, in sicer v vseh pozicijah, le /i:/ ne nastopa pred /r/, /iɛ/ ne pred istozložnim /j/ in /uɔ/ ne pred istozložnim /v/. /o:/ nastopa le v novejših tujkah, razen tega pa tudi pred istozložnim /v/, vendar v tej poziciji kvantiteta ni popolnoma jasna. Poleg vzгласnega /u:/ nastopa v poziciji pred [i] tudi varianта [uə] — 'u:ic, 'uəic, 'u:ista, 'uəista.
- 2.12. Pri kratkih vokalih nastopa /i/ samo v predakcentskih zlogih; /e/ ima v poakcentskih zlogih in v izglasju varianto [i]; /u/ nastopa samo v predakcentskih zlogih in v neakcentuiranem izglasju; /u/ nastopa pod akcentom samo v izglasju; /ə/ v izglasju ne nastopa.
- 2.121. /o/ ima v izglasju in izglasju rahlo labializirano varianto [uo].
- 2.122. Alternacije neakcentuiranih /ə/ in /e/ (z varianto [i]) v lahko izgovorljivih konzonantskih skupinah z Q so razmeroma redke (lahko pa pride v takih primerih do stalne popolne redukcije). Ob zvočnikih se pojavlja namesto /e/ za zvočnikom včasih /ə/ (ali /e/ ob palatalnih konzonantih) pred njim.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- /v/ nastopa kot [v] pred vokali in večinoma pred r, ne pred vokalom ima variante [u], ki lahko, kadar ni za vokalom, redko alternira z [u] — 'si:va, 'si:u, u'se:. Ob /u: u/ se istozložni /v/ izgubi.
- /j/ ima ne pred vokalom variante [i], razen tega že [j] sam ni izrazito spirantičen — 'je:jce 'jajce'.
- /l/ je pred neprednjimi vokali rahlo velariziran (v gradiu to ni posebej označevano).

/í/ ima pred *u* varianto [l'] ali fakultativno [l]; palatalnost lahko slabí tudi v izglasju.

/n/ ima pred velari varianto [ŋ] — 'a:ŋya 'enega'.

- 2.211. Zvočniki ostajajo zveneči v vseh pozicijah, le [u] se asimilira sledečemu nezvenečemu nezvočniku, kadar pred njim ni vokala in če se ne zamenja z [u] — φs'ja:ŋ, φ'se:.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.222. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare.
- 2.223. K /š/ nastopa včasih individualno in fakultativno varianta [x].
- 2.23. Podvojeni konzonanti (ki nastopajo zaradi vokalne redukcije in na morfemski meji) se lahko izgovarjajo podaljšano — 'buɔt:e 'bodite'.

2.3. Prozodija

- 2.31. Akcent praviloma ne nastopa na kratkem zadnjem zlogu večzložnic (razen kolikor bi bil o v skupini ož kratek (glej 2.11 in 3.11) in v primerih, kot je varianta u'bët poleg u'bët; ni pa jasno, kako bi bilo z akcentuiranim nekdanjim zlogotvornim r v zadnjem zlogu večzložnic, ker za to v gradiu ni primerov). Drugih omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena. Akcentuirani so lahko dolgi ali kratki vokali, vendar pri kratkih akcent ne nastopa na i in u.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

i: ← i: — 'zi:ma, 'si:n

← akcentuiranega i v nezadnjih zlogih — 'ri:ba

u: ← u: — k'lu:č, x'tu:ška

← akcentuiranega u v nezadnjih zlogih — 'ju:žna, 'bu:kou

u: ← o: — 'nu:s, 'du: 'kdo'

← ɔ: — 'u:k 'volk'

← akcentuiranega ɔ v nezadnjih zlogih — 'pu:nu

ie ← e: — 'pieč

← akcentuiranega e v nezadnjih zlogih — 'niesu

← ε: — 'piet

← akcentuiranega ε v nezadnjih zlogih — 'jetra

← ē: in akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih v poziciji pred r — z'vier
'miera

← i: in akcentuiranega i v nezadnjih zlogih v poziciji pred r (poleg variante i:) — z'vierk 'izvirek, studenec', s'čiera 'sekira'

- uo ← akcentuiranega o v nezadnjih zlogih — 'nuosim, 'kuoža
 ← q: — že'luodəc
 ← akcentuiranega q v nezadnjih zlogih — 'yuoba
- e: ← ē: večinoma skupaj z /j/ — 've:ja, 'le:js, c've:jt, z've:izda
 ← akcentuiranega ē v nezadnjem zlogu večinoma skupaj z /j/ — 'de:lu,
 sm're:ika, b're:iza
 ← glasov, ki bi sicer dali ie ali ε: (glej pri /ie/ in /ε:/) v poziciji pred /j/
 (poleg variante ε:) — že:ina, 'že:ja, 'me:ja
- o: ← glasov, ki bi sicer dali ū: ali uo, v poziciji pred istozložnim [u]
 (različnega izvora, glej pri /v/) (vendar v tej poziciji kvantiteta ni
 popolnoma jasna) — 'ko:uc (ou?) 'kolec'
 ← tujega o v najnovejših tujkah — ka'po:t, pomi'do:ri
- ε: ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga — 'že:na
 ← akcentuiranih e, ε v edinem (in če ni prišlo do akcentskega premika
 sploh v zadnjem) besednem zlogu — š'pe:x, 'že:t 'žeti (kratki inf.),
 poγ're:p
 ← ε, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga, če se akcent ni premaknil, ko je bil ε še dolg — 'me:xka
 ← a v predlogih in predponah na, za, nad in predponi raz, če je prišel
 pozneje pod akcent — 'ze:pre
 ← v posameznih primerih akcentuiranega a v zadnjem zlogu za pala-
 talnimi konzonanti — 'je:st 'jaz, 'če: 'tja'
 ← glasov, ki bi sicer dali ie (glej pri /ie/), v poziciji pred istozložnim
 [u] (različnega izvora, glej pri /v/) v posameznih primerih in le fa-
 kultativno — 'je:uša (poleg 'ieuša)
- ū: ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga — 'kū:za
 ← akcentuiranih o, q v edinem (in če ni prišlo do akcentskega premika
 sploh v zadnjem) besednem zlogu — 'bū:ɔ:p 'bob', vē'sū:ɔ:k (poleg
 'vēsok)
 ← verjetno q, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega
 kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko je bil q še dolg (tak
 refleks je piciakovani, vendar v gradivu zanj ni primerov, ker je pri
 roka in moški regularni refleks za q:, drugih besed tega tipa pa ni
 v vprašalnici)
- a: ← a: — γ'la:va
 ← akcentuiranega a v nezadnjih zlogih — 'ma:ti, 'ja:yoda
 ← ε: — 'da:n, 'ma:x
 ← akcentuiranega ε v nezadnjih zlogih — 'ža:ňe

3.12. Kratki vokalizem

Tu so povsod izvzeti akcentuirani vokali v nezadnjih zlogih iz izhodiščnega sistema (to pri posameznih vokalih ni posebej navedeno), ki so prešli v dolgi vokalizem, pri e, ε, o, q velja to tudi za zadnje zlove, če so ostali akcentuirani.

- i ← neakcentuiranega vzglasnega i — i'mie
 ← analogično vnesenega i: v neakcentuirano pozicijo — zi'da:r
 ← tujega i v najnovejših tujkah — pomi'do:ri
- u ← analogično vnesenega u: (iz u: v izhodiščnem sistemu) v neakcentuirano pozicijo — klu'ná:č
 ← neakcentuiranih i, u, ē + u (različnega izvora, glej pri /v/) v izglasju
 — 'n^uč:su 'nosil', 't^{er}pu 'trpel' (včasih se sliši na koncu še malo
 u — z'n^uč:ru^u)
- u ← izglasnega o — d'nu, 'ja:pku 'jabolko'
 ← neakcentuiranega vzglasnega u — u'siesa
 ← analogično vnesenega u: (iz ſ: v izhodiščnem sistemu) v neakcentuirano pozicijo — mu'či: 'molči'
 ← neakcentuiranega in včasih akcentuiranega ē + u (različnega izvora,
 glej pri /v/) — 'šu 'sel' (poleg c'veu), 'cierku, 'niesu
 ← neakcentuiranega o+u v gen. pl. — b'ra:tu 'bratov'
- ě ← i — 'n^{et}, x^e'ti:, 'le:jšnik, k'lasi:
 ← u — p'l^{ex} 'plug', 'šešit' 'sušiti', l^eš'či:na 'luskina', 'ti 'tu, tukaj',
 'k^uč:žix, b'rati: (dat. sg.)
 ← ē — x'rēn, s^e'di:, č^lč:vik
 ← ē v sosečini palatalnih konzonantov — γ'riedil', 'ka:šil', 'pa:lik
 'pajek'
 ← po točki 2.122 — γ'ra:biíšče 'grabljišče'
- ə ← ə — 'pəsək, s'təber
 ← ſ: — 'pən, sə'zie, 'ja:bok (gen. pl.)
 ← r: in ſ: skupaj z /r/ (ə+r) — 'dərva, 'tərnie, 'kərt, 'pərst, kər'ti:na
 ← i, u, ē, če so se reducirali za zvočnikom in se premaknili pred ne-palatalni zvočnik (glej 2.122) — 'k^uč:zəlc.
- e ← e (razen e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga ob t. im. sekundarnem akcentskem premiku) —
 pše'ni:ca, 'se:jmena, 'su:nce, k'lepetat
 ← ē — 'te:le
 ← a pred istozložnim /j/ — 'de:lej, z'dej
 ← a v predlogih in predponah na, za, nad in predponi raz — ne'd^uč:mi
 'na domu', ze'ka:ž, res'si:ru
- o ← neizglasnega o (razen o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga ob t. im. sekundarnem akcentskem premiku) — lo'pa:ta, 'ja:yoda, s'ta:rost, 'o'ku:, 'xodi (imp.)
 ← o — so'se:žda, 'že:lot, z'na:j^uo
- a ← a — ka'la:žnik, s'vi:ňa, p'rax 'prag', prex'ladu 'prehladil'
 ← o v izjemnih primerih — ka'ku:š, ma'ti:ka

3.2. Konzonzantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j í r m n ñ/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu,
 poleg tega pa:

- v ← w
 ← l, če ni bil pred vokalom ali j
- j ← g pred prednjim vokalom (z omejitvami kot pri /š/) — no'jje, pər'-ji:šće
 ← ē: in akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih skupaj z /e/ v večini primerov (glej 3.11 pri /e:/)
 ← v posameznih zelo redkih primerih kot prehodni j — 'uo̯istər
- l ← l pred vokalom ali j
 ← primarne skupine tl, dl — 'vi:le, p'le:li, 'pa:la
- r ← ŋ: in ŋ skupaj z /ə/ (ə+r)

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- ć ← ţ
 ← k pred prednjim vokalom (z omejitvami kot pri /š/) — 'ći:xa, ro'ćie,
 'ću:xa
 ← tj v primerih, ko skupina tj ni bila analogično vzdrževana — 'će:jdən,
 'teden', 'će: 'tja'
- s ← x pred prednjim vokalom (kamor spada tudi u iz izhodiščnega sistema; izjema so novejši prednji vokali, ki so nastali po asimilacijah, npr. eɪ iz aɪ, ekspresivne besede, onomatopeje in novejše tujke) — 'mu:še, t're:jpši 'trebuhu'
- x ← izglasnega g
 ← k, g pred t ali k — 'ləxt, 'nʌɔ:xt, 'mɛ:xk, 'ləxk
- γ ← g

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustrezno asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju; pri tem g iz izhodiščnega sistema (sedanji γ) alternira s /x/.

3.3. Prozodija

3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:

- 3.311. Akcentuirani so zlogi z e in o, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi (razen če so sorodne oblike akcent analogično zadržale na koncu do premika v tipu məgla, ko se je v trozložnicah večinoma premikal na prvi zlog) — 'že:na, 'u:otrok.
- 3.312. Akcentuirani so večinoma začetni (korenski) zlogi pri besedah, ki so imele kratek akcent na zadnjem zlogu in se ta akcent ni premaknil po točki 3.311, — 'mə:yla, 'xodi, k'lepetat.
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.321. Dolgi so vokali, ki so bili kratki akcentuirani v nezadnjih zlogih — 'le:ju 'ja:ŷoda, 'xuodim.
- 3.322. Dolgi so e, ē, o (razen izglasnega) in q, ki so bili kratki akcentuirani v edinem besednem zlogu — 'ze:t, 'kuo:š.

- 3.323. Dolga sta e in o, ki sta prišla pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (glej 3.311) ob t.i.m. sekundarnem akcentskem premiku — 'že:na, 'ku:o:sa, "u:o:trok.

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Vokalna redukcija ni posebno močna, zato prihaja do izgube glasov razmeroma redko. V lahko izgovorljivih soglasniških skupinah je v glavnem izgubljen skoraj redno i v neakcentuiranih sufiksih -ica in -ina, u v neakcentuirani glagolski priponi uje, neakcentuirana glagolska pripona i in velelniško obrazilo i, kadar nista v zadnjem zlogu (m'la:tmuo, 'pe:cte, toda 'vi:diste), če v pridevniški sklanjatvi v nezadnjem zlogu (s'ta:rγa) ipd.
- 3.411. Za pozicijo ob zvočnikih prim. 2.122.
- 3.42. V skupini čre, žre je izgubljen r ('če:išna, 'če:u, 'žebe itd.). Drugi konsonanti se izgubljajo le izjemoma v posameznih primerih. Za skupino tl, dl prim. 3.21 pri /l/, za v pa 2.21 pri /v/.

ALBINCA LIPOVEC IN FRANCKA BENEDIK

BABNO POLJE (OLA 13)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

| | | | | | | |
|-----------------|-----------------|-----------------|----|-----------------|------------------|-----------------|
| i: ^ə | e: ^ɛ | e: ⁱ | je | u: ^ə | ø: ^{ɔ:} | u: ^ə |
| | | | æ | | | |

1.111. Vokalični del diftongov /je/ in /ua/ je kratek.

1.12. Kratki vokalizem

| | |
|---|---|
| i | u |
| ɛ | ø |
| ε | a |

1.121. /ɛ/ je fonetično zelo blizu polglasniku e-jevske barve.

1.2. Konzontantizem

1.21. Zvočniki

| | |
|---|---|
| u | m |
| v | |
| l | r |
| j | n |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | x |

1.3. Prozodija

1.31. Akcentsko mesto ni vezano na določen položaj.

1.32. Govor pozna kvantitetne opozicije.

Akcent je lahko na dolgem ali kratkem vokalu.

- 1.33. Akcent je ekspiratoren.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta ('V:, 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. *Vokalizem*

- 2.11. /e/ in /ø/ sta redka fonema, nastopata zlasti v tujkah in knjižnih izposojenkah.
- 2.12. V predakcentskih zlogih ne nastopata /i/ in /u/, v poakcentskih neizglasnih pa ne /u/.

2.2. *Konzonantizem*

- 2.21. V izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki /v/ alternira s /f/.
- 2.22. V poziciji ne pred vokalom ima /j/ varianto [i].
- 2.23. V poziciji pred /k g/ ima /n/ varianto [ŋ].
- 2.24. Nezvočniki se po zvenečnosti prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.25. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak tam alternirajo s svojim nezvenečimi pari.

2.3. *Prozodija*

- 2.31. Akcent praviloma ne nastopa na zadnjem zlogu besed, izjema so primeri v sklonski paradigm, kjer se akcent na zadnjem zlogu še čvrsto drži (Gpl. ma'tik, ua'pa:t). Drugih omejitev glede akcentskega mesta ni.

3. IZVOR

3.1. *Vokalizem*

3.11. Dolgi vokalizem

- i: $\ddot{\text{e}}$ ← e: — 'pi: $\ddot{\text{e}}$ tok;
 ← akcentuiranega e v nezadnjih zlogih — 'di: $\ddot{\text{e}}$ tela;
 ← e: — mi: $\ddot{\text{e}}$ t;
 ← akcentuirani e v nezadnjih zlogih — ni: $\ddot{\text{e}}$ su
 ← ē: in akcent. ē v nezadnjih zlogih v poziciji pred r — z'vi: $\ddot{\text{e}}$ r, 'mi: $\ddot{\text{e}}$ ra
 ← i: in akcent. i v nezadnjih zlogih v poziciji pred r — 'mi: $\ddot{\text{e}}$ r, s $\ddot{\text{e}}$ 'ki: $\ddot{\text{e}}$ ra
- u: $\ddot{\text{a}}$ ← q: — 'mu: $\ddot{\text{a}}$ š;
 ← akcentuiranega q v nezadnjem zlogu — 'gu: $\ddot{\text{a}}$ ba
 ← akcentuiranega o v nezadnjem zlogu — š'ku: $\ddot{\text{a}}$ da
- e: ← ē v položaju pred j — 've: $\ddot{\text{e}}$ ja
 ← v tujkah in knjižnih izposojenkah — 'mē:nza, A'mē:rika

- o: ← i: skupaj z /u/ — 'vo:uk
 ← akcentuirani i v nezadnjih zlogih skupaj z /u/ — 'po:uxi
 ← v tujkah in knjižnih izposojekah — 'o:pera, x'rō:m.
- e:i ← ē: — m'le:iku;
 ← akcentuiranega ē v nezadnjem zlogu — ne've:ista;
- je ← e, ki je prišel pod akcent ob premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'žiena.
 ← ē, ki je zaradi zapoznelega akcent. premika prišel pozno pod akcent — 'pieta
- ya ← o, ki je prišel pod akcent ob premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'kuaža
 ← o, ki je zaradi zapoznelega akcent. premika prišel pozno pod akcent — 'ruaka
- ə: ← a: — g'rā:t
 ← akcentuiranega a v nezadnjih zlogih — k'rā:va
 ← ē: — 'vā:s
 ← akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih — 'mā:ša

3.12. Kratki vokalizem

3.121. Kratki akcentuirani vokali

- i ← i: — 'list
 ← akcentuiranega i v nezadnjem besednjem zlogu — 'lipa
- u ← u: — 'luč
 ← akcentuiranega u v nezadnjem besednjem zlogu — k'ruxa
 ← o: — 'nuč
 ← i, ki je prišel pod akcent zaradi premika akcenta s končnega dolgega zloga — 'dužan
- ɛ ← i v edinem besednjem zlogu — 'męš
 ← u v edinem besednjem zlogu — k'ręx
 ← ē, i, u, ki so prišli pod akcent zaradi premikov akcenta s končnega zloga — 'sęnu, 'dęsi, 'sęsi; 'śerak, 'sęshit
- ø ← ə — 'pøs, 'døš, 'døžja, 'kødai
 ← vzglasni akcent. o skupaj z /u/ — 'uqoson
 ← ɛ, ɔ skupaj z /r/ — 'dørva, 'dørf, 'čørf, 'żort, 'pørst
- ɛ ← e v edinem besednjem zlogu — k'męt
 ← e, ɛ, ki sta prišla pod akcent zaradi premika akcenta s končnega dolgega zloga — 'nębu, 'męsu
- a ← a v edinem besednjem zlogu — b'rąt
 ← o v edinem besednjem zlogu — 'kaš
 ← ɔ v edinem besednjem zlogu — 'gast
 ← o, ɔ, ki sta prišla pod akcent zaradi premika akcenta s končnega dolgega zloga — 'galop, 'zabi
 ← vzglasnega ɔ — skupaj z /r/ — 'arš, 'ardeč

3.122. Kratki neakcentuirani vokali

- i ← e:, ε:, i:, ki so postalni neakcentuirani zaradi premika akcenta s končnega dolgega zloga proti začetku besede — 'sorcí, 'ženi (Npl.), 'deši
← izglasni -i v Npl. m. — b'rą:ti
- u ← neakcentuiranega į — 'já:buku
← izglasni -o pri nevtrih — 'me:istu
← končniški -ow v Gpl. m. — 'brą:tu
← končniški -el, -ěl in -el — 'ni:ęsu, 'vidu, 'kzązu
- ę ← i razen v izglasju v Npl. m. — tę's'čą:yü, g'rą:bęt, 'vide
← ē — lę's'nika, 'videt
← u — le'pina, t're:jbęx, b'rą:tę (Dsg.)
- ö ← izglasni ö — 'mizo, 'lipo
← ö:, ki je postal neakcentuiran zaradi premika akcenta s končnega dolgega zloga za zlog proti začetku besede — 'galop
← o — 'tłarök
← poakcent. a pred l — 'de:juoń
- ɛ ← e — be'se:ida, 'njesen, 'mu:ərje, 'ardeč
← e — 'pa:męt, 'mize, 'fa:nęt, 'začet, me'si:ęnu
- a ← a razen pred istozložnim ü
← o razen v izglasju — pa'rąeka, ga'varin, 'żą:ąastna, 'atrak
← e v nikalnici — na'de:iąa, na'umon

3.2. Konzonantizem

Konzonanti /j r m n p b f t d c s z č š ž k g x/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- ü ← l razen pred sprednjimi vokali in j
← į: in į skupaj z /ø/ — 'vouk
← vzglasni akcent. o skupaj z /ø/ — 'uqson
- v ← w
← kot proteza pred /ę/ in /u/ — 'vęxu, 'vuš
- j ← n za vokali skupaj z /n/ (j+n)
- ł ← l pred sprednjimi vokali in j
← ī
← primarna skupina tl, dl
- n ← n za vokali skupaj z /j/ (j+n)
← -m, če ni ohranjen zaradi analogij — z b'rą:tan, 'de:juan, 'tan
- f ← v v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki
- č ← ī

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustrezno asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju.

3.3. Prozodija

Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu z razlikami, ki so jih povzročili naslednji akcentski premiki.

Premik s končnega kratkega zloga na katerikoli predakcentski vokal — 'žjena, 'atrac, 'mögua, stqbör.

Premik s končnega dolgega zloga za en zlog proti začetku besede — 'uaku, 'nebu, 'galop, 'kavač, 'děši (izjeme so Gpl. I. žen. sklanjatve).

3.4. Izguba glasov

Popolna redukcija (izguba glasu) je v govoru razmeroma redka. Reducira se i v sufiksih -ica in -ina ('kuxarca, 'kuxna), ə v sufiku -əc ('k'yarç, 'nuarc), fakultativno v sufiku -ək ('pa:ik, 'pa:jok), včasih glagolska pripoma i ('pičja). Do redukcije prihaja navadno v soseščini zvočnikov. Včasih pa v taki soseščini ni popolne redukcije, ampak se je vokal reduciral samo do ə, ki pa je pred zvočnikom, za katerim je stal nereducirani vokal, in se je kot vsak drugi ə razvil v o ('sɔ:nčonca).

JAKOB RIGLER

RIBNICA (OLA 14)

1. INVENTAR

J.J. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

i:
u:

ie **ei** e: **ø**: **uo**
 e: ai a: ou
 + er (glej 1.13)

- 1.111. /a:/ je nekoliko temne barve (velja le za dolgega, ne za a-jevski element v diftongu aj).

1.12. Kratki vokalizem

j u

e 0

a

- 1.13. [ər] v kratkih zlogih lahko obravnavamo kot /ə/ + /r/, medtem ko je v dolgih zlogih enakovreden drugim diftongom (z relevantno preko obes delov diftonga razdeljeno intonacijo; glej še 3.13).

1.2. Konsonantizem

1.21. Zvočniki

v l r m
j n

1.211. Glede [u] v primerih kot uí:sta „usta“ glej 2.211.

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | x |

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Govor pozna kvantiteto (v akcentuiranih zlogih).
- 1.33. Na dolgih vokalih (in diftongih) pozna govor tonemsko akcentuacijo (circumflektirano in akutirano).
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje tri akcente (V:, V:, 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali (in diftongi) nastopajo le pod akcentom, in sicer v vseh pozicijah, razen naslednjih omejitev: /i:/ ne nastopa pred /r/, /iɛ/ ne pred /j/, /uɔ/ in /u:/ ne pred istozložnim /v/, /ai/ ne v vzglasju in za nekdaj palatalnimi konzonanti (razen pri nekaterih novejših posploštvah morfemov, prim. čejišne proti oščájivat), /ou/ ne v izglasju. /e:/ in /ø:/ nastopata v izglasju le v najnovejših tujkah. /e:/ je redek, pred /r/ ima malo širšo varianto. O /ər/ glej 2.13.
- 2.12. Kratki vokali so lahko akcentuirani ali neakcentuirani. Akcentuirani nastopajo le v zadnjem besednem zlogu, v nezadnjem se dobi le izjemoma kak primer (prim. 2.31). Kratki akcentuirani /i/ je zelo redek (si'min 'sejem', u'min 'manj'), kratki akcentuirani /u/ pa je omejen v glavnem na izglasje, drugod je redek (ko'zuc 'kozolec', k'rux, 'kukér 'kakor').
- 2.121. Odvisno od govornega tempa včasih, če je konzonantska skupina lahko izgovorljiva, alternira neakcentuirani /ə/ z Q, zlasti v izglasju (nə mí:zəjé ~ nə mí:zje 'na mizi je'). Ob zvočnikih pa se pojavlja ə navadno pred zvočnikom, redkeje tudi za njim (əlpù: ~ lèpù: — seveda le, če je bil prvotni nereducirani vokal za njim), le v izglasju ostaja za njim.
- 2.13. /ər/ ne nastopa v izglasju.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

/v/ nastopa kot [v] pred vokali in r, ne pred vokalom ima varianto [u], ki lahko, kadar ni za vokalom, redko alternira z [u] — sí:va, si:u, umáru, usà:k (glej še 2.211). Ob /u: u/ se istozložni /v/ izgubi.

/j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že [j] sam ni izrazito sprianičen — jeliénje, zà:ic. Za /i: i/ se istozložni /j/ izgubi, pred /i/ za nekdanji ji, ju pa se ga včasih še zelo neizrazito sliši, npr. nə bràjzi poleg nə bràjzi 'na Brezju'.

/n/ ima pred velari varianto [ŋ] — zà:ŋka, á:ŋgel.

- 2.211. [u] v izglasju (pred njim je lahko še predlog ali predpona), kjer nastopa pred konzonanti in pred vokali, imamo lahko za varianto fonema /u/ kljub opozicijam kot ví:dət proti uí:dət 'uiti', ker [u] v poziciji na začetku besede pred vokalom ne nastopa. Ta začetni [u] nastopa za predlog (uí:lo:γce 'v ilovici'), za prefiks (uí:dət 'uiti'), kot zveza [ui:] za nekdanji izglasni u: (uí:sta 'usta') in v onomatopejah (uíécat 'večati, vpiti').
- 2.212. Zvočniki ostajajo zveneči v vseh pozicijah, le [u] se asimilira sledеčemu nezvenečemu nezvočniku, kadar ni za vokalom in če se ne zamenja z [u] — φčleraj, otφčleraj, jeučleraj, odučleraj.
- 2.22. Nezvočniki
- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledеčemu nezvočniku (in pavzi, če pridejo na konec po fakultativni redukciji, glej še 2.121 in 2.223).
- 2.222. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v starem izglasju (iz izhodiščnega sistema), ampak imajo tam svoje nezveneče pare.
- 2.223. Zveneči nezvočniki, ki pridejo v izglasje zaradi vokalne redukcije (fakultativno je za njimi še ø, glej 2.121), se lahko obravnavajo še kot fonološko zveneči ali pa kot nezveneči (kot staro izglasje) — blí:zə ~ bli:s blí:zje ~ blí:sje 'blizu je', nə lú:žə ~ nə lú:š nə lú:žje ~ nə lú:šje.
- 2.23. Podvojeni konzonanti (ki nastopijo zaradi vokalne redukcije in na morfemski meji) se lahko izgovarjajo podaljšano — uí:stəx 'v ustih', vi:t:e 'vidite'.

2.3. Prozodija

- 2.31. Akcent na kratkem vokalu v nezadnjem zlogu je izjemen (npr. 'kədər 'kadar', 'kukər 'kakor', 'dajte in dà:ite, 'paɪdə in paɪ'də 'pojdi', φ'səga in φsə'ga, t'lele 'tukajle'). Drugih omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena.
- 2.33. Omejitev glede distribucije tonemov (na dolgih vokalih in diftongih) ni.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

i: ← i: — zí:ma, sí:n

← akcentuiranega i v nezadnjih zlogih — lí:pa

← izglasnega u: skupaj z [u] — uí:sta

u: ← u: — lú:č

← akcentuiranega u v nezadnjih zlogih — kú:xat, jú:žna

← o: — nù:č, sənù:, ú:kna

- ie ← e: — pletč
 ← akcentuiranega e v nezadnjih zlogih — niéšu 'nesel'
 ← e: — plet, piétak
 ← akcentuiranega e v nezadnjih zlogih — iétra, žiéla (opis. del.)
 ← ē: in i: ter akcentuiranih ē in i v nezadnjih zlogih v poziciji pred r — zvler, mler, miéra, sakiéra
- uo ← akcentuiranega o v nezadnjih zlogih — nuósəm, kuóža
 ← o: — zuop
 ← akcentuiranega o v nezadnjih zlogih — guóba
- ej ← ē: ter akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih v poziciji za nekdaj palatalnimi konzonanti — jéjm, gnéjzdu, kéjdan 'teden', jéila
 ← glasov, ki bi sicer dali ie (glej pri /ie/) + istozložni i (različnega izvora, glej pri /j/) — žéina, zékléinen 'zaklenjen' (iz take pozicije je lahko analogično vnesen tudi v sorodne oblike — zékléipam)
 ← glasov, ki bi sicer dali ie (glej pri /ie/) v poziciji pred raznozložnim j (kot varianta poleg e:) — žéija
 ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga v poziciji pred raznozložnim j (kot varianta poleg e: in ja:) — méija
- ou ← i: in i — vòük, pòun
 ← glasov, ki bi sicer dali uo ali o: (glej pri /uo/ in /o:/) + istozložni u (različnega izvora, glej pri /v/) — stòúček
 ← o: + u (različnega izvora, glej pri /v/) — če je prišlo do skrajšanja diftonga (navadno v neizglasni poziciji) — zépòut 'zapoved', pòudne
- e: ← glasov, ki bi sicer dali ie (glej pri /ie/), v poziciji pred raznozložnim j (kot varianta poleg ej) — žé:ja
 ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, v poziciji pred raznozložnim j (kot varianta poleg ej in ja:) — mé:ja;
 ← e-jevskih glasov v posameznih primerih (zlasti ob r in v nekaterih tujkah) — tré:ti 'tretji', rè:kølc, amè:rika, plé:t
- o: ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — nò:ga, kó:tu 'kotel'
 ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko je bil o še dolg — mó:škø, tó:žba
- ai ← ē: — cvàjt, vájm
 ← akcentuiranega ē v nezadnjem zlogu — bráiza
 ← a: oz. akcentuiranega a v nezadnjem zlogu + i, če je prišlo do skrajšanja diftonga — màixan

- a: ← a: — là:s, glá:va
 ← akcentuiranega a v nezadnjih zlogih — má:tə
 ← ə: — mà:x
 ← akcentuiranega ə v nezadnjih zlogih — gá:ne
 ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, skupaj z /j/ (j+a:) — zjá:mla
 ← ɛ, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko je bil ɛ še dolg, skupaj z /j/ (j+a:) — pjá:ta, já:zək, mjá:xka

3.12. Kratki vokalizem

Tu so povsod izvzeti akcentuirani vokali v nezadnjih zlogih iz izhodiščnega sistema (to pri posameznih vokalih ni posebej navedeno), ki so prešli v dolgi vokalizem.

- i ← ə, i, u, ě, e + istozložnega i (v novejših besedah in iz skupine jn za n) — ɥ'min 'manj', sə:min in s̄i:min 'sejem', kú:xina, ú:sine 'usenje, usnje', kà:mine, zná:mine, jú:ni
 ← vzglasnega i (po asimilaciji s protezo) — igrà:
 ← j + neakcentuiranih i, u, ě — nə bràizi 'na Brezju' (poleg nə bràiz'i glej 2.21)
 ← analogično vnesenega i: v neakcentuirano pozicijo (navadno v zlog pred vokalom a) — pisà:la
- u ← izglasnega o — d'nū, máistru
 ← neakcentuiranega ɿ — já:buku
 ← vzglasnega neakcentuiranega u (po asimilaciji s protezo) — ušjésa
 ← ə, i, u, ě + ɥ (različnega izvora, glej pri /v/) — 'šu 'šel', ɥ'bu 'ubil', 'ču 'čul', ɿ'tu 'štel', bri:tu 'britev', mí:slu 'misil', ví:du 'videl', bri:tuca 'britevca, britvica'
 ← -ov v gen. plur. (neakc.) — brà:tu
 ← analogično vnesenega u: v neakcentuirano pozicijo (navadno v zlog pred vokalom a) — poslušà:la
 ← [u] ali [u:] različnega izvora v posameznih primerih analogično vnesenega v akcentuirano pozicijo — 'kukər (anal. po ku), ko'zuc 'kozolec' (po stranskih sklonih), k'rux (po krú:xa itd.)
- Glede [u] kot variante k /v/ glej 2.21.
- ə ← ə — mèg'la, stá'bər, pès
 ← i — 'nèč, tèščí:, s'kèrt 'skriti' (gl. 2.121)
 ← u — 'kèp, kèpi:la, trájbəx
 ← ě — 'sèm, mjá:dvèt 'medved', cèdì:
 ← a v predlogih in predponah na, za, nad in predponi raz (poleg starejše variante e) — nə mí:zə, zə mà:no, nət xi:šo, rəz'bət

- ← e v neakcentuirani nikalnici ne (poleg starejše variante e) — nə̄q̄i:mə̄n
 'neumen', nə̄ bùom
- ← neakcentuiranega ŋ skupaj z /r/ (ə+r) — smərdí:
 Glede /ə/ ob zvočnikih glej še 2.121 in 3.411.
- e ← e (če ni prišel pozneje pod akcent) — k'met, peči:, sò:nce
 ← ə — 'zet, stəb're (ak. pl.), pesti:, pá:met, lí:pe
 ← i in ě v poziciji pred r — 'ser, merí:la, zverí:na
 ← a v predlogih in predponah na, za, nad in predponi rez (poleg mlajše variante ə) — ne mí:zə, rez'bə:t
- o ← o v sedanji predakcentski poziciji, akcentuiranega o v zadnjem zaprtem zlogu, če je ostal akcentuiran, ter v posameznih primerih poakcentskega neizglasnega o — ková:č, 'gost 'gozd', já:gode, bri:tof
 ← predakcentskega ə, izglasnega ə in akcentuiranega ə v zadnjem zlogu, če je ostal akcentuiran, ter v posameznih primerih poakcentskega neizglasnega ə — stopi:la, rá:stejo, č'jo 'hočejo', já:strop, žjá:lot
 ← a + istozložnega ũ (različnega izvora, glej pri /v/) — zd'rou, 'pou 'padel', dáiłou
- a ← a — b'rat, stə'za, prasię
 ← poakcentskih neizglasnih o, ə (v večini primerov) — stá:rast, bú:kava, nə̄ pù:sado
 ← o v posameznih primerih v sedanji predakcentski poziciji — mati:ka, damú: 'domov', kakù:š, klabú:k
- 3.13. ər ← akcentuiranega ŋ:, ŋ — pər̄st (h gen. prsta in prsti), və́ba, stərt 'strt'
 V primerih, ko je ər nastal zaradi redukcije vokala za r, gre za ə + ŋ (gl. 3.12 pri /ə/ — s'tərt 'streti'.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j r m n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- v ← w
 ← l, če ni bil pred vokalom ali j
- j ← n̄ po vokalu skupaj z /n/ (i+n)
 ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, skupaj z /a:/ (j+a:) — zjá:mla
 ← ə:, če je zaradi zapoznelega akcentskega premika prišel pozno pod akcent, skupaj z /a:/ (j+a:) — grjá:da
 ← a: oz. akcentuiranega a v nezadnjem zlogu v poziciji za í ali n̄ skupaj z /a:/ (j+a:) (preko vmesne stopnje z e) — əlbljá:na 'Ljubljana', svən̄já:k

- ← a v predponah na, za (za nad in raz ni primerov), če je prišel pozneje pod akcent, skupaj z /a:/ (j+a:) (preko vmesne stopnje z e) — njá:xot
'nahod', zjá:met
- ← v posameznih primerih kot prehodni j — uójstér
- l ← l pred vokalom ali j
← i
← primarne skupine tl, dl — ví:le, pá:la
- r ← neakcentuiranega ŋ skupaj z /ə/ (ə+r)
- n ← n ne za vokalom in skupaj z /j/ (i+n) za vokalom

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- č ← t
k ← tj v primerih, ko skupina tj ni bila analogično vzdrževana — 'ke ,tja', kèjdèn 'teden'
x ← k, g pred t ali k — nù:xt, mjá:xka

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustrezno asimilacijo na sledeče nezveneče in v starem izglasju (prim. še 2.221—2.223).

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le s to razliko, da sta akcentuirana e in o, ki sta bila pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — žjá:na, nò:ga, já:len, nò:sat, pótplat. Kjer je močen vpliv drugih fleksijskih oblik, je akcent lahko ohranjen (oz. restituiran) na zadnjem zlogu — ot'rok, kon'čat (poleg kó:nčat).
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.321. Dolgi so vokali, ki so bili kratki akcentuirani v nezadnjih zlogih — krá:va, dái:lu, já:goda.
- 3.322. Dolgi so vokali, ki so prišli pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — žjá:na, nò:ga.
- 3.33. Tonematika je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.331. Akutirani so vokali, ki so se podaljšali — krá:va, já:goda.
- 3.332. Akutirani so vokali, ki so prišli pod akcent po premiku akcenta s kratkega zadnjega zloga — žjá:na, nò:ga.
- 3.333. Metatonijski novi cirkumfleks je razširjen tudi na nekatere kategorije, ki niso splošnoslovenske (npr. mì:sølna 'misnila', dàjlala, bogà:ta).

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Vokalna redukcija, ki je pri kratkih i, u in ē napredovala splošno do ə, pripelje v posameznih primerih, kadar lahka izgovorljivost nastalih kon-

zonantskih skupin to dopušča in če ne nasprotujejo morfološki razlogi, tudi do popolne izgube glasu ə (iz i, u, ě in ɔ). Zaradi sorazmerno počasnega govornega tempa se to v primerjavi z drugimi osrednjimi slovenskimi dialekti ne zgodi preveč pogosto. Na splošno se popolnoma izgubi i v ne-akcentuiranih sufiksih -ica, -ina, u v neakcentuirani glagolski priponi uje (vá:rjem), glagolska pripona i in veleško obrazilo i, kadar nista v zadnjem zlogu (nuósmo, pl:čla, grí:ste), dalje ə v sufiku -əc, če je v poziciji za zvočnikom po akcentuiranem vokalu (žgá:nc, škó:rc) ipd. Fakultativno se vokal izgublja navadno med zvočnikom in nezvočnikom v zadnjem zlogu (ovl:ŋk ~ ovi:nək, ɻdá:rt ~ redkeje ɻdá:ret 'udariti'), dalje v posameznih končnicah, npr. v opisnem deležniku množ. moškega spola, če ni l za konzonantom (dà:l ~ dà:lə, pl:l ~ pl:ə, vá:rvalə ~ vá:rval, toda njá:slə, ɻdá:rlə), v prislovih (blí:zə ~ blí:s, dój:l ~ redkeje dój:lə), redko tudi v dat.-loc. sg. a-jevske sklanjatve (pri i-jevski in o-jevski sklanjatvi samo pri posameznih primerih) in v nezadnjih zlogih pridevniških končnic (vendar zelo redko, če je akcent na koncu) ipd.

- 3.411. Kadar bi zaradi izgube vokala prišel zvočnik, ki je za konzonantom ali v vzglasju, v pozicijo pred konzonant, se pred zvočnikom pojavi ə (dérži:na, ərsní:ca, ɻzdí:gənte, dərvá:rənca).
- 3.42. V skupini črě je v posameznih primerih izgubljen r (prim. čějšne, čájva, čòylə 'čevlji, škornji', čěs, toda čérù: 'črevo', čerpí:na, čráida, žráibəc). Če pride skupina šč pred konzonant, se č izgubi (prim. rájušna 'revščina', rà:šca 'Raščica'). Prim. še 2.21 za v in j ter 3.21 pri /l/ za skupino tl, dl.

TINE LOGAR

DRAGATUŠ (OLA 15)

0. Gre za mešan slovensko-srbohrvatski govor. Zato pri opisu izvora vokalov in prozodije ni mogoče izhajati v celoti iz izhodiščnega splošnoslovenskega fonološkega sistema. Tako ni bil izведен sicer splošnoslovenski premik akcenta zlă:to→zlatò: in òko→okò:. V nasprotju z večino drugih slovenskih govorov tudi ni podaljšal skrajšanega starega dolgega in kratkega novega akuta v nezadnjih besednih zlogih.

1. INVENTAR

1.1. *Vokalizem*

1.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

i: u:
 e: o:
 e: o:
 a:

1.111. /ø:/ je redek vokal.

1.12. Kratki vokalizem (akcentuirani in neakcentuirani)

i u
e ə o
a

1.2. *Konsonantizem*

1.21. Zvočniki

v m
 l n
j ñ

1.22. Nezvočniki

p b f
t d
c s z
č š ž
k g x

1.3. Prozodija

- 1.31. Govor informatorke, ki je doma iz Belčega vrha pri Dragatušu, ne pozna intonacij.
- 1.32. Akcent je dinamičen, dolg in kratek ('V: 'V).
- 1.33. V posameznih besedah pa informatorka govori tudi dolgi rastoči akcent, ki ga je verjetno prevzela iz dragatuškega govora. V Dragatušu namreč živi že 45 let, odkar se je poročila.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi akcentuirani vokalizem
 - 2.111. Vsi dolgi vokali razen /e: o:/ se govore v vseh besednih zlogih.
 - 2.112. Vokala /e: o:/ se govorita v predzadnjih zlogih.
- 2.12. Kratki vokalizem (akcentuirani in neakcentuirani)
 - 2.121. Kratki akcentuirani in neakcentuirani vokali, razen /ə/, se govore v vseh besednih zlogih.
 - 2.122. Akcentuirani /ə/ se pojavlja v zadnjem zaprtem in predzadnjem zlogu, v poziciji pred istozložnim /r/ pa tudi v drugih zlogih.
 - 2.123. Neakcentuirani /ə/ se razen ob istozložnem /r/ govoriti samo v poakcentskih zaprtih zlogih.

2.2. Konzonantizem

- 2.21. Zvočniki
 - 2.211. Namesto pričakovanega /l/ informatorka včasih govori l, morda gre za vpliv sosednjih severnih govorov, ki ne poznajo /l/.
 - 2.212. Fonem /l/ se v poziciji pred zadnjimi vokali, sredi besede za vokalom in pred konzonantom ter pred pavzo za vokalom realizira kot [l].
- 2.22. Nezvočniki
 - 2.221. V poziciji pred pavzo se govore samo nezvenečni nezvočniki.
 - 2.222. Nezvočniki se po zvenečnosti/nezvenečnosti prilikujejo sledečim nezvočnikom.
 - 2.223. V poziciji pred /m/ v začetku besede /v/ ni mogoč, če ne gre za predlog v. Zanj se govoriti [x] (x'mi;jem, x'mi;l, x'mərl).
 - 2.224. V poziciji pred /č/ se namesto /x/ govoriti /š/ ('nišče).
 - 2.225. Sklop /stn/ se ne pojavlja ('ma:sna).

2.3. Prozodija

2.31. Dolgi in kratki akcentuirani vokali se pojavljajo v vseh besednih zlogih.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

i: ← i: (mra'vi:nəc, ko'ri:ta (pl.), 'li:st, s'vi:ńa)

u: ← u: (x'ru:ška, k'lu:č, k'lu:n)

← o: ('du:m, 'vu:s, 'su:ł, t'vu:r, 'nu:k, 'ku:ra, 'ku:ža)

← q: ('su:t, 'ku:t, 'zu:p, 'du:brava, 'ru:ka)

← ɿ: ('pu:š, 'vu:k, 'žu:č, 'du:k, 'tu:čem)

ɛ: ← ē: ('ce:f, 'tę:lo, 'tę:sto, 'rę:či, č'rę:vo, m'lę:ko)

← e: (rę:p, 'mę:so, p'rę:de, 'vę:że)

← e: ('pę:č, 'mę:t, ve'čę:ra)

← i: v poziciji pred /r/ (pas'tę:r, se'kę:ra)

ø: ← včasih za q: in vedno za -q: pred pavzo ('vö:gəł, 'dö:ga, na'rö:be, za pest'jö:, s kost'jö:, z noč'jö:, s xčer'jö:)

← včasih za o: (z'vö:n, 'bö:x)

e: ← e (včasih tudi ɛ) v poziciji pred kratkoakcentuiranim končnim zlogom (vre'te:no, 'pe:če, 'če:lo, 'me:tła, 'je:zik)

o: ← o v poziciji pred kratkoakcentuiranim končnim zlogom (ko'no:pla, 'łö:nəc, 'ko:tęł, č'ło:vək, 'ko:pał)

a: ← a: (g'la:va, 'ma:čka, 'la:ja, g'la:dən, z'la:to)

← ə: ('la:n, 'ta:st, 'la:š, 'da:n, 'va:s)

3.12. Kratki akcentuirani vokalizem

i: ← akcentuirani i ('nit, 'nič, 'videt, 'lipa, g'liva)
← jə- ('igla, 'ime, 'imam)

u: ← akcentuirani u ('luk, b'rus, 'muxa)

← akcentuirani ɿ med konzonanti ('pun)

← ɿ v zlogu pred končnim kratkim akcentom ('buxa)

ɛ: ← akcentuirani ē (st'rexa, 'mesto, su'seda, 'pena, ko'leno, 'delat)

← akcentuirani e (me'lemo, 'tekeł, otk'lene)

← cirkumflektirani e v odprtih zlogih ('pepel, z'večer, g'reben, 'peči, 'vesel, 'deset, 'jesen, 'nebo)

← akcentuirani ɛ (pog'ledat)

← včasih e v poziciji pred končnim kratkim akcentom (s'tegno)

- o ← cirkumflektirani o v odprtem zlogu ('oko, 'oči, 'kosti, 'soli, 'gołop, 'kokos, 'mosta)
 - ← akutirani o ('dobər, 'more, 'mogəł, 'voła, 'moli, 'goł, 'nof)
 - ← akcentuirani q ('goba)
 - ← včasih o v poziciji pred končnim kratkim akcentom ('noga, 'noge, na 'nogi)
- ə ← akcentuirani ə ('dəš, 'sən, 'vəs)
 - ← ə v poziciji pred kratkoakcentuiranim končnim zlogom ('təmən, 'məglə, 'dənəs, 'təma, 'sənəm)
 - ← ɿ skupaj z r (ər) ('sərce, 'pərsa, 'kərf)
- a ← akcentuirani a (p'rak, p'raga, 'sało, b'rat)
 - ← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu (s'naxa, 'lažem, 'tanək)

3.13. Neakcentuirani vokalizem

- i ← neakcentuirani ('siti, 'nogica)
- u ← neakcentuirani u (pus'ti:m, lu'pina)
 - ← neakcentuirani ɿ (žut'ńa:k, mu'či:)
 - ← neakcentuirani q, vendor ne vedno (su'seda, 'otkut, ku'dę:ła)
 - ← neakcentuirani o v poziciji pred istozložnim končnim f ← v ('gotuf, 'jałuf)
- e ← neakcentuirani ě (pri b'rate, v'meste, se'ka:č)
 - ← neakcentuirani e (ne'bę:sa, t'rę:se, s'tisne)
 - ← neakcentuirani ɛ (kle'či:, se'di:, 'sestre, 'ime)
- o ← neakcentuirani o ('mało, 'vino, 'leto, sto'ji:m)
 - ← neakcentuirani -o (ko'pa:jo, 'se:stro, s'se:stro)
- ə ← neakcentuirani ə ('zu:bek, 'pa:łec, 'pu:pək)
 - ← neakcentuirani izglasni /l/ v poziciji za nezvočnikom skupaj z l (əl) ('rekəł, 'pekəł)
 - ← neakcentuirani izglasni /r/ v poziciji za nezvočnikom skupaj z r (ər) ('sestər, 'dobər)
 - ← končni w v poziciji za nezvočnikom skupaj s f (əf) ('mərtəf)
- a ← neakcentuirani a ('pa:ła, za'čę:ł, 'pa:da)

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

3.211. Zvočniki /j l r m n ň ũ/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem splošno-slovenskem sistemu, poleg tega pa:

v ← w
 ← protetični w pred začetnim u-
 l ← včasih í

3.22. Nezvočniki

- 3.221. Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem splošnoslovenskem sistemu.
- 3.222. Poleg tega pa so zveneči nezvočniki nastali tudi iz ustreznih nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz ustreznih zvenečih po asimilaciji na sledeče nezveneče in iz ustreznih zvenečih nezvočnikov v izglasju.

- 3.223. Razen tega je:

č ← t
 x ← g pred pavzo (izjemoma) ('bɔ:x)
 ← vzglasni u- v poziciji pred m (x'mərl, x'mił, x'ma:zan)
 f ← x (←g) v poziciji pred t ('noftof)
 ← xw- ('fa:lim)

3.3. Prozodija

- 3.31. 'V: ← V:
 ← V:
 ← včasih po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga na predakcentska e in o.
- 3.32. 'V ← V
 ← V
 ← včasih po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga na predakcentska e in o.
 ← po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga na predakcentski ə.
- V ← V
 ← vokali, ki so prišli v neakcentuirano pozicijo po premiku akcenta s kratkega končnega zloga na predhodni zlog ('če:lo, 'me:tla, 'ko:pał, ʃo:nəc, 'təmən, 'dənəs)

3.4. Izgube glasov

Govor ne pozna niti izgube vokalov niti izgube konzonantov.

FRANCE NOVAK

BUČKA (OLA 16)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

| | | |
|-----|-----|-----------------|
| i: | | u: |
| e: | | ø: |
| e: | | +ər (glej 1.13) |
| ie: | øo: | |
| a: | | |

1.111. Vokala /i: u:/ imata fakultativno diftongično varianto [ie], [uo].

1.112. /e:/ in /ø:/ sta izgovorjena nenapeto.

1.12. Kratki vokalizem

| | | |
|---|---|---|
| i | | u |
| e | ə | o |
| a | | |

1.121. /u/ v internih zlogih ima fakultativno varianto [ø].

1.122. Akcentuirani kratki vokali v nezadnjih zlogih se včasih lahko izgovarjajo tudi malo podaljšano — nř:šu, 'berete (poleg bě:rte), prim tudi 1.331.

1.13. [ər] v kratkih zlogih lahko obravnavamo kot /ə/ + /r/, medtem ko je v dolgih zlogih enakovreden drugim diftongom (z relevantno prek obeh delov diftonga razdeljeno intonacijo, glej še 3.13.)

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | |
|---|---|---|
| v | | m |
| ž | | |
| l | r | n |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | x |

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Govor pozna kvantiteto (v akcentuiranih zlogih).
- 1.33. Na dolgih vokalih (in diftongih) pozna govor tonemsko akcentuacijo (circumflektirano in akutirano).
- 1.331. Kadar se kratki akcentuirani vokali izgovarjajo malo podaljšano (prim. 1.122), se tonemskost približuje akutu.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da vsebuje inventar prozodemov tri elemente (V:^c, V:, 'V) in neakcentuirano kračino (V).

1.35. Opomba

Ljudje v tem narečju močno vnašajo knjižne reflekse, zato dobimo včasih nepričakovane zapise.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali (in diftongi) nastopajo le pod akcentom, in sicer v vseh pozicijah, razen naslednjih omejitev: /i:/ ne nastopa pred /j/; /e:/ ne nastopa pred /r/.
- 2.111. /^uo:/ ima v poziciji, kadar ni za labialom ali velarom, lahko fakultativno varianto [o:].
- 2.12. Kratki vokali so lahko akcentuirani ali neakcentuirani. Akcentuirani se v nezadnjem besednjem zlogu lahko izgovarjajo malo podaljšano. Kratki akcentuirani /i/ nastopa le v izglasju ali v poziciji pred /j/ v zadnjem zlogu ('bij, u'si, na s'mi 'na sejmu'). Kratki akcentuirani /u/ je omejen v glavnem na izglasje (d'nú, 'ju, m'lú, 'kukér).
- 2.121. /o/ ima v vzglasju lahko varianto [o] ali redko [^uo], [^ua] (ob'ras, ^uodrè:že); v izglasju in v akcentuiranih internih zlogih za labiali in velari variante [^uo], [^ua] (^ukoj in ^ukaј, ^uboj).
- 2.122. Včasih, zlasti pri konzonantski skupini čk, alternira neakcentuirani /ə/ z /ø/ (tè:čk~tè:čèk).

- 2.123. Ob zvočnikih se pojavlja /ə/ pred zvočnikom ali za njim (əlsé:ca ~ ləsé:ca).
 2.13. /ər/ ne nastopa v izglasju.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

/v/ nastopa kot [v] pred vokali, ne pred vokalom ima varianto [u], ki lahko, kadar ni za vokalom, alternira z [u] (glá:va, glá:u, u'sa, uríe:me, urá:na). /j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že [j] sam ni izrazito spirantičen (jé:len, vəčjerje, zà:jic). /n/ ima pred velari varianto [ŋ] ('meňk, rë:bəňk, čəfə ŋga). /l/ ne nastopa pred prednjimi vokali.

- 2.211. Zvočniki ostajajo zveneči v vseh pozicijah, le [u] se redko asimilira sledičemu nezvenečemu nezvočniku, kadar ni za vokalom (vendar običajneje v taki poziciji alternira z [u]) — φsxà:je.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledičemu nezvočniku.
 2.222. Zvenečni nezvočniki ne nastopajo v starem izglasju (iz izhodiščnega sistema), ampak imajo tam svoje nezveneče pare. Za novejše izglasje, nastalo po redukciji, iz gradiva ni jasno, ali ostaja zvenečni nezvočnik fonološko zveneč ali ne.

2.3. Prozodija

- 2.31. Akcent na kratkem vokalu v nezadnjem zlogu ni posebno pogosten — — 'kukər, 'təmən, 'neste, 'təma, 'pečte (prim. še 1.122).
 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena.
 2.33. Omejitev glede distribucije tonemov (na dolgih vokalih in diftongih) ni.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← e: — pì:č ~ pìęč
 ← akcentuiranega e v nezadnjih zlogih — njéšu
 ← è: — pí:ta ~ piéta, dəvìet, zí:ta
 ← akcentuiranega è v nezadnjih zlogih — žiéla, iétra
 ← è: in i: ter akcentuiranih è in i v nezadnjih zlogih v poziciji pred r — miéra, miérəm, skiéra, zvl̩er, zvl̩rk

- u: ← akcentuiranega o v nezadnjih zlogih — ú:istər, xuódəm, nuósəm,
kú:že~kuóže
 ← q: — zù:p, rú:ka
 ← akcentuiranega q v nezadnjih zlogih — gú:ba~guóba
 ← vzglasnega u, skupaj z [j] — ú:ista, ú:jc
 ← onomatopoetičnega u — kú:kouča
- é: ← i: — zé:ma, vé:me, ré:ba, térpé:
 ← akcentuiranega i v nezadnjih zlogih — lé:pa
- o: ← u: — xrò:ška, kló:č, pló:če
 ← akcentuiranega u v nezadnjih zlogih — bó:kau
 ← o: — mó:č, drevò:, cvetò:vi
- é: ← ē: — cvè:t, svè:t, gné:zd/gjé:zd, v izglasju skupaj z [j] — vé:j, dvè:j
 ← akcentuiranega ē v nezadnjem zlogu — bré:za
 ← glasov, ki bi sicer dali [i:] pred /j/ — žé:je
- íe: ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — ríé:če, zíé:mle, bíé:re, bíé:dro
- íó: ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — gíó:ra, ó:úca, níó:su
- á: ← a: — lág:s, glág:va
 ← akcentuiranega a v nezadnjih zlogih — má:t, brág:tje
 ← á: — mág:x, žág:je 'žanje'
 ← á: in á skupaj z á (á:+á) — bág:uxa, ság:uxa, kág:une
 ← o: pred istozložnim á, če je prišlo v starejši fazи do skrajšanja difton-
ga — pá:údne

3.12. Kratki vokalizem

Tu so povsod izvzeti akcentuirani vokali v nezadnjih zlogih iz izhodiščnega sistema, ki so prešli v dolgi vokalizem (to pri posameznih vokalih **ni** posebej navedeno).

- i ← izglasnega i (kadar ni popolnoma reducirano) — lè:sti, 'si
 ← á + istozložni á (iz ní) — ó:gi, pí:e:di
 ← analogično vnesenega i: v neakcentuirano pozicijo — sinò:vá
 ← skupine ji — lág:dica, dé:vi
 ← i+j v novejših besedah — jó:ni
- u ← izglasnega u (kadar ni popolnoma reducirano) — gù:stu, mù:žu
 (poleg mù:ži)
 ← vzglasnega u — ušíésa, u'čət
 ← neakcentuiranega á — jág:buka
 ← akcentuiranega izglasnega -o — d'nu

- ← v internih zlogih za labiali in velari o in ɔ — kulé:n, mɔžl: ~mɔžl̥e
- ← izglasnega -əu (različnega izvora obeh glasov) — niésu, mè:su, vě:du, cíerku
- ← -ov v gen. pl. — brà:tu
- ← ov v internih neakcentuiranih zlogih — brá:tusk
- ← analogično vnesenega u: v neakcentuirano pozicijo in izglasnega [u] v interni zlog — 'kukər, pərutnē:ca (poleg pərətnē:ca)

Glede [u] kot variante k /v/ glej 2.21.

- a ← ə — 'məgla, 'pəs, xərbət, pºó:pər, s'təbu
- ← i — š'təl, 'rəu, 'dəm, 'sət, šə'rek, pərníesu
- ← u — tré:bəx, k'rəx
- ← ē — cədē:, 'səm
- ← neakcentuiranega r skupaj z /r/ (ə+r) — kərté:na

Glede /ə/ ob zvočnikih glej še 2.123 in 3.411.

- e ← e (če ni prišel kasneje pod akcent) — želé:s, pe'čen
- ← ę — 'zet, tié:le
- ← i in ē v poziciji pred r — 'ser, zveré:na
- ← a za palatalnimi konzonanti — əlvè:čer, gəřče, vě:je
- o ← vzglasnega o, ɔ in izglasnega ə — qb'ras, maté:kºo
- ← v večini primerov akcentuiranega o v končnih zlogih — g'rop, s'tou, 'kºoi/'kºai, glej 2.121.
- a ← a — b'rat, s'təza
- ← v posameznih primerih izjemnega akanja — maté:ka, smré:kava
- ← o, ɔ v internih zlogih, če ni za labialom ali velarom — se pɔračé:, račnék (poleg ərčnék), zadavuğlén
- ← ə v izglasju, če ni za labialom ali velarom — žié:na (Asg), brá:zda (Asg)
- ← v posameznih primerih vzglasnega in v internih zlogih kratko akcentuiranega o, ɔ ter izglasnega kratkega akcentuiranega ə — at'rak, 'sa (poleg 'so)
- ← e v neakcentuirani nikalnici ne — navé:sta

3.13. ər ← r: in r — sər̥na, kər̥t, kər̥st, tər̥ən, pər̥st, mər̥va

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j r m n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- v ← w
- ← l, če ni bil pred vokalom ali j

- j ← n̄ (pri zaimku on so tudi dublete j ~ nj)
 ← v posameznih primerih kot prehodni /j/ — uóistér, zagò:izdá; v posameznih primerih razvit med velarom in [e] — bárkie, k'je
 ← izglasnega č: skupaj z /e:/ — dvé:ž, vé:ž
- l ← l — klò:n, kré:gél
 ← l pred prednjimi vokali
 ← iz primarne skupine tl, dl pred prednjimi vokali — vé:le
- ł ← l pred zadnjimi vokali (tudi če so zdaj reducirani) — dé:ł
 ← primarne skupine tl, dl pred zadnjimi vokali — pàła
 ← v posameznih primerih v izglasju po analogiji (na primer po vzorcu dé:ł 'delo', dé:ła) — 'koł'
- r ← neakcentuiranega r̄ skupaj z /ə/ (ə+r̄) — gèrmù:je~gèrmò:uje
 ← akcentuiranega r̄: in r̄, če je bil za njim zvočnik, ki je postal zložen, skupaj z /r/ — 'gèrem, 'čeru

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- č ← t̄
 k ← tj v primerih, ko skupina tj ni bila analogično vzdrževana — kíé:dən,
 k'je
 x ← k, g pred t ali k — 'mexk, nù:xt

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustrezno asimilacijo na sledeče nezveneče in v starem izglasju (prim. še 2.221—2.222).

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le s to razliko, da so akcentuirani zlogi, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — žlé:na, nü:su 'nosil', 'dènes', 'mègla. Kjer je možen vpliv drugih flesijskih oblik, je akcent lahko ohranjen oziroma restituiran na zadnjem zlogu — at'ak, pog'rep.
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.321. Dolgi so vokali, ki so bili kratki akcentuirani v nezadnjih zlogih — krá:va, já:goda, dé:ł 'delo'.
- 3.322. Dolga sta e in o, ki sta prišla pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — žlé:na, nü:su.
- 3.323. Vokal /ə/, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (in se pozneje za njim vokal ni reduciral, da bi prišel v zadnji zlog),

se včasih izgovarja malo podaljšano — nà:šu, z dà:žjem. Tako se obravnavajo tudi drugi vokali, ko je bil v redkih primerih pri prejšnjih primerih akcent analogično zadržan na koncu in če se je nanje premaknil ob času premika v tipu mègla — 'berte~bé:rte.

- 3.33. Tonematička je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.331. Aktuirani so vokali, ki so se podaljšali — krà:va, já:goda.
 - 3.332. Kadar se kratki vokali izgovarjajo malo podaljšano (prim. 3.323), se tonemskost približuje akutu.
 - 3.333. Metatonijski novi cirkumfleks je razširjen tudi na nekatere kategorije, ki niso splošnoslovenske — bò:gà:ta, dè:lała.

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Vokalna redukcija je srednje močno razvita; zlasti v poakcentskih zlogih je prišlo pogosto do izpada vokalov i, u, ě, ò, če je konzonantska soseščina to dopuščala in če se ni vokal ohranjaj zaradi morfoloških razlogov. Večkrat so tudi dubbletni primeri. Redno izpada vokal pri sufiksih -ica, -ina. Prim.: jé:sk, pruó:s, já:pka (poleg à:buka), pé:sk, piétk, jò:rčk, 'bèsk, želù:c, čló:uk, kpè:, toda drevò:, ó:rèx; kló:či (pl. od kló:č), rú:ki, toda na 'dèsk, na stré:x; krá:uca, teljetna. Skoraj redno izgine tudi -o pri samostalnikih srednjega spola — mé:st, číél, blá:t (poleg blá:tu).
- 3.411. Kadar bi zaradi izgube vokala prišel zvočnik, ki je za konzonantom ali v vzglasju, v pozicijo pred konzonant ali v izglasje, se pred zvočnikom pojavi è — dèržé:na, èlvè:cer, uzdé:gønte, jó:tér.
- 3.42. Konzonanti se izgubljajo le izjemoma v posameznih primerih; za skupino tl, dl primerjaj 3.21.

JOŽE TOPORIŠIČ

MOSTEC (OLA 17)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem (samo naglašeni)

i: u: u:
 e: o:
 ε: a:
 a: + ţ:

u: ima pred r položajno varianto ø:, pred l samo v besedah 'kø:lku in tø:lku
(prim. sicer 'lu:lka).

1.12. Kratki vokalizem

1.121. Naglašeni

i u u
 e ø ø
 ε a a + ţ:

u ima pred r varianto ø ('pør).

1.122. Nenaglašeni

i u
 ε a

1.13. Vlogo silabema imajo tudi zvočniki l, n, m in ţ (če ţ ni fonem); prvi trije (deloma tudi četrti) so nastali v zvezi z moderno vokalno redukcijo: 'rekljc, 'la:čn, smj 'buuč, sr'maštvu (gr'du).

Vsi silabemi morajo imeti na obeh straneh soglasnike, namesto enega od njih pa je lahko konec ali začetek besede; meja med predpono in začetnim ţ ima isto vlogo: puđde'čet.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | |
|---|---|---|
| v | l | m |
| l | r | n |
| j | i | |

- 1.211. Normalna realizacija fonema /j/ je [i]. Silabemi l, m, n so položajne variante fonemov /l/, /m/ in /n/, tako verjetno tudi nenaglašeni ţ. Fonem /v/ ima varianto [v] samo za samoglasnikom (a ne zmeraj, glej nižje), in v soglasniškem sklopu celo [h] — (h v ţ'bi:ni), n pa /ŋ/ pred k in g (za x ni primera). Tudi nekdanji n je imel zadnjejezično, seveda palatalno, varianto, tj. ň, prim. sedaj 'męljka, 'vę:ljkuš.

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | x |

Fonemi p, b - t, d imajo pred m-n favkalne variante; t in d pa pred l lateralno.

ž je redek: 'mažar, 'rižan (konj določene barve) in seveda v novih besedah iz srbohrvaščine in angleščine.

1.3. Prozodija

- 1.31. Značilno je nesorazmerje med dolgimi in kratkimi silabemi: naglašenih (brez ţ) je več kratkih kot dolgih, sicer pa veliko več kratkih naglašenih silabemov kakor nenaglašenih (razmerje 11 : 4) (ţ, l, m, n niso upoštevani).
- 1.32. Naglas ni vezan na določeno mesto v besedah, dolgi samoglasniki pa so vsi naglašeni.
- 1.33. Govor pozna kolikost v naglašenih zlogih, vendar so brez kolikostnega nasprotja e, ø in o; šibek je v tem pogledu a.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da ima govor en sam akcent, to pa (razen pri e, ø in o) na dolgem ali kratkem samoglasniku ali na ţ (torej 'V: in 'V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi samoglasniki in dolgi ţ so možni le naglašeni, to pa v vseh položajih: na začetku, v sredi ali na koncu besede, tudi v enozložnicah. Položajne omejitve (tudi za kratke naglašene samoglasnike): Namesto zgornje vrste

se pred r pojavlja nižja samoglasniška vrsta, tj. namesto i:/i, u:/u in u:/u torej e:/e, ø:/ø in o:/o: rez'de:ra/'pør, 'po:ra/'pør, 'go:rtna/'orška; zaradi tega nevtralizacija s prvotnim e in o — 'pèru/'kørba. V onomatopejah in nekaterih ekspresivnih besedah ostaja zgornja vrsta — 'kurba.

- 2.12. Kratki samoglasniki in ŋ so naglašeni ali nenaglašeni (zadnji lahko le i, u, ε in a ter ŋ). Naglašeni se lahko pojavljajo v katerem koli zlogu, nenaglašeni pa pred naglašenimi ali za njimi ali pa v naslonkah, torej v nenaglašenih besedah.
- 2.13. Vzglasni prvotni i, u in o so razvili protetična j in v, npr. jis'kə:t, 'jeskau, 'jemu 'imel', 'vu:sta, 'vu:ski, 'vógu, 'vu:gu; zanimiva posebnost je disimilativni g iz takega protetičnega v: 'gu:ška (pri cepu, iz qž-ka); pred novim u tega ni — 'uku 'oko'.
- 2.14. Odvisno od intenzivnosti izgovora, navadno zaradi ekspresivnosti, se spet pojavljajo že reducirani samoglasniki — 'odmax mi ud'nesi; p'ridi p'ridi še 'kej.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

/v/ ima za samoglasnikom varianto [v] — p'rou, siuka. V nekaterih leksemih nastopa namesto [v] fonem /f/, verjetno po mešanju s štajerskimi govorji, ki se začenjajo že v Kapelah v izrazitejši obliki — p'ref 'prav'. S predhodnim o se je istozložno monoftongiziral v u ali o — da'mu:, 'pu, č'lo:k člu've:ka). Zanimivo restitucijo imamo že po zlitu v 'm'čuf, iz 'm'čtu + f po m'čta. /v/ je možen tudi pred zvenečimi nezvočniki — v'z:mem, vd'rë:t, vgi nit itd., in seveda tudi pred zvočniki — v'rë:t, v'lë:čt, v'nä:me, vni'sit, v'jë:da; pred nezvenečim nezvočnikom se premenjuje s f — f'sák, f'silt, ftik'nit, f'te:p. Disimilatorično h — h v'r'b:i:ni. Varianto [v] podpira [v] iz t — 'daŋ. O zlitu variante [v] s predhodnim samoglasnikom gl. spredaj. Za zliti z nenaglašenim samoglasnikom a, i, ē in u prim. 'në:su, 'no:su, 'vi:du, 'obu; p'r'jatu, verjetno vse iz [əv], proti 'dë:laŋ. O protetičnem /v/ gl. spredaj.

/j/ je v fonološkem nasprotju po nosnosti z j, ki se je razvil iz n oz. iz j ob k, g, sicer pa je paren z u, kar dokazujejo tudi zlitja z e, tako da nasproti da'mu:, gr'mu:je stoji k'lë:ca; tipu z'de (iz zdej iz zdaj) pa je vzporedno č'lo:k. Fonem /j/ se izgublja i v velelniku: v'bi, pu'pite. O protetičnem j gl. spredaj. Pred-es-ovski je j npr. v 'vu:jsik 'vosek'; redko tudi iz nosnega j — 'jemi 'njemu'.

/i/ je ohranjen v vseh položajih (redke izjeme prim. pri /i/), povzroča pa nosno alotonost samoglasnikov in deloma svoje soglasniške soseščine (česar tu ne zaznamujemo): 'jj:va, 'koj itd. V emocionalnih besedah ob k in g se pojavlja tudi namesto prvotnega n, npr. g'jë:st, g'jëzdi se 'se previja/ prestavlja s telesom', k'jës (zmerjalni pridevek, morda iz knjez).

/l/ je možen samo pred zadnjimi, tj. nesprednjimi samoglasniki — 'lan, 'lanik 'mali lan', 'tonc, 'lo:nc, 'lun. Fonološki status potrjujejo nasprotja tipa k'r:la — k'r:la 'kradla — kralja'. Za samoglasnikom (hkrati pa pred soglasnikom ali na koncu besede) je prešel v [l] — t'k'ljca, 'dau, 'vi:l, ali pa se je izenačil z l iz lj — 'žil.

/n/ ima pred k in g varianto [n]: 'anjka, 'a:ngl proti 'on ga je (prim. ún ga je 'oni ga je' proti 'unja je 'onega je').

2.22. Nezvočniki

- 2.221. V besedi in zvezi besed nezveneči zvočnik ni možen pred zvenečim in zveneči ne pred nezvenečim — s'vadb, s'šatka, buž 'brš, m'lat ku 'ro:sa. Na koncu besede pred premorom so možni samo nezveneči nezvočniki — g'rop, z'les 'zlezi', m'lat itd. Namesto zvenečih so možni samo nezveneči nezvočniki tudi na koncu besede pred samoglasnikom ali zvočnikom naslednje besede: m'lat 'muš/'o:če; nasprotje med zvenečimi in nezvenečimi nezvočniki na koncu besede se ohranja samo pri pravih predlogih: ud 'me:n, ud u'če:ta = k 'me:n, k u'če:ti.

2.3. Prozodija

- 2.31. Naglas s prvotno kratkega zloga je rad premaknjen na predhodni zlog, v nekaterih primerih celo na proklitiko: 'začn, 'temn, 'pr nas oz. 'po:płat, ki'po:vau (terciarni oz. sekundarni preskok nazaj).
- 2.32. Dolgi samoglasniki so le naglašeni.
- 2.33. Kvantitetno nasprotje (pod naglasom) nima omejitev, samo e, ø in o so zmeraj le kratki.
- 2.34. Možne so zložene in sestavljenе besede z več naglasi.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

i: ← i: — 'zi:ma

← naglašenega i v nezadnjih zlogih — 'li:pa

← polglasnika v besedi 'deš — 'di:ža

u: ← q: — 'pu:t

← ó v nezadnjih zlogih — 'nu:siš

← q v nezadnjih zlogih — 'gu:ba

← ſ v nezadnjih zlogih — 'vu:na

← iz zveze ó: + u — da'mu:, g̟'mu:je

← iz analognega o po q — 'nu:ga

u: ← u: — 'du:ša

← ú v nezadnjih zlogih — 'ku:xat, 'ju:žna

- ø: ← u: pred r — 'pø:ra
 ← ó:l v besedah 'kø:lkú, 'tø:lkú
- ę: ← é v nezadnjih zlogih — 'nę:su 'nesel'
 ← e: — 'pę:tik
 ← é v nezadnjih zlogih — 'ję:tra, 'żę:ła (opis. del.)
 ← e: — z'vę:zda
 ← akutiranega ę v nezadnjih zlogih — 'mę:stu
 ← ó v nezadnjih zlogih — f'tę:knem
 ← ě:+j — k'lę:ca, 'tę: 'tej'
 ← i: pred r — v'mę:ra
- ę: ← e, ki je prišel pod naglas po premiku naglasa s končnega kratkega zloga — 'tę:ta
 ← ę, ki se je zamešal z e — g're:da
 ← a: — b'rę:da (za r)
 ← ə: ki se je zmešal z e — 'mę:xṇ
- o: ← o, ki je prišel pod naglas po premiku naglasa s končnega kratkega zloga — 'gö:ra, 'vö:da
 ← u: pred r — 'gö:rtna
- ą: ← a: — g'ią:va
 ← á v nezadnjih zlogih — 'mą:t
 ← ó v nezadnjih zlogih, večinoma ne pred k, g, x — 'mą:ša

3.12. Kratki vokalizem

- i ← i, ə, u, ě — 'nu:si, mič'ką:t, pis'ti:, si'di:
 ← vzglasnega j (po asimilaciji s protezo) — 'igra, i'mę
 ← i: — 'sin
 ← i:j — 'pi 'pij'
- u ← o — u'či, 'mę:stu
 ← ɿ — du'ži:, 'jabuka
 ← ɔ — stu'pit, 'v:ɔ:du 'v vodo'
 ← ə, i, u, ě+ı — 'nę:su, 'nq:su, 'obu, 'vi:du
 ← ò: — 'nus
 ← cirkumflektiranega q: — głą'vu
 ← ɿ: — 'vuk
 ← ò:u — 'pu 'pol'
 ← ù: v ekspresivnih besedah — 'kurba
- u ← ù: — 'dux
 ← i: — 'buu 'bil' pomožnika 'sem'

- ø ← u: pred r — 'pør
 ← e v besedi 'kølku (če se res govoriti tudi kratko)
- e ← è: — pët
 ← i: pred r — 'pér 'pivo'
 ← è: — 'šest
 ← cirkumflektiranega è: — b'rëk
 ← è;j — k'lëc
- ø ← ø: — 'vòt 'vod'
 ← ù: pred r — 'orška 'Urška', 'gor (če iz 'gù:r)
- e ← ø — 'pes, 'temn
 ← í — 'dem, 'deúji, 'deújau 'divji, divjal'
 ← akutiranega è — 'det, 'sedu
 ← cirkumflektiranega è — 'dełaj (poleg 'dëłaj) v velelniku
 ← áj — 'de 'daj', z'de 'zdaj', 'mečkin 'majčken'
 ← ú — 'te 'tu', na d'ne, 'na dnu'
 ← v prevzetih besedah — 'seksi, tudi iz knjižnega jezika-s'veta Ma'rija
 (če se poje ipd.)
- ø ← ó — 'nor, 'nos(i) (vel.)
 ← akutiranega ø — s'top 'stopi' (vel.) tudi analogno po terciarnem premiku
 ← akutiranih u, a, è, i, ø pred ü — 'čou, p'rou, f'tou, v'boü, 'šou
 ← ú v izjemnih pogojih (ekspresija ipd.) — 'lolek, 'korca!
 ← v prevzetih besedah — 'lort 'lord', tudi iz knjižnega jezika: 'oče
 'naš (če se moli)
- ø ← ú — 'køp, 'køpčik
 ← ol — 'døl (izjemni razvoj)
 ← el — 'vølki (morda zaradi ekspresivnosti, sicer zaradi v)
- è ← e, če je nenaglašen — ze'lë:ne
 ← e, če je prišel pod terciarni naglas — 'telčik
 ← é — k'met
 ← è, če je nenaglašen — me'su, 'xi:še (rod.)
 ← è, če je prišel pod terciarni naglas — 'mexka
 ← é — 'zet
 ← a za r — brez'dä:t, rez'dä:t
 ← á za r — m'res
 ← a za r, ko je prišel pod terciarni naglas — b'rezdaü (prim. še 'bel
 'bali', 'pele 'pale=spet')
 ← è: — 'tet

- ← o za r (večinoma) — pre'stɔ:ra, pre'dɔ:t, pre'fe:ser
 ← o za r pod terciarnim naglasom — p'redau, p'rester
 ← i pod terciarnim naglasom (izhodišče verjetno pred r) — 'šeruk,
 'vesuk
- ə ← à: — 'səm
- a ← a — ka'di:la
 ← á — š'la
 ← a pod terciarnim naglasom — 'nakle 'na tla', 'nagnaú
 ← o po izjemnem akanju — ka'kuš, da'mu:, ka'kut
 ← analognega a — v'zam 'vzemi', 'lažic
 ← e v izjemnih primerih — 'gu:sanca, 'ki:sau, 'and've:jst
 ← à: (v nekaterih dvoglasniških zvezah) — 'daú (proti 'sauški)
- ɛ ← ɛ — pr'de:t
 ← ɔ: — 'prt
 ← r + reducirani samoglasnik — vr'já:məm, 'zapr, pr

3.2. Konzonantizer:

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j/, /r/, /m/, /n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- v ← w — 'si:va
 ← ɿ, če ni bil pred samoglasnikom ali j — 'daú
 ← u, če je bil predponski — v'bi:t, vñ'rë:t
 ← iz proteze pred prvotnim u, q — 'vuxu, 'vu:ski, 'vøšu 'ušel'
- i ← ñ — 'jí:va
 ← ñ po antepoziciji, skupaj z ñ — 'zaj ñka
- j ← ñ, v posebnih primerih — 'jemi 'njemu'
 ← iz proteze — 'ji:šem
 ← iz — x — 'xišejx iz ('xišej + x 'xišah')
- l ← l pred nezadnjim samoglasnikom — 'li:pa, 'lë:pa, 'lë, 'lu:šnu
 ← l' — k'rä:l(a) 'kralj(a)', 'vulu 'voljo', 'ku:le
 ← iz l prevzetih besed, pač mlajših — 'lord 'lord', 'luka 'Luka'
 ← iz analognega ali emfatičnega l — 'žil, 'lula, 'lolëk
- m ← n pred b — zap'lëmba
- ŋ ← l po disimilaciji — 'misñla
 ← ni — s'tekŋ
 ← m — sŋ 're:kla

- ! ← l ob reduciranim samoglasniku — 'mis!', 'rekljč
 m ← iz m ob reduciranim samoglasniku — ub'lu:bm

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- č ← t — s've:ča
 k ← tj v primeru kot — 'kę:dn
 ← favkalnega t — k'nä:la 'tnalo'
 ← obstranskega t — k'łäčim 'tlačim', k'lje 'tli', vendar d'łä:ka
 g ← favkalnega d — g'nä:r (izjemoma)
 b ← obstranskega d — b'lę:tvu 'dleto' (izjemno)
 x ← k, g v primerih kot — 'mexki, 'łaxki
 f ← x pred t — f'tę:t, 'noft 'nohet'
 ← v pred nezvenečim nezvočnikom — f'se, f'sak
 ← x in f v prevzetih besedah — 'fø:rtuf 'firtah'
 ← xv — 'fała (tudi fa'lit poleg xva'lit)
 h ← w pred w — h vṛ'bi:ni 'v vrbini'
 š ← x pied š — 'neše ← nihčè, 'mišče
 ← šč — k'łe:še (vendar š'či:m, 'koščik)
 ʒ ← d (morda, tj. če ni prevzeto) — 'riža, 'žipńt 'past'

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na naslednje zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustreznou asimilacijo na naslednje nezveneče ali pa v izglasju — g'łazba, s'łatka, m'łat.

3.3. Prozodija

- 3.31. Naglasno mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.311. Naglašeni so zlogi, ki so bili dolgi v položaju pred naglašenimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'zi:ma, z've:zda. Le v redkih primerih je bil ta premik izvršen pozneje — 'sedu 'sedel', 'geba, 'seknu 'sukno'.
- 3.312. Naglašena sta e in o, ki sta bila pred naglašenimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'że:na, 'rɔ:sa, 'jɛ:len, p'rɔ:sit (nam.), 'pɔ:płat, ki'pɔ:vąć.
- 3.313. Naglašeni so tudi e, ø in o, ki so prišli pod naglas po terciarnem preskoku z naglašenega kratkega zadnjega zloga — 'sedu, 'peku, 'deuji 'divji', 'tele 'tule', 'kepic, s'topik, 'vozik. Nato analogne razširitve zunaj tega okvira — s'topte, v'zamte, in dalje — 'neste, p'roste.
- 3.32. Kolikost je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.321. Dolgi samoglasniki, ki so bili kratki naglašeni v nezadnjih zlogih, so se podaljšali — k'rą:va, 'dę:łu, 'ja:guda, v'zą:mem ...

- 3.322. Dolgi so samoglasniki, ki so prišli pod naglas po premiku naglasa s končnega kratkega zloga v t. i. sekundarnem premiku — 'že:na, 'rɔ:sa, č'lo:k 'človek'; deloma v več primerih kot v knjižnem jeziku — 'po:płat, ki'po:vau, ki'po:-vat, 'di:ża 'dežja' (zadnje izjemno).
- 3.323. Skrajšani so vsi dolgi cirkumflektirani samoglasniki — m'łat, 'sux, 'tṛt 'trd'.
- 3.33. Tonemskost je bila pred izgubo kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.331. Akutirani so bili (in so danes dolgi naglašeni) samoglasniki, ki so prišli pod naglas po premiku naglasa s kratkega zadnjega zloga (vendar ne tudi po terciarnem premiku) — 'zi:ma, 'vɔ:da (toda daj., mest. 'vasi).
- 3.332. Akutirani so bili samoglasniki, ki so se podaljšali — k'rą:va, 'nu:sim, 'ja:guda
- 3.333. Niso pa dobili akutiranosti (ker so ostali kratki) samoglasniki po terciarnem preskoku: 'vasi, 'sedu; analogno po teh so jo zgubili nekateri velelniki — 'nes (po 'sed).
- 3.334. Metatonijijski cirkumfleks je razširjen tudi na nekatere kategorije, ki niso splošno slovenske, npr. 'misnęła, 'dełała, si'deła, bu'gąta, nu'sit, 'męrt (zadnje dvoje verejtno analogno).

3.4. Izguba fonemov

3.41. Položajno pogojena izguba fonemov

- 3.411. Vokalna redukcija je pri kratkih nenaglašenih i, u, ě in nekdanjem polglasniku napredovala splošno verjetno do ə, ta pa se je nato izgubil — 'dę:łat, 'le:t 'le:tu', 'vidła, ž'mą:t 'mežati'. Naglašeni ə (tudi iz i in ě) je dal e, naglašeni u pa o — 'pes, 'set, 'det — k'ròx. Naglašeni a za r se samo assimilativno premeni z ε — k'rej, b'ret, pred [u] pa z o — p'ròu, 'żou (ne pa t'kaʊ). Samoglasnik e se reducira samo izjemoma — 'dońć 'daleč'; pač pa je vsak nenaglašeni o sedaj u — pu'nɔ:č, 'ruku. Izginuli i se vrača pri počasnem, v glavnem ekspresivnem govoru — guvu'riti, 'le:ti 'le:tu', 'vi:dit (sicer — 'vi:t).

Prvotni nenaglašeni i je reducirano do ničle:

— pri glagolu v nedoločniškem obrazilu — 'dę:łat, kot pripona — 'męrt, 'merla, vz'dignt, kot končniški v mn. moškega spola deležnika na -l — su g'ni:l, proti deležniku stanja in sploh pridevniku — su g'ni:li/m'łą:di, kot velelniška pripona — 'nes(t)e, kot sedanjiška pripona — 'męrtę, 'męrju itd. (Glas i (iz polglasnika) ostane — pis'tit); pri pomožniku s(e), b(e)) — 'ka:s 're:ku, 'ka:b 'dau, pod poudarkom 'se, 'be. Pri pridevniku je končniški i v mn. (in dv.) ostal, le v or. se izgublja menda prvi i. Pri samostalnikih ni redukcije končnic, izjema je or. mn. a-sklanjatve — za 'xi:šam, s k'rą:vam in poprislovljene zvezze — f 'pe:č, na 'pe:č; pač pa je redukcija končnice i pri osebnih zaimkih — 'mę:n, 'te:p, 'se:p, vendar samo z 'hami/'vami itd. V nepregibnih besedah — pu'čas, pu'zi:m, pu'lę:t, 'gor, 'døl; 'mø:č; 'tut

(toda 'niti). V priponah -ica, -ina, -išče — 'pa:lca, k'rą:leuna, ječ'menše. Nekdanji jat je izginil v ned. priponi — 'vi:t (poleg 'vi:dit), pri sam. č'lo:k, v pridevniških končnicah — 'lę:bga, 'lę:pmi.

Nekdanji u se redoma gubi v glagolski priponi uje — 'vérjem (od tod verjetno še 'vèrvat), v prislovu 'lę:t; v dr'gą:č je zapustil sled v zložnosti r-a. Nekdanji e je izginil v priponah -ac in -ak (ž'ganc, us'tajňk), sicer se pa zlil s sledečim [u] v primerih kot 'nę:su, 'nö:su, 'vę:du, 'mrtuf, morda tudi v 'obu 'obul' (prim. u'bou).

Nenaglašeni e se reducira le redko, npr. v 'douč 'daleč', ali v 'bolje' — 'bol de s 'ti:xu; prim. še mr'bit 'morebiti'.

Nenaglašeni o se reducira redko; prim. že omenjeni, verjetno analogni 'vèrvat, sicer pa v prihodnjiku pomožnika — m uš u: 'ka m pa 'rę:ku ipd.

- 3.412. Sled redukcije je ohranjena v zložnosti zvočnikov m, n, r, l — sm b'la, 'temŋga, vz'di:gnli, 'u:sn, 'mę:rŋ, dr'gą:č, 'pršu, č'mrla, ali v dvojnih soglasnikih — 'si:l:i (dvojni pomeni dolgi), 'tę:g:a.
- 3.4122. Če bi bil soglasniški sklop, ki bi nastal po redukciji samoglasnika, težek, se samoglasnik ni reduciral (zmeraj): 'nu:sim, 'nu:siš (analogno še 'nu:si) — vse iz polglasnika (torej 'nu:səm itd.), 'tenkiga, s 'tenkim; 'dedik, 'pesik, 'tepik (čustveno menda tudi ε, — p'raseč, 'vozek). Ti primeri kažejo, da se nekdanja -ac in -ak reducirata samo ob zvočniku — v'douč, pu'mišęňk.
- 3.4123. Od soglasniških posebnosti: prvotno tl, dl je poenostavljeno v l tudi v opisnem deležniku — p'leu, p'lę:la, 'bou, 'bō:la; tudi 'guu. Potencialno űk se je razvilo v ĩŋk — gęjňk 'gank'. Beseda 'mejn'k' se govori jeme'ni:k, nam. 'njega' se reče 'ię̄ngā (verjetno iz zvez kot 'ponja, sedaj 'pojňga). Namesto stn imamo sn v masna, 'masŋ, namesto tst ali stst le st — bu'gastvu, 'šestu (vendar de'vectu).

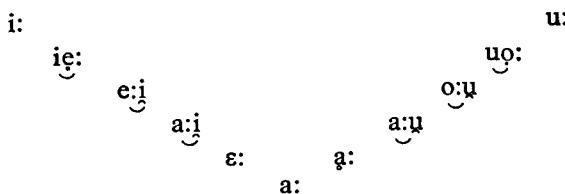
MARTINA OROŽEN

ŠMARJE PRI JELŠAH (OLA 18)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

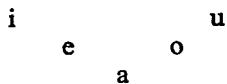
1.11. Akcentuirani vokalizem



1.111. Akcentuirani vokali so fonetično dolgi.

1.112. Fonema |o:u| in |uɔ:| fakultativno prehajata v [u:u] oziroma [ɔ:], fakultativno pa tudi sovpadata z |u:| — 'zo:up, 'zu:p; 'bɔ:r, 'bu:r; č'ku:vek. Fonema |ie| in |e:j| pa imata fakultativno varianto [e] in [i:i].

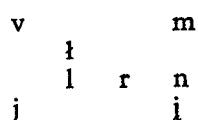
1.12. Neakcentuirani vokalizem



1.13. Silabemi so tudi l, m, n.

1.2. Konzonzantizem

1.21. Zvočniki



1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | x |

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Fonološko relevantne kvantitete ni.
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje le akcentuirane in neakcentuirane vokale.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali (in diftongi) nastopajo le pod akcentom in sicer v vseh pozicijah, razen naslednjih omejitev: /e:i o:u/ in [ø:] ne nastopajo v vzglasju (dobijo protetična j in v) — 'je:iše 'išče', 'je:iskra 'iskra', 'vu:ra, 'vø:če.
- 2.12. Od neakcentuiranih vokalov /i/ v vzglasju ni možen (dobi protezo j — i'i'me:, ali pa se reducira — 'ma:m); /u/ v vzglasju pred zvočniki ne nastopa (v'le:gu, v'ma:rla, v'me:it), za /j r/ in /n/ v vprašalnici ni primerov. /o/ je redek, nastopa v knjižnih besedah in tujkah. K /u/ nastopa zlasti v poakcentskih zaprtih zlogih fakultativno varianta [ø] ('že:ivöt, 'po:tök, 'ko:žox; vo'ra:ixi).
- 2.13. ! n m ne nastopajo ob vokalih in ne v akcentuiranih zlogih.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

/v/ nastopa kot [v] pred vokali, sonanti /l r m n j/ in zvenečimi nezvočniki; v končni poziciji za vokalom nastopa z varianto [u], za [ø] in [u] fakultativno z [v] oziroma po asimilaciji na pavzo ali nezveneč nezvočnik s [ɸ] in [f] (oɸ'se:ina 'ovsena', f'sã:k, b'rã:tofski); v izglasju za nekdanjim ſ s [f] ('da:rf ,drv, 'ča:rf, 'ba:rf 'brv').

/h/ ne nastopa pred prednjimi vokali.

/j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že [j] sam ni izrazito spirantičen ('mo:^jja, 'za:^jc, 'ja:^jica).

/n/ ima pred velari varianto [ŋ] (u'ga:ⁿka, 'či:ⁿka, š'vⁿa:ⁿka, 'po:ⁿgrat).
/j/ ne nastopa za konzonanti ('se:^je, 'ku:^j, 'lo:^jukja).

- 2.211. Zvočniki ostanejo zveneči v vseh pozicijah, le [v] se pozicijsko asimilira sledečemu nezvenečemu nezvočniku in da [ɸ] ali [f] ('la:stufka, f'si:ga, φ'sa:^jja k'ro:^jux).

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.222. Zvenečni nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare.
- 2.223. /č/ ne nastopa v poziciji za /š/ — 'tē:š.

2.3. Prozodija

- 2.31. Omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali se pojavljajo le pod akcentom.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani vokali

i: ← akcentuiranega i v zadnjih zlogih — 'mi:š, 'di:m

← če je zaradi poznegra akcentskega premika prišel pozno pod akcent
— 'vi:suk

← i: v poziciji pred r — pas'ti:rja, pez'di:r

← i v tujkah — 'fi:ŋgret

u: ← akcentuiranega u v zadnjih zlogih — k'ru:x, 'tu:

← iz u v tujkah, ekspresivnih in onomatopoetskih besedah — 'šu:xi,
dek'lure 'deklica', 'ku:kuca 'ku:ka

ie: ← iz e po pozinem premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'žie:na,
'tie:ta

← akcentuiranega e, ē, ě, œ v zadnjih zlogih — k'mie:t, 'zie:t, x'rie:n,
'pie:s

← œ po zapoznelem premiku akcenta s končnega kratkega zloga —
g'rie:da, 'tie:ška, 'jē:zik

- ← ē po pozinem premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'mje:gla,
 'dje:ska, v'vię:si
- ← ē po zapoznelem premiku akcenta s končnega kratkega zloga —
 v'rje:me
- uɔ: ← o po pozinem premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'guɔ:ra,
 'vɔ:knu, č'lu:vek, 'vu:rex, 'vɔ:jska (glej 1.112)
- ← akcentuiranega o v končnem zlogu — st'ruɔ:p, k'ruɔ:p, 'puɔ:t 'tla',
 'bɔ:p, 'bɔ:r~'bu:r, 'rɔ:j~'ru:j
- ← q po zapoznelem premiku akcenta s končnega zloga — 'mɔ:ški
- ej ← iz i: — 'ze:jma, 'se:jn
 ← akcentuiranega i v nezadnjem zlogu — 'že:jtu
- o:u ← u: — k'lɔ:uč, g'ro:uška
 ← akcentuiranega u v nezadnjem zlogu — 'mo:uxa, 'ko:uра, 'bo:urja
 ← o:u v zadnjih zlogih, kjer fakultativno sovpada z u: — 'zo:up
 'zu:p in po monoftongizaciji o:u v u: — 'vu:ra
 ← q: — go'lɔ:up, 'go:uška
 ← akc. q v nezadnjih zlogih — 'go:uba, 'go:uša
 ← o + istozložni u (pozicijsko) — 'vu:u 'vol' 'mu:u 'mol'
- a:j ← ē: — m'la:jku, c'va:jt
 ← akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih — b'ra:jza
 ← a: ob istozložnem j v tujkah — 'fa:jn
 ← e: — 'pa:jič, 'peč', 'ma:jt 'med'
 ← akcentuiranega e v nezadnjem zlogu — 'sa:jdn, 'ma:jlem, 'pa:jrje
- a:u ← o: — 'va:us, 'va:usk 'vosek', 'na:uč, 'ra:uk
 ← akcentuiranega o v nezadnjem zlogu — 'a:usn, 'na:usn, 'da:uber
 ← l: in l — 'ba:uxa, 'sa:unce
 ← a in o + istozložni u različnega izvora — p'ra:u 'da:u, zd'ra:u; 'a:uca
 'ovca', vu'la:u ~ vɔ'la:u
- e: ← ę: — 'pe:t, 'pe:st
 ← akcentuiranega ę v nezadnjih zlogih — s'reča, 'də:tela
 ← e: in ē: v poziciji pred istozložnim u različnega izvora — pe'pe:ju,
 ce:ju
 ← ə: 'de:n, 'me:x, 'le:n, 've:s
 ← akcentuiranega ə v predzadnjem zlogu — p'e:sji
 ← e v tujkah — 'fe:st, 'xe:c
- ą: ← a. d'vą:, 'mą:čka, 'pa:ječ
 ← akcentuiranega a v nezadnjem zlogu — k'rą:va, b'rą:ta
 ← ə: v izjemnih primerih — 'čą:st, 'ią:š 'laž'

a: ← a v končnem zlogu — 'ra:k, b'ra:t
 ← ſ: in ſ — skupaj z r (a : + r) 'ga:rm, 'va:rba, 'ta:rn

3.12. Neakcentuirani vokalizem

- i ← i — vi'na:ugret, 'ko:zika, 're:jbnik, le'no:uxi su ž'i:va:jili, miš'le:je,
 'vo:uxica 'ušesce', 'me:islim
 ← v tujkah — cip'rə:sa, f'le:jsik
- u ← u — stru'pa:jina, t'ra:jbux, 'nə:puš
 ← o — ku'la:u, gu've:dna, ku're:itu, 'že:itu, 'ne:jsku; 'po:tök, 'že:jvot,
 'na:xot, p'ra:pröt, za 'ze:jdom
 ← nepoudarjenega -ov (v gen. pl.) — is'ko:ytu 'kotov', 'ra:ugu 'rogov'
 ku'va:ču 'kovačev'
 ← q — f'xe:ju, 'sa:jčeju, pu'te:j, 'poti', 'že:lut
 ← e + u različnega izvora — 'pe:ku 'pekel' (nom. sg.) 'vo:ugu 'vogel',
 'ma:ugu 'mogel' 'pa:du 'padel'
 ← l — 'ja:buček 'jabolčnik'
- e ← e — pe'ra:u, ve'či:r, ne'da:ila, ē in ē — le'pa:u, le'sa:in, 'kɔ:pela
 č'lo:vek; me'sa:u, 'ja:strep, 'pa:jek
 ← a pozicijsko za r — re'ke:jtje, pre'se:jca, 'fi:ngret, vi'na:ugret, se jə
 res'la:ikla
 ← o — 'si:inček, 're:jivec, meg'la:jnu
- o ← o v knjižnih besedah in tujkah — gos'ti:ilna, to'və:riš, slo'va:inski,
 Slo'va:inec, Dvor'ja:ni, 'to:mbola, ok'to:bar, 'fe:broar
- a ← a — mar'te:inček, ta'ka:u, 'ja:mraļa, ī'pu:ux
 ← ſ in e + r skupaj z r (a + r) — par'ge:še, ar'že:j, ar'ja:va, targu'
 ve:ina, s'te:bar, 'ma:ukar, 'pe:iskar
 ← o v posamičnih primerih akanja — kļa'bo:uk, namesto i pri glagolih
 s prvočno pripono no — 'va:rnat, z'ma:rznat, 'pe:iknat

- 3.13. Silabemi n m l so nastali iz e+n, e+m, e+l; v izjemnih primerih po redukciji vokalov ob n, m, l, ī — 'pa:ism 'da:užn, 'ga:rčca, 'de:tjček, 'kā:šl,
 pa:rkl; silabem n tudi iz e+m ob dentalu — 'sa:dn, 'a:usn.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j r m n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- v ← w
 ← pogosto kot proteza
 ← l, če ni bil pred vokalom ali j
- i ← n v intervokalični poziciji in deloma v izglasju — 'ši:jek, 'ku:i
- j ← n — za konzonanti in deloma v izglasju — 'lo:ukja, č'ra:išja, 'p'ej:
 'panj', s'pa:šjek
 ← v posameznih primerih kot prehodni j — 'uo:istar, 'dɔ:ist
- l ← l pred sprednjimi vokali
 ← iz primarne skupine tl, dl pred sprednjimi vokali — 've:ile, 'pa:le
 'padle'
 ← f — 'ze:ile, k'rɔ:l, m'rɔ:ula
- ł ← l pred zadnjimi vokali razen u — s'kɔ:la, 'łɔ:nki, 'ba:łu 'belo'
 toda 'lo:łč 'luć'
- r ← r: in z skupaj z /a/ (a+r) — 'va:rt, bar'ło:uk
- n ← včasih iz n pred konzonantom — 'ka:łunski

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu. Poleg tega pa:

- č ← t
 š ← šč — 'e:jše, pugu're:jše
- f ← v pred nezveničimi nezvočniki — f'sɔ:k, f'čɔ:six in za prvočnim r v izglasju — 'da:rf.
- k ← tj v primerih, ko skupina tj ni bila analogično vzdrževana — ta t'ra:iki, 'ka:idn
 ← t v primerih disimilacije konzonantskih skupin tn, tl — k'nɔ:la, 'po:kle 'tnalo', 'potlej'.
- g ← d v poziciji pred n, če d ni bil analogično vzdrževan — ɣ'pa:ugne, g'nɔ:r, 'zɔ:gje
 ← d v poziciji pred ł — g'łɔ:ka
- x ← k, g pred k ali t — 'na:xt 'na:ft, 'mie:xka, 'lie:xka.

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezveničih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveniči pa iz zvenčih z ustrezno asimilacijo na sledeče nezveneče v izglasju.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, z naslednjimi razlikami:
- 3.311. Akcentuirani so zlogi, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'žie:na, 'vɔ:truk, 'mię:gla, 'vi:sok
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu, le da so se vokali, ki so bili kratko akcentuirani, podaljšali.

3.4. Izguba fonemov

- 3.41. Do izgube fonemov prihaja redko. Od neakcentuiranih vokalov se izgublja i v sufiksih -ina, -ica (gu've:dna, č'va:ilca 'čebelica', ša:ularca, pud'la:sca 'podlasica', k'r'a:lica, 'ga:urca 'gorica').
- Obrazilo -i večinoma izgubljajo: imperativ 2. os. sg., instr. pl. vseh deklinacij, množinske oblike participa na -i; odvisno od tempa govora izpada obrazilo -i v loc. sg. m. Predtonični i se izgublja v posameznih besedah (p'še: 'pišče', ž'və:t 'živad', ž'vɔ:ta 'života') in pri nekateterih adverbih v poakcentski poziciji ('dɔ:ist, s'ka:us, pu'čas, n'ma:l, 'da:uč).
- o se reducira pretežno ob sonantih v samostalniških sufiksih -ək, -əc (s'tu:-denc, 'va:usk, p'ja:nc, 'pa:uc).
- 3.42. Konzonanti se izgubljajo le izjemoma v posameznih soglasniških skupinah (npr. t in p v primerih — 'ža:lusna, 'fa:ixnuba; s'xa:rta 'hrbta', xar'ti:iše, 'hrbtisče', 'ša:nček 'piščanček') in v konzonantskih skupinah tl, dl in š (prim. 3.21 pri /l/, 3.22 pri /š/).
- V govorni zvezi, odvisno od tempa, izpada -u ← -əl v ednin. oblikah m. spola participa na -i (tip — 'pa:iku 'pa:ik, je p'ri:š, sn 'ra:ik 'rekel').

JAKOB RIGLER

SPODNJA LOŽNICA (OLA 19)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Akcentuirani yokalizem

- 1.111. Akcentuirani vokali so fonetično dolgi (je in \dot{u} sta kot celota dolga), le v diftongičnih zvezah e+i, o+u, a+i, a+u so fonetično kratki.

1.12. Neakcentuirani yokalizem

- 1.13. Silabema sta tudi 1 in n (za m ni primerov).

1.2. Konsonantizem

1.21. Zvočniki

v l m
j r n

1.22. Nezvočníci

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | s |
| c | | š |
| č | | ž |
| k | g | x |

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Fonološko relevantne kvantitete ni. Glede fonetične kvantitete glej 1.111.
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje le akcentuirane in neakcentuirane vokale.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Pri akcentuiranih vokalih /ɛ/, /ə/ in /uo/ ne nastopajo pred istozložnim [j] ali [u] (za je v tej poziciji ni zanesljivih primerov).
- 2.12. Pri neakcentuiranih vokalih ni pozicijskih omejitev.
- 2.13. ! in ŋ ne nastopata ob vokalih.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

/v/ nastopa kot [v] pred vokali, ne pred vokalom ima varianto [ɥ], ki lahko, kadar ni za vokalom, alternira z [u] — 's jvi, 'si:ɥ, ɥ'ri:la 'vrela', u'  :re 'včeraj'.
 /j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že [j] sam ni izrazito spriantičen — 'dajlaj, 'be  je.
 /n/ ima pred velari varianto [ŋ] — 'ta  ki.

- 2.211. Zvočniki ostajajo zveneči v vseh pozicijah, le [u] se redko asimilira sledečemu nezvenečemu nezvočniku, kadar ni za vokalom (vendar običajneje v taki poziciji alternira z [u]) — pret  '  :re  nem.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.222. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare.
- 2.223. /  / ne nastopa v poziciji za /  /.
- 2.23. Podvojeni konzonanti (ki nastopijo zaradi vokalne redukcije in na morfemski meji) se lahko izgovarjajo podaljšano — 's:  estri 's sestro'

2.3. Prozodija

- 2.31. Omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Glede kvantitete glej 1.111 in 1.32.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani vokalizem

- i ← akcentuiranega i v nepredzadnjih zlogih — 'mi:š, 'bi:starca 'Bistrica'
 ← i:, če je zaradi zapoznelega akcentskega premika prišel pozno pod akcent — 'pi:še 'pišče'
 ← akcentuiranega e v predzadnjem zlogu — 'si:dŋ 'sedem', 'zi:le 'zelje'
 ← akcentuiranega ē v predzadnjem zlogu — sm'ri:ka
 ← akcentuiranega i in ī: v poziciji pred r in pred istozložnim [u] (različnega izvora, glej pri /v/) — pas'ti:r, z'bi:rau, ko'si:u
 ← e: in ē: v poziciji pred r (včasih tudi (fakultativno?) varianta ē:) (za točno določitev refleksa v tej poziciji v gradivu ni dovolj primerov)
 — z'vi:r, ve'či:r, ve'čē:rja
- u ← akcentuiranega u v nepredzadnjih zlogih — 'tu:, 'ju:žna 'južina'
 ← u:, če je zaradi zapoznelega akcentskega premika prišel pozno pod akcent — 'gu:ba
 ← akcentuiranega o v predzadnjem zlogu — 'xu:di, 'u:sŋ 'osem'
 ← akcentuiranega u in u: v poziciji pred r in pred istozložnim /j/ — 'ku:ra, 'bu:rja, p'tu:čan
 ← o: v poziciji pred istozložnim /j/ — 'lu:ji, 'mu:ji (verjetno tudi pred r, vendar je v gradivu en sam primer — 'mu:rje)
- ē ← ē: — 'rē:p
 ← akcentuiranega ē v predzadnjem zlogu, včasih sploh nezadnjem — s'rē:ča, žrē:bē:ta, 'dē:tela
 ← ə: — 'dē:n
 ← akcentuiranega ə v predzadnjem zlogu — 'pē:sji
 ← e: in ē: v poziciji pred istozložnim [u] (različnega izvora, glej pri /v/) (za možnost enakega refleksa tudi pred r glej pri /i/) — ve'se:u, pe'pē:u, 'cē:u 'cel'
 ← i: skupaj z /j/ (ē + ī) — 'mējslim
 ← akcentuiranega i v predzadnjem zlogu skupaj z /j/ (ē + ī) — 'lēipa
- o ← o: — go'lō:p
 ← akcentuiranega o v predzadnjem zlogu — 'go:ša 'gošča', 'go:ba
 ← glasov, ki bi sicer dali uo v poziciji pred istozložnim [i] (različnega izvora, glej pri /j/) — 'rō:i, 'kō:i 'konj', 'vō:jska
 ← u: skupaj z /v/ (o + u) — k'lōuč, 'čōuje
 ← akcentuiranega u v predzadnjem zlogu skupaj z /v/ (o + u) — 'bōuko 'bukov'

- ie** ← akcentuiranega e v nepredzadnjih zlogih — k'mjet
 ← akcentuiranega ě v nepredzadnjih zlogih — 'djet, 'vjevarca
 ← akcentuiranega ē v nepredzadnjih zlogih — 'žjet 'žeti (kratki inf.),
 s'mjetana
 ← akcentuiranega ə v nepredzadnjih zlogih — 'pies
 ← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga — 'siestra
 ← e, ě, ki sta prišla pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga, če se akcent ni premaknil, ko sta bila ə in ě še dolga — 'mješka
 ← ə, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga — 'miegla
 ← e, ě, ə, ki so prišli pod akcent po premiku akcenta s končnega
 odprtrega cirkumflektiranega zloga — 'niebo, 'mieso, 'sieno
- uo** ← akcentuiranega o v nepredzadnjih zlogih — 'buor, 'mjuotka 'motika'
 ← verjetno akcentuiranega o v nepredzadnjih zlogih (vendar za to pozicijo v gradivu ni primerov)
 ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga — 'kluosa
 ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga, če se akcent ni premaknil, ko je bil o še dolg — 'mjuoški
 ← o, o, ki sta prišla pod akcent po premiku akcenta s končnega odprtrega
 cirkumflektiranega zloga — 'luoči
- e** ← akcentuiranega a in a: + istozložnega j — d've:sti 'dvajset', 'ze:c
 'zajec' (po stranskih sklonih), 'be:tica 'bajtica', k're: 'kraj', 'de:
 'daj'
 ← glasov, ki bi sicer dali /je/ pred istozložnim r — 'be:rte 'berite'
 (proti 'bieri)
- ə** ← a: — k'lə:s, m'lə:tim, g'lə:va, 'mə:čka
 ← akcentuiranega a v predzadnjem zlogu — k'rə:va
- a** ← akcentuiranega a v nepredzadnjih zlogih — 'ra:k, 'ja:goda
 ← a:, če je zaradi zapoznelega akcentskega premika prišel pozno pod
 akcent — p'ra:šič
 ← akcentuiranega a in a: v poziciji pred istozložnim [u] (različnega
 izvora, glej pri /v/) — zd'rau, k'rau 'krav (gen. pl.), 'dau 'dal'
 ← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega
 zloga, v poziciji pred istozložnim [u], če ni bilo vpliva fleksijskih
 oblik z drugačnim refleksom — 'aúca
 ← o: skupaj z /v/ (a+u) — 'naús
 ← ɿ: in ɿ skupaj z /v/ (a+u) — 'vauk, 'vauña, 'paún
 ← ě: skupaj z /j/ (a+j) — 'laјs, 'saјnca, z'vaiјzda
 ← e: skupaj z /j/ (a+i) — 'paјč
 ← r: in r skupaj z /r/ (a+r) — 'ga:rm, 'ga:rča

- 3.111. Zaradi raznih morfoloških izravnavanj so tudi analogično posploševani vokali iz predzadnjih zlogov v nepredzadnje in obratno.

3.12. Neakcentuirani vokalizem

i ← i

u ← u (v poakcentski neizglasni poziciji poleg variante z o) — rume'jə:k
'rumenjak', zgu'bēj, 'sa:rcu (dat. sg.), t'riebux

Glede [u] kot variante k /v/ glej 2.21.

e ← e

← ɛ

← ē

← ə (razen ob r)

← morda -ai — z'gaude 'zgodaj' poleg 'dajlaj' (Premalo je gradiva, da bi se dalo zanesljivo ugotoviti ali je -e analogičen po prislovih z -e iz ē ali pa je -ai restituiran po drugih oblikah z a.)

o ← o

← ɔ

← poakcentskega neizglasnega u (kot varianta poleg u) — 'kužox
← o + istozložnega v — po'so:t 'povsod', b'ri:zo 'brezov', 'sejno
'sinov (gen. pl.)'

← i, ə + [u] (različnega izvora, glej pri /v/) (za e+u ni jasnih primerov, ker je v tipu 'nuožo 'nožev' najbrž e analogično zamenjan z o, kot npr. celo v 'muojo 'moje') — 'nuoso 'nosil', 'tuopo 'topel', ut'rə:glo
'utragljiv, len'

a ← a

← ə v poziciji pred r — 'xejtar 'hiter'

← raznih vokalov v posameznih primerih (morda po analogijah) —
'vejdaū 'videl' (poleg 'veido), 'vievarca, po'te:gnat 'potegnoti,
potegniti'

← ɛ skupaj z /r/ (a+r) — dar'žej

← r in v izjemnih primerih ob njem reduciranega vokala skupaj z /r/
(a+r) — par 'pri', 'bi:starca 'Bistrica'

- 3.13. Silabema ŋ in l sta nastala iz ə+n (različnega izvora, glej pri /n/) in ə+l ter v izjemnih primerih iz n in l ter l po redukciji vokalov ob njih — 'si:dŋ
'sedem', 'pi:sŋ 'pesem', 'maisŋc 'mesec', 'boqtł 'butelj', 'vlik 'velik'.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j r m n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- v ← w
- ← l, če ni bil pred vokalom ali j (do danes je ohranjen le, če se ni asimiliral s predhodnim vokalom, glej 3.12 pri /o/) — po'si:kaū 'poskekal', 'pauci 'palci', par'je:ū 'priješ'
 - ← o: skupaj z /a/ (a+u) — 'naus'
 - ← i: in akcentuiranega i skupaj z /a/ (a+u) — 'vaučk, 'paun'
- j ← n v večini primerov (za konzonanti dobimo včasih tudi refleks n)
- 'ko:j, 'majja 'menja', 'gu:jen 'gonjen', s'te:gjen, čebel'ja:k
 - ← ē: skupaj z /a/ (a+i) — z'vajzda
 - ← e: skupaj z /a/ (a+i) — 'paič'
 - ← i: skupaj z /e/ (e+i) — 'mēslim'
 - ← akcentuiranega i v predzadnjem zlogu skupaj z /e/ (e+i) — 'leipa'
- l ← l pred vokalom ali j
- ← ī
 - ← primarne skupine tl, dl, razen v opisnem deležniku, kjer je tl, dl ohranjen — 'vēile 'vile', šeilo, p'ljetla'
- r ← r: in r skupaj z /a/ (a+r)
- n ← včasih n za konzonantom — 'ločkna 'luknja'
- ← pogosto po sekundarni nazalizaciji, če je bil v besedi (predhodno) že en nazalni konzonant — 'maisn̩c, m'laɪ̩ko (poleg m'laiko), že'jɛ̩nca 'žanjica'
 - ← m ob dentalnem konzonantu, če je silabem — 'si:dŋ 'sedem', 'u:sŋ 'osem'

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

č ← t

š ← št

k ← tj v primerih, ko skupina tj ni bila analogično vzdrževana — 'ki:dŋ 'teden', t'rajk'i 'tretji'

g ← d v poziciji pred n, če d ni bil analogično vzdrževan — 'paugne 'poldne', g'nä:r 'denar'

x ← k, g pred k ali t — 'mješki, 'liexki, 'nauxt.'

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustreznou asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju.

3.3. *Prozodija*

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, z naslednjimi razlikami:
- 3.311. Akcentuirani so zlogi, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'žjena, 'potrok, 'miegla.
- 3.312. Akcentuirani so zlogi, ki so bili pred dolgim cirkumflektiranim izglasnim vokalom — 'njebo, 'mjeſo.

3.4. *Izguba glasov*

- 3.41. Do izgube glasov prihaja redko. Od neakcentuiranih vokalov se redno izgubi /i/ v sufiku -ina (go'vę:dna, te'lę:tña, 'miezgona 'mezgovina'), izgubi se tudi glagolska pripona i v 3. os. pl. ('vęidjo 'vidijo', 'nu:sjo) in veleški obrazilo i v pl. in du. ('piečte), včasih tudi /i/ v sufiku -ica. Do izgube fonemov prihaja še v posameznih redkih primerih. Za točnejšo določitev je premalo gradiva.
- 3.42. Konzonanti se izgubljajo le izjemoma v posameznih primerih; za skupine tl, dl, šč pa primerjaj 3.21 pri /l/ in 3.22 pri /š/.

JAKOB RIGLER

VIDEM OB ŠČAVNICI (OLA 20)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

i: u: u:
 e: o:
 æ:

1.12. Kratki vokalizem

i u u
 e o
 e
 a

1.13. Silabem je tudi ɾ (kvantiteta je nejasna, verjetno nevtralizirana), le v neaccentuiranih zlogih pa še ɿ in ɳ (za ɳ v gradivu ni primerov).

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

v l m
 j r n
 i

1.211. /v/, ki alternira z nezvočnikom f, lahko prištevamo med zvočnike, ker pred njim lahko nastopajo zveneči in nezveneči nezvočniki.

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | θ |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | x |

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Vokali so dolgi ali kratki (v akcentuiranih zlogih). Nejasna je kvantiteta pri ţ in deloma tudi pri ę v poziciji pred j.
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta ('V:, 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. /u:/ ne nastopa v vzglasju (dobi protetični v).
- 2.12. Navedeni kratki vokali nastopajo pod akcentom; v neakcentuirani poziciji nastopi /i/ namesto /u/ in /e/, le pri nekaterih informatorjih se včasih še dobi /e/ tudi v neakcentuirani poziciji. /u/ ne nastopa v vzglasju (dobi protetični v).
- 2.13. ţ, l, ɳ ne nastopajo ob vokalih, l in ɳ tudi ne v akcentuiranih zlogih.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- /j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že [j] sam ni izrazito spriantičen — 'ja̯ice'.
 /n/ ima pred velari varianto [ŋ] — 'te:ŋki'.
 /l/ nastopa samo v intervokalični poziciji in za vokalom v izglasju.

- 2.211. Zvočniki ostajajo zveneči v vseh pozicijah, le /v/ se asimilira sledečemu nezvenečemu nezvočniku in da /f/.
- 2.212. Zvočnik /v/ ne nastopa v izglasju, ampak tam alternira z nezvočnikom /f/.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.222. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare.

- 2.223. /x/ ima v intervokalični poziciji varianto [χ] — x'lə:t, t'xɔ:r, 'ɔrix, ɔ'reχ:a, 'bu:χe.
- 2.23. Podvojeni konzonanti (ki nastopijo zaradi vokalne redukcije in na morfemski meji) se lahko izgovarjajo podaljšano — 's:estrɔj 's sestro', 'bɔ:t:e 'bodite'.

2.3. Prozodija

- 2.31. Akcent na kratkem vokalu v zadnjem zlogu večzložnic je izjemen (v akcentskem tipu oral pri glagolih — ɔ'ra 'oral', smi'ja 'smejal'). Drugih omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali lahko nastopajo le pod akcentom. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← i: — 'si:n, sɔ'li:, 'pi:šen, 'i:vje
 u: ← u: — k'lū:č, me'tu:l, k'lū:n
 ɔ: ← ɔ: — 'pu:š 'polž', 'bu:χ:a
 ɛ: ← e: — je'se:n
 ← ě: — ž'lě:p, 'lě:ze, s've:ča
 ← ę: — 'rę:p
 ← ə: — 'mę:x, rę'gę:l
 ɔ: ← o: — g'nɔ:j, kɔ kɔ:š
 ← ɔ: — k'lɔ:p, gɔ'lɔ:p
 ą: ← a: — ɔ'bą:t, g'lą:va, 'mą:čka
 ← izjemoma ə: — 'čą:st, 'lą:š

3.12. Kratki vokalizem

- i ← i — 'nit, 'riba, i'mę:, 'lętina
 ← neakcentuiranega u — li'pi:na, vil'ją:k 'ulnjak'
 ← neakcentuiranega ě (kot varianta nekaterih informatorjev, nekateri imajo še ę) — 'medvit, sti'ni:ca, 'kɔ:dilɔ'
 u ← akcentuiranega u (tudi če je pozneje prišel pod akcent) — 'bułekf,
 'kuščar, 'lučki

- u ← ! — 'pun, pø'gutne, 'jabuka, žu'čák 'rumenjak'
 ← akcentuiranega o v poziciji pred nazalnim konzonantom (nedosledno)
 — 'gunin 'gonim', 'kuj 'konj'
 ← u v onomatopejskih besedah — 'kukavica, 'kuka
- ɛ ← akcentuiranega ě (tudi če je pozneje prišel pod akcent) — b'reza,
 'dět, 'cěpič
 ← neakcentuiranega ě (kot varianta nekaterih informatorjev, drugi imajo
 že i) — 'kɔ:dělø
 ← akcentuiranega e, ɛ, ə (tudi če je pozneje prišel pod akcent) v poziciji
 pred nazalnim konzonantom (variantno) — 'žěna~'žena, v'zemen~
 ~v'zemen
- o ← o — 'xodin, 'kɔš, d'nø, š'korc, 'øtpre, kɔ'bilica, 'jagoda, o'kɔ:, 'pismø
 ← o — 'gøba, 'sestrø, 'møški
- e ← e — 'zelje, 'medvit, prepe'lica
 ← ɛ — 'zet, pe'šica, 'tele, 'mexka
 ← ə — v'zemen (poleg v'zemen zaradi m), 'pes, 'kosec
- a ← a — k'rava, 'jagoda, 'dělat, ap'ri:l
 ← l, če ni bil pred vokalom ali j (vendar pri končnem skoraj izključno
 samo pri opisnem deležniku, ker ga je drugod izpodrinil analogični
 1) — 'teaci 'telci, telički', v'rě:ačina 'vrelčina, vrelec, izvir',
 c'vea in c'veja 'cvetel'

3.13. ř: oz. ř (glej 1.13 in 1.32) ← ř: in akcentuiranega ř

- ř ← neakcentuiranega ř
 ← v izjemnih primerih zaradi redukcije vokala ob r — žř'bě:
 ! ← v izjemnih primerih zaradi redukcije vokala ob l in v tujkah — na
 sp'røtljte 'na sprotiletje, spomladí'
 ň ← v izjemnih primerih zaradi redukcije vokala ob n in v tujkah —
 kɔ'pi:šňca, z'digňte.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

- v ← w pred vokalom ali zvenečim konzonantom
 ← kot protetični glas
- j ← j
 ← n z izjemo intervokalične pozicije in izglasja — 'jiva, p'rě:dja
- l ← l pred vokalom ali j (prim. še 3.12 pri /a/)
 ← l
 ← primarne skupine tl, dl — 'vile, p'leli

r ← r

m ← m z izjemo izglasnega m v končnicah in nepregibnih besedah

n ← n

← izglasnega m, kadar ni analogično vzdrževan (v končnicah in nepregibnih besedah) — 'xodin, z b'raton, 'kaj: n 'kam'

← včasih n v izglasju — 'ogen, 'pe:n

i ← í v intervokalični poziciji, včasih tudi za vokalom v izglasju (kjer pa je morda analogičen) — 'te:ja 'tenja', 'me:ja, 'kuj 'konj', s vi:j (gen. pl.)

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

f ← w v izglasju in pred nezvenečim nezvočnikom

č ← t

š ← št kot fakultativna varianta poleg šč

g ← včasih d pred n, l — g'nes 'danes', g'le:tvo 'dletvo, dleto' poleg 'po:dne, d'nø, d'laka, d'lę:sna

x ← k, g pred k ali t — 'mexki, 'lexki (z možnostjo analogičnih posplošitev — nø 'xę:t proti 'lakti).

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustreznou asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le s to razliko, da so akcentuirani zlogi, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'kosa, 'bogat, 'megla.
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu, le da so vokali, ki so bili kratki akcentuirani, v posameznih primerih podaljšani, večinoma iz morfoloških razlogov.

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Do izgube glasov prihaja samo v posameznih izjemnih primerih. Pogosto se izgubi le neakcentuirano veleščko obrazilo i v pl. in du. ('peče, 'pi:še). Za vokale prim. še 3.13, za skupine tl, dl, šč prim. 3.21 pri /l/ in 3.22 pri /š/. Zaradi morfološkega izenačevanja se odpravlja /j/ v fleksijskih oblikah pri samostalnikih na -r, -rja.

FRANCKA BENEDIK

GOMILICE (OLA 21)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

| | | |
|----|----|----|
| i: | u: | u: |
| ɛ: | ø: | ø: |
| eɪ | œʏ | ø: |
| a: | | |

1.12. Kratki vokalizem

| | | |
|---|---|---|
| i | u | u |
| ɛ | ø | ø |
| e | ø | ø |

1.13. Silabem je tudi ſ.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | |
|---|---|
| ɥ | m |
| v | |
| l | r |
| j | ń |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | ž | ž |
| k | g | x |

1.3. Prozodija

1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedi.

1.32. Vokali so dolgi ali kratki.

Akcent je lahko na dolgem ali kratkem vokalu.

1.33. Akcent je ekspiratoreni.

1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta ('V; 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo lahko samo pod akcentom.
- 2.12. Redkejše fakultativne variante fonemov /i:/, /u:/, /u:/ so [i^u], [u^u], [u^u]. ('zi:beu||'zi:^ubeu, b'ru:s||b'ru:us, 'ku:čti||'ku^učti).
- 2.13. V položaju pred /r/ se nevtralizirata /e:/ in /i:/ v /e:/.
- 2.14. /ø:/ je redek. Nastopa najpogosteje v izposojenkah iz madžarščine in kot fakultativna pozicijska varianta u: v položaju pred /r/. Zdi se, da je bil pogostejši v preteklosti. Več se iz gradiva ne da ugotoviti.
- 2.15. /e/ in /ø/ nastopata lahko samo pod akcentom.
- 2.16. /u/ v neakcentuiranem položaju je redek.
- 2.17. V položaju pred /u/ se nevtralizirata /i/ in /u/ v /u/ ('puu, 'buu).
- 2.18. V položaju pred /n/ se nevtralizirata /ø/ in /u/ v /u/ ('kunec, me'sun — 6 sg. meso).
- 2.19. /ø/ je redek. Nastopa najpogosteje v izposojenkah iz madžarščine in kot fakultativna pozicijska varianta drugih fonemov, najpogosteje v položajih za /v/ in pred /r/ ('vøra, 'vøter/ 'vøter, 'vørien, 'vø, 'šørki, møu). Ostalo isto kot pri /ø:/.

2.2. Konzonantizem

- 2.21. V izglasju se v večini primerov (redno v končnicah) nevtralizirata /m/ in /n/ v /n/ (že'nøn, 'din).
- 2.22. V položaju pred /k g/ ima/n/ varianto [ŋ].
- 2.23. Razen na absolutnem začetku ima /j/ variante [j].
- 2.24. V izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki /v/ alternira s /f/.
- 2.25. /u/ nastopa samo na koncu zloga ali besede.
- 2.26. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.27. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare.
- 2.28. /*/ ne nastopa v izglasju, v drugih položajih pa samo fakultativno.
- 2.29. /ʒ/ je redek. Poleg rezultata asimilacij nastopa samo v položaju za /ž/ ('dežža — dežja, druž'žę — drožje).

2.3. Prozodija

- 2.31. Akcent je možen na katerem koli zlogu besede.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← i: ('zi:mą, 'si:ni, 'zi:bę́ || 'zi:bę́)
 u: ← u:(g'rū:ška, b'rū:s || b'rū:s)
 ü: ← ü: ('vu:k, 'ku:čti || 'ku:čti)
 ē: ← e: ('mē:t)
 ← ē: ('pē:tek)
 ← ə: ('dē:n)
 ø: ← v izposojenkah
 ej ← ě: (m'lějku, c'vejt)
 ou ← o: ('noč, me'sou)
 ← o: ('pout, gu'loup)
 a: ← a: (t'ra:vą, g'la:vą)

3.12. Kratki vokalizem

- i ← i ('ribą, 'lipą, 'miš, li'sicą)
 ← i: v poziciji pred istozložnim /n ȳ j/ (si'din, 'ku'sių, 'bij)
 ← nekcentuirani ě (zvi'tri:na, 'medvit)
 ← neakcentuirani u (liš'čanje — lupina, vi'ňa:k — ulnjak)
 u ← u (k'lun, 'kuščar, 'tu)
 ȳ ← ȳ ('pun, 'ja:buką)
 ← o, če je zdaj neakcentuiran ('jagudą, u're*i)
 ← q, če je zdaj neakcentuiran ('li:puf — 6. ed. lipa)
 ← -it, če je zdaj neakcentuiran ('ženu)
 ē ← akcentuirani ě (st'rę*a, 'dęt)
 ø ← v izposojenkah
 o ← o ('noš, p'rōsi — 3. ed., 'kōsa)
 ← q ('gobą, 'tōčą)
 e ← e (te'letą, 'ženą)
 ← ē ('zet, 'za:vec, me'sou)
 ← ə ('mešą, 'pes, 'kōsec)
 ą ← a (k'rąvą)

- 3.13. ř ← ř
 ← ř:
 ← ř, ki je nastal, če se je ob njem reduciral vokal (pr)

3.2. Konzonantizem

Konzonanti /j r m n ñ p b f t d c s z č š ž k g/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- ɥ ← l razen pred vokali in j
- v ← w
 ← kot proteza pred /u/ ('vusta, 'vuječ)
- j ← x v izglasju, sredi besede pa fakultativno
- l ← l pred vokali in j
 ← ī
 ← primarna skupina tl, dl
 ← včasih n v skupini mn ('kamli)
- n ← -m, redno v končnicah, drugod včasih ('din, 'dom)
- f ← -v
 ← včasih p (f'tica)
- č ← ţ
- ž ← đ dial. v pozic. za z
- * ← x v začetku ali sredi besede (fakultativno)

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustrezno asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le zlogi, ki so bili tam pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi, so akcentuirani.
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu.

3.4. Izguba glasov

x → Ø v začetku besede, sredi besede pa fakultativno.

Včasih so reducirani do Ø tudi nekateri vokali.

TINE LOGAR

POTOČE (POTSCACH; OLA 146)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

| | | | | |
|----------------------|---------------------|---------------------|---------------------|----------------------|
| i: | | | u: | |
| i: e: e: a: | ø: ø: o: a | ø: ø: o: a | u: ø: ø: a | +ər ø: ø: a |

1.12. Kratki akcentuirani vokalizem

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| ɛ | | | ø | |
| ɛ | e | ø | ø | ø |
| a | | | | |

1.13. Neakcentuirani vokalizem

| | | | | |
|---|---|---|---|--|
| ɛ | | | ø | |
| e | ø | o | | |
| a | | | | |

1.14. Funkcijo silabemov opravljata tudi: l, n, ki sta vedno kratka in neakcentuirana.

1.2. Konzonzantizem

1.21. Zvočniki

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| w | m | | p | b | f |
| r | l | n | t | d | |
| j | | ń | c | s | z |
| | | | č | š | ž |
| | | | k | g | x |

1.22. Nezvočniki

- 1.211. /j/ je fonetično ž. Zato se pred vokali pogosto asimilira in izgubi.
- 1.221. /b d/ sta spirantizirana, zlasti še v poziciji med vokali. Isto velja za /g/ (b d g).

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent v besedah je svoboden.
- 1.32. Akcentuirani vokali so dolgi ali kratki, akutirani ali cirkumflektirani (V: V: V V).
- 1.33. Vsi neakcentuirani vokali so kratki (V).
- 1.34. Akut, dolg in kratek, se v nezadnjem besednem zlogu realizira tako, da je intenzitetni višek na akcentuiranem vokalu, tonični pa na zadnjem vokalu v besedi (bé:warcà, mérjá:zàc).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

2.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

- 2.111. V poziciji pred /j/ se /i:ə/ navadno ne govorí. Namesto /i:ə/ se govorí [i:] (zrili:je, i:jo : i:ən 'jem').
- 2.112. V poziciji pred istozložnim /r/ se /i:/ ne pojavlja (sí:ərk, pəpí:ər)
- 2.113. V poziciji pred istozložnim /w/ se /u:ə/ ne pojavlja. Namesto /u:ə/ se govorí [u:] (sù: 'sol', pù:ne 'poldne').
- 2.114. V poziciji pred /j/ se /je:/ ne govorí (čé:jo 'čelo' : nə čjé:le; pé:jiče 'peči' — inf.).
- 2.115. V poziciji pred neistozložnim /w/ se /wo:/ ne govorí (smó:wa, nó:wa, stó:wa 'stola').
- 2.116. /o:/ se praviloma ne pojavlja v izglasju.

2.12. Kratki akcentuirani vokalizem

- 2.121. Kratki akcentuirani vokali se praviloma pojavljajo samo v zadnjih besednih zlogih. Izjema je samo /ə/, ki se pojavlja tudi v predzadnjem zlogu kot kratko akcentuiran (mágwa, stázda, táma, dážn, sáxno).
- 2.122. Vsi drugi kratki akcentuirani vokali v nezadnjih besednih zlogih (deloma pa tudi v zadnjih) so pozicijske variante dolgih vokalov pred sklopom zvočnik + nezvočnik, izjemoma tudi pred dvema nezvočnikoma (kráušca, ájce, màčka).

- 2.123. Kratko akcentuirani /e/ je redek in se govori samo v končnih odprtih zlogih (blè 'bili', jètè 'iti', bøèè 'vasi').
- 2.124. Kratko akcentuirani /e/ se govori v končnem odprtem zlogu (blè 'bile', sèncè).
- 2.125. V poziciji pred istozložnim /w/ se v končnih ali edinih besednih zlogih pojavlja en sam kratek vokal, namreč [o] (wøgòù 'lagal', nòù, wòù, føžòù, bwòù 'ubil', stòù).
- 2.126. Najpogostejsa kratkoakcentuirana vokala sta /ə/ in /a/. Govorita se zlasti v zadnjih ali edinih besednih zlogih, /ə/ pa tudi v predzadnjem (mágwa).

2.13. Neakcentuirani vokalizem

- 2.131. V predakcentskih zlogih se praviloma pojavlja en sam vokal, namreč /ə/.
- 2.132. V poakcentskih nezadnjih besednih zlogih se pojavljata /ə a/, samo v obrazilu rod. edn. m. sr. spola pridevniške sklanjatve tudi /e/ (-ega).
- 2.133. V poakcentskih zaprtih zlogih se pojavljata /ə a/, v poziciji pred /w/ pa namesto /a/ praviloma [o].
- 2.134. V poziciji za /č/ in pred /w/ se v zadnjih zaprtih zlogih pojavlja tudi [e] (nwáščeù).
- 2.135. V izglasnih odprtih zlogih se govore /ɛ e ɔ o a/.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- 2.211. Za vokalom pred pavzo in pred konzonantom se pojavlja [u] namesto /w/ oziroma /l/.
- 2.212. V poziciji pred /i i:e ɛ: e:/ /w/ ni mogoč.
- 2.213. V poziciji med vokali /a — a, o — a, e — a, i — a/ se /w/ ne pojavlja.
- 2.214. /w/ v poziciji pred zadnjimi vokali v sklanjatvi pogosto alternira z /l/ pred sprednjimi vokali.
- 2.215. Vzglasnega /w/ pred konzonantom govor ne pozna.
- 2.216. Skupina /dw/ v poziciji pred /i:/ ni možna.
- 2.217. V poziciji za vokalom pred pavzo in med vokali se /ní/ realizira kot [jní].

2.22. Nezvočniki

- 2.221. /b d g/ so spirantizirani, zlasti še v poziciji med vokali.
- 2.222. Zveneči nezvočniki se govore tudi pred pavzo.

- 2.223. V poziciji pred sprednjimi vokali se /k g x/ ne pojavljajo.
- 2.224. V poziciji pred /l/ se /s/ ne pojavlja.
- 2.225. V poziciji pred /r/ se vzglasni /ž/ ne pojavlja.
- 2.226. Med /z/ in /r/ se /d/ ne pojavlja.
- 2.227. /x/ se v poziciji med vokali govori kot [h].

2.3. Prozodija

- 2.31. Akcentuiran je lahko katerikoli zlog večzložnih besed.
- 2.32. Dolgi akut in dolgi cirkumfleks sta možna v vseh besednih zlogih, tudi v zadnjih ali edinih.
- 2.33. Kratek akut se pojavlja v predzadnjih zlogih, v poziciji pred sklopom zvočnik + nezvočnik pa tudi v vseh drugih besednih zlogih.
- 2.34. Kratek cirkumfleks se praviloma govori v zadnjih besednih zlogih, kot pozicijska varianta dolgega cirkumfleksa pred skupino zvočnik + nezvočnik pa v vseh besednih zlogih.
- 2.35. Akcentuirani silabem /ər/ je ali akutiran ali cirkumflektiran.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

- i: ← i: (bí:no, z lí:po)
 ← akcentuirani i v nezadnjih besednih zlogih (lí:pa)
 ← predakcentski i po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega zloga
 (i:me, í:mana, sí:na, sí:né)
 ← oji: po kontrakciji (se bí:n, stí:n)
 ← ē: v poziciji pred j (šti:jan, šti:je, í:jo 'jejo')
- u: ← u: (dú:ša, sù:x)
 ← akcentuirani u v nezadnjih besednih zlogih (bú:ča, ú:ste)
 ← predakcentski u po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega zloga
 (lú:dé 'ljudje', ú:xo)
 ← lu: po asimilaciji (pù:x)
 ← o:l (sù:, pù:ne, wəpù:ne)
- í:ə ← ē: (lí:əs, mlí:əko, sví:əča, srí:əbro)
 ← e: (plí:əč, lí:əd, bəčl:əle, bəsí:ən)

u ← o: (nù:əs, γnù:əj, γnù:əd)

- ę: ← akcentuirani ě v nezadnjem besednjem zlogu (sméré:ča, sé:me, bré:za, sé:ča)
- ← akcentuirani e v nezadnjem besednjem zlogu (pé:kö, né:sö, kälé:sa)
- ← predakcentska ě e po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega zloga (sé:no, lé:san, pé:pał, bě:čar, šćé:re)
- ← predakcentski e po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga v poziciji pred j (čé:jo 'čelo')
- ← akcentuirani e v zadnjem besednjem zlogu v poziciji pred -n v 1. os. sed. č. glag. I. vrste (nəsé:n), po analogiji pa tudi v vseh drugih osebah

ó: ← akcentuirani o v nezadnjem besednjem zlogu (kó:ža, ó:ran, ó:man 'lomim')

- ← predakcentski o po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega zloga (kó:ste, só:lę, ó:taa, kó:ran, ó:branč, mó:žyané)
- ← predakcentski o po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga v poziciji pred w (smó:wa)
- ← ị: (wò:k, pò:xṇ; vendor wáłna, dlò:g)

e: ← ę: (ré:p, prè:ja, təlè:te, jègnè:te)

- ← akcentuirani ę v nezadnjem besednjem zlogu (təlé:ta, pəré:ta, dé:bwo, žé:ja)
- ← predakcentski ę po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega zloga (mé:so, té:žaa)
- ← ə: (mè:x, lè:n, wè:s)
- ← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu (žé:ńe, zé:man)
- ← predakcentski e po premiku akcenta s kratkega končnega zloga skupaj z j (j+é:) (tjé:le, pjé:lan, njé:swa, rəsjé:ta)
- ← akcentuirani e ě ę v končnem besednjem zlogu skupaj z j (j+e:) (ərmjé:n, žjè:u, mljè:u, sjè: 'vse', sənəsjè:k, tjè:u)
- ← a;ję po kontrakciji (zè:c)

o: ← q: (sò:k, ò:s, dò:b, wò:g)

- ← akcentuirani q v nezadnjem besednjem zlogu (gó:ba, mó:ka)
- ← predakcentski o po premiku akcenta s končnega kratkega zloga skupaj z w (w+ó:) s pogosto varianto w+á (pənwó:če, trwó:ka 'otroka', śrwó:ka, pwó:tok)
- ← predakcentski q po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega zloga (zó:ba, pl. zó:bę, mó:żę, só:čę, dó:bę; dó:braa)
- ← akcentuirani o q v končnem ali edinem besednjem zlogu (śərwò:k, bəswò:k, bərbwà:k, grwàb)

a: ← a: (wà:s, mwà:d, te mwá:dę, trá:a)

- ← akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu (brá:da, brá:na, brá:zda)

- ← predakcentski a po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega zloga (zwá:to, wá:se 'łasi', drá:ję 'dragí', ná:rabe 'narobe')
- ← oja skupaj z w po kontrakciji (mwá:, twá:)
- ər ← ɿ: (ərž, ərže, zérno, dérbe)
- ← akcentuirani ɿ

3.12. Kratki akcentuirani vokalizem

- ɛ ← akcentuirani i v končnem odprttem besednjem zlogu (sɛ, blɛ, bəsɛ
'vasi', jɛtɛ)
- e ← akcentuirani e ē v končnem odprttem zlogu (mənè, pər mənè)
← akcentuirani ɛ v končnem odprttem zlogu (pl. f. sè, blè 'bile')
← akcentuirani a v končnem zlogu pred j (krèj)
- ə ← akcentuirani ə v končnem zaprtem zlogu (wən, nəs)
← akcentuirani i v končnem zaprtem zlogu (klən, dəm, belək, gləd,
nəč)
← akcentuirani u v končnem zaprtem zlogu (prən, adv. kəp, təx 'tu')
← predakcentski ə po premiku akcenta s končnega kratkega zloga
(skádəní, wáček, wáxka, mógwā, stázda, tóma)
← anal. predakcentski ɛ (máček, máxka)
- o ← akcentuirani o v končnem odprttem zlogu (dnò, bwò 'bilo')
← akcentuirani ē a i ə v končnem zaprtem zlogu pred 1 (wəgòu, bwòu
'ubil', cwətòu)
- a ← akcentuirani a v končnem zlogu (bràt, stàr, nàš, tàn)
← akcentuirani o v končnem zaprtem zlogu skupaj z w (w+a) z varianto
wo: (zwàt, trwàk 'otrok')
← a: v kateremkoli zlogu pred skupino zvočnik + nezvočnik (krajčəč,
kàuc, pàuc)
← akcentuirani ē e v končnem zaprtem zlogu (sàx 'vseh')

3.13. Neakcentuirani vokalizem

- ɛ ← i v končnih odprtih besednih zlogih (pə lě:tę, kú:pę, xwó:dę)
- ø ← u v končnih odprtih zlogih (u zó:bę, nə krà:ję, təlé:tę)
← -il, -iw, -əl, -əv v poakcentskih zlogih (zdí:xnø, pí:xnø, té:kø, rà:sø,
pri:šø, tó:pø, mərzø)
- e ← e ē ɛ v končnih odprtih zlogih (rá:ste, pl. kərì:te, bəčè:le, lí:stje,
tjé:le)
← a v poakcentskih zlogih pred istozložnim j (pwá:čej)

- o ← o q v poakcentskih končnih odprtih zlogih (kérí:to, sví:ño)
 - ← a o v poakcentskih zlogih v poziciji pred istozložnim w 1 (jágrou, bé:zou, pí:poú, pwá:čou, rá:joúc, dé:woúc, brá:trou)
 - ← ě v poakcentskih zlogih v poziciji pred istozložnim 1 (ží:boú, bí:dou)
 - ə ← iz vseh kratkih vokalov (i u e ě è o q a ə) v predakcentskih zlogih (lési:ca, medbé:da, pédwá:zəca, kertébí:na, perpelí:ca, sənē:ca, pətəlī:n, wéré:šę, moščí:na, zgəbí:, lədí:)
 - ← i u ě è v poakcentskih zlogih (jé:zək, kwážəx, xrá:nən, á:bəko, kú:-xəňa, jú:žəna, žlí:čəca, má:čək)
 - ← predakcentski ŋ skupaj z r (ər)
 - ← r v poakcentskih zlogih v poziciji za nezvočnikom pred pavzo (bí:-ətər)
 - a ← ě e è o q a v poakcentskih internih odprtih in končnih zaprtih zlogih (tò:tax, tò:tan, gó:sanca, wó:rax, gwárau, čwó:bak, kó:ran, á:san, jé:čman, pwá:man, pé:pau, z ù:šatam, stí:snan, mlé:nan, pà:jak, wá:xtapca)
- 3.14. ! ɳ ← li ni po onemitvi i (kəbí:dłca, zí:gňte)
- ← əl ən po onemitvi ə (wágň, prá:zn)

3.2. Konzonantizem

- 3.21. Zvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih, poleg tega pa še:
- w ← l v poziciji pred zadnjimi vokali in ə (dé:watę, žé:dwo, wəgà:n, wəpá:ta)
 - ← proteza pred refleksi neakcentuiranih o-, u- (wəši:ěte, wəpəkwá:tę, wéré:šę, wədóúc)
 - ← w, ki se je razvil iz predakcentskega o, na katerega je prišel akcent s končnega kratkega zloga, in iz akcentuiranega o q v zadnjem ali edinem besednjem zlogu (wáqň, kwó:poú)
 - ← l v poziciji pred konzonantom in pred pavzo (šàu, pí:poú, pí:u, bí:dou)
 - j ← protetični j pred refleksom neakcentuiranega i- (jémě:ne, jětě: inf.)
 - ← redki sekundarni j, ki se je razvil v poziciji za vokalom in pred č (gen. sg. pé:čę, nə pé:čę)
 - ← j, ki odpravlja hiat med vokaloma, od katerih je prvi e ali i (ptc. gəré:ja, žé:ja, zé:ja, pí:ja, pré:ja 'prijela', nírí:ja 'naredila', čé:jo 'celo')
 - ← g v poziciji pred e i (ró:je 'rog', prá:je 'pragi', te drú:je)
 - ← n̄ skupaj z n̄ (jní) (kwájń, -a)
 - l ← í (klú:č, lú:de, plú:jan, ká:šlan, ó:la 'volja', krá:l)

- n ← ē: v poziciji pred č skupaj z e (en) (srènčan, srènčaa, srènča)
 ← m pred pavzo (nèšé:n, žé:ńan, rá:stan, wółcan, télè:tan). Izjema je nom. sg. samostalnikov moškega spola
 ← včasih ní, zlasti pred akcentuiranim i: (žní:ca)
 ní ← nj (smèrlí:ńe)

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih. Nezveneči nezvočniki so nastali tudi po asimilaciji zvenečih na sledeče nezveneče nezvočnike, in obratno, zveneči na enak način iz nezvenečih. Razen tega pa še:

- b ← w pred sprednjimi vokali (krá:be, -ē, bí:mèc, bé:ja, trá:bèca, gní:be 'njive', dó:brabe, čèbé:ka, čwó:bak, gwá:be, gwá:bèca, bí:ən)
 ← dw pred i: (lèbí:ce)
- p ← včasih iz w (kú:kapca, á:xtapca)
- c ← včasih iz č (cérní:ca, cérní:čje, pøšní:cən)
 ← s (cvi:nc)
- č ← t (pi:ěč)
 ← k pred sprednjimi vokali (ščí:ra, čí:ta, čí:saa, čí:so, pà:jačę 'pajki', dwá:če, só:če, xrù:šče, mètičę, dòšče)
- š ← x pred sprednjimi vokali (ší:ša, mú:še, baúšę:, wéré:šę)
 ← s v poziciji pred l (jà:šle, šlí:bèca, šlí:na, šlí:əd)
 ← s v poziciji pred č (ščí:ra, dàšče)
- z ← ž v skupini žrě (zré:be, zerbé:ta, zrjé:bo 'žrebelj')

3.3. Prozodija

V: ← V:

- ← neakcentuirani V v nezadnjih besednih zlogih po premiku akcenta s končnega kratkega vokala na e o
 ← po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega vokala na predakcentski zlog (zlatò: → zlá:to, okò: → ó:ko, dobrà:va → dó:brava)
 ← akcentuirani e v zadnjem zlogu pred -m glagolov I. vrste (nèšé:n) in analogično v vseh oblikah prezenta

V: ← V:

- ← akcentuirani e ē o ò v končnem besednem zlogu po dialektičnem podaljšanju

ጀ ← po premiku akcenta s končnega kratkega vokala na predakcentski ə (mèglà → mèglà)
 ← pozicijsko iz V:

- ← pozicijsko iz V:, ki je v slovenščini nastal v nezadnjih besednih zlogih iz akcentuiranega V
- V ← akcentuirani i u a e v zadnjih zaprtih besednih zlogih
 ← akcentuirani V v zadnjih odprtih besednih zlogih
 ← V: v poziciji pred skupino zvočnik + nezvočnik
- V ← neakcentuirani V

3.4. Izguba glasov

3.41. Izguba vokalov

Največkrat se izgube predakcentski vokali v poziciji za zvočniki. Nekaj primerov:

- e → Ø (ərčé, blí:ka, pərpəlí:ca, nú:mən 'neumen')
- ɛ → Ø (nədrí:tę 'narediti', kəlc̩i: 'kleči', pərdí:ca)
- i → Ø (pəržgé:, prè:u 'prejel', pjá:ča)
- u → Ø (dərží:na, ərmjè:n 'rumen')
- o → Ø (ncó:, ərbí:da, kərpí:wa)
- a → Ø (pərbí:ca 'pravica', ərbí:tę, plfø:n)
- ə → Ø (kwá:jnc̩l, wágŋ, prá:zŋ, žé:n 'žejen')

3.42. Izguba konzonantov

3.421. Največkrat se izgubita po asimilaciji na sledeče vokale j in w.

- j → Ø (áice, á: san, á:bəko, é:san, í:ən, i:ədø, wə:u 'ujel', é:dwa, é:stę, i:əd, mə:o 'imajo')
- w (← w, l) → Ø (gwá:a, trá:a, ó:taa, dó:braa, ó:la, smré:kaa, bó:raa, té:žaa, gwá:o, krá:o, smějá:a, bá:a, dá:a, ší:waa, ú:ža, pù:g, ó:man 'lomim', garé:ja, žé:ja 'žela', pí:ja, ndrí:ja 'naredila', pré:ja 'prijela')

3.422. Izgubi se tudi vzglasni w-/u- v poziciji pred konzonanti razen pred j r m b p k (lí:əče, lí:əčan, zí:gňtę, zé:man, zé:u, zé:ja 'vzela', zé:mę 'vzemi', gárle 'v grlu')

3.5. Metateza

V poziciji pred m b p se vzglasni w ← u metatezira (mwà:zan, se mwí:jan, mwí:j se, mwí:t, bwí:jan, bwí:je, bwí:le, bwòu, bwí:ja 'ubila', mwórje 'umrje'.

JAKOB RIGLER

BREZNICA PRI ŠT. JAKOBU V ROŽU (FRIESSNITZ; OLA 147)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

i:
e:
e:
a:
o:
o:
u:

1.12. Kratki vokalizem

Glede ø glej 2.12.

- 1.13. V neakcentuirani vzglasni poziciji nastopajo kot silabemi tudi [š], [l], [ŋ], ki pa jih imamo lahko za pozicijske variante zvočnikov in ə. V internih akcentuiranih zlogih imamo zveze ə+zvočnik lahko za nekakšne diftonge, ker se akcentsko po svoje obnašajo; glej 2.31.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | |
|---|---|---|
| w | | m |
| | l | n |
| j | | R |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|-----|-----|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| (k) | (g) | x |
| ? | | h |

Glede k in g glej 2.223.

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Govor pozna kvantiteto (v akcentuiranih zlogih). V zlogih več kot drugem proti začetku besede je kvantiteta pogosto nesigurna (zlasti v tipu dáwatə 'delati'); prim. še 2.11, 3.322 in 3.323. Prav tako je težko določljiva kvantiteta v zvezi o:+u.
- 1.33. Razen na kratkih vokalih v zadnjem zlogu pozna govor tudi tonemsko akcentuacijo (cirkumflektirano in akutirano). V nekaterih primerih (zlasti v tipu zálano, dóroje 'dobro je') je tonem nesiguren in težko določljiv; glej še 3.333.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje štiri akcente (V:, V:, V, V), od katerih sta zadnja dva na zadnjem ozioroma edinem zlogu nevtralizirana ('V), in neakcentuirano kračino (V). (Glede neakcentuirane dolžine glej 2.11.)

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo pod akcentom lahko v vseh pozicijah; v neakcentuirani poziciji pa nastopa samo [a:], in sicer le v izglasju gen. sg. pridevniške sklanje (stà:ra: 'starega'), kar bi lahko razložili tudi kot varianto k a+a, kar se variantno, zlasti v akcentuirani poziciji, res lahko tudi še sliši (nja'a 'njega'). V vzglasju nastopajo dolgi vokali razen /a:/ le v tujkah (pri starih domačih besedah so starejše ali novejše proteze).
- 2.12. Kratki vokali so lahko akcentuirani ali neakcentuirani. V vzglasju razen /a/ in [u] kot variante k /w/ ne nastopajo; izjema so tukje. Kratki /a e ə i u/ ne nastopajo pred istozložnim /j/ in /w/. /e/ nastopa v poakcentski poziciji samo v izglasju, v predakcentski poziciji pa sta /e/ in /e/ pozicijsko omejena glede na sledeči zlog (glej 3.12 pri /e/ in /e/), tako da /e/ in /e/ nastopata v enakih pozicijah samo v izglasju. Za začetnim j se /ə/ včasih nagiba proti [ɛ] ali [i]. Namesto za zvočnikom se ə (nastal po redukciji iz i, u) pojavlja navadno pred njim — dərží:na. /ø/ nastopa le pod akcentom in le v najnovejših tujkah, zato je problematično, če spada v sistem dialekta.
- 2.13. [ɹ], [l], [ŋ] nastopajo samo v vzglasju in ne ob vokalih.

2.2. Konzonzantizem

2.21. Zvočniki

- /w/ nastopa kot [w] pred vokali, medtem ko ima ne pred vokalom varianto [v], ki lahko, kadar ni za vokalom, redko alternira z [u] (nejasno je, kako je v tej poziciji z asimilacijo na nezveneči nezvočnik).
- /j/ ima ne pred vokalom varianto [j], razen tega že [j] sam ni izrazito spirantičen.
- /n/ ima varianto [ŋ] samo pred k, g v najnovejših tujkah, pred ŋ in h je [n].

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki (razen ŋ in h) prilagajajo sledečemu nezvočniku, v izglasju pa zvenečim nezvočnikom pojema zven.
- 2.222. /h/ ne nastopa pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju, ampak tam alternira s /x/.
- 2.223. k in g sta zelo redka (k še bolj kot g); ker nastopata le v najnovejših tujkah in onomatopejah, je problematično, če spadata v sistem dialekta.
- 2.23. Podvojeni konzonzanti (ki nastopijo zaradi vokalne redukcije in na morfemski meji) se lahko izgovarjajo podaljšano — s:astró: 's sestro', wi:t:e 'vidite'.

2.3. Prozodija

- 2.31. Omejitev glede akcentskega mesta ni; le pri samih kratkih vokalih nastopa akcent na predzadnjem zlogu le v skupinah ə+zvočnik (glej še 1.13), v najnovejših tujkah in pri glagolih tipa žremo (glej 3.312). Akcent je lahko na dolgem ali kratkem vokalu.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Glede neakcentuiranega [a:] v gen. sg. pridevniške sklanje gl. 2.11. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena.
- 2.33. Na akcentuiranih kratkih vokalih v zadnjem (ali edinem) besednem zlogu ni tonemskih opozicij.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← i: — si:n, zí:ma
- ← akcentuiranega i v predzadnjem zlogu — lí:pa

- ← ē: — zwí:zda, žlì:b, lí:tas
 ← e: v nekaterih primerih — ji:zaro, ni:besa
- u: ← u: — ?lú:č
 ← akcentuiranega u v predzadnjem zlogu — bú:?ou
 ← o: — mù:st, wə?ù:, nú:x (gen. pl.)
- é: ← akcentuiranega é v predzadnjem zlogu — smré?a
 ← akcentuiranega e v predzadnjem zlogu (včasih sploh nezadnjem, glej 3.322) — pé:?ou, mé:lam
 ← e: (v večini primerov) — pè:č, šè:st, bøčè:wa
- ø: ← akcentuiranega o v predzadnjem zlogu (včasih sploh nezadnjem, glej 3.322) — ?ø:ža, wø:la, nò:søm
- e: ← è: — pè:st, dasè:t, tré:se, po?lé:?øntø
 ← akcentuiranega è v predzadnjem zlogu (včasih sploh nezadnjem, glej 3.322 — dé:tala)
 ← ø: — dè:n, wè:s
 ← akcentuiranega ø v predzadnjem zlogu — mé:ša
- ø: ← ø: — mó:ž, hò:s, wobrò:č, mó:?a
 ← akcentuiranega ø v predzadnjem zlogu — hó:ba
 ← i: in i skupaj z /w/ (o:+u; vendar je težko določiti, ali je o v tej poziciji dolg ali kratek, glej še 1.32) — wò:uk, wó:una
- a: ← a: — pà:uc, hwá:wa
 ← akcentuiranega a v predzadnjem zlogu — žá:ba, wrá:na

3.12. Kratki vokalizem

Tu so povsod izvzeti akcentuirani vokali v predzadnjih (včasih sploh nezadnjih, glej 3.322) zlogih iz izhodiščnega sistema (to pri posameznih vokalih ni posebej navedeno), ki so prešli v dolgi vokalizem.

- i ← ø + istozložnega j (oboje različnega izvora, glej pri /ø/ in /j/) v kratkih akcentuiranih zlogih, včasih tudi v neakcentuiranih — wo'hin 'ogenj', ?éxina (poleg ?éšena) 'kuhinja'
 ← v redkih primerih analogično vnesenega i: v neakcentuirano pozicijo — sinà:mø (poleg sì:namø instr. pl.), swinè:
 ← v nekaterih novejših tujkah — ó:pšit 'Abschied'
- u ← v redkih primerih analogično vnesenega u: v neakcentuirano pozicijo — drujá: 'drugega'
 ← v končnici -umø pri pridavnikih in zaimkih
 ← v nekaterih novejših tujkah — šví:gaRmütør
 Glede u kot variantø k /w/ glej 2.21.

- è ← e, è, če je v naslednjem zlogu sedanji /ɛ/ oz. /e:/ ali /ə/ (oz. pred [u] o), ki je nastal iz i — leté:tə, węs̄'le, nę'stə, pá:mętə (gen. sg. k nom. pá:mat), žę'nou 'ženil'
- ← e, è, če navadno v poziciji pred nekdanjim palatalnim konzonantom — węs̄'le, pó:stęl
- ← neakcentuiranega o, e v poziciji pred wi — bá:żęuna 'bukovina', pà:żęuna
- ← akcentuiranega a pred i v zadnjem zlogu — ?'ręj
- ← raznih kratkih vokalov + istozložnega j (različnega izvora, glej pri /j/) — žrę:bę 'žrebej, žrebček', mjà:żęne 'mjavkanje', dbà:nęst 'dvajnst', pwá:čęte 'plačajte'.
- ø ← v najnovejših tujkah pod kratkim akcentom — à:żibłò?, śwí:gar-tóxtęR
- ə ← ə — 'pəs, stəz'da 'steza'
- ← i — 'nəč, nō:sə, jəmə: 'ime', sləšatə 'slišati'
- ← u — ?o'żəx, wə'še 'uho', ?ɔ:šena 'kuhinja', dərži:na (glej 2.12)
- ← neakcentuiranega ɿ (če ni bil možen vpliv akcentuirane pozicije) — á:żubə?o 'jabolko'
- ← ɿ: in ɿ skupaj z /R/ (ə+R, v akcentuiranem vzglasju R+ə), glej še 3.13 in 1.13
- ← v posameznih primerih raznih neakcentuiranih vokalov — də'boù 'debel', pə'to? 'potok'
- e ← e, è, če v izglasju
- ← e, è, če je bil v naslednjem zlogu ozki vokal, z izjemo tistih primerov ki so se nadalje razvili v /e/ (glej pri /ɛ/ — peretní:ce, senù:, besl:da)
- o ← o, ø — 'mol, ɿopí:to, nawú:mnost, ža'wod 'želod', ro?ó: (instr. sg.), na Rò:øo
- ← različnih vokalov v poziciji pred istozložnim [u] (različnega izvora, glej pri /w/) — ?o'toi 'kotel', p'rou 'prav', u'boù 'ubil', də'boù 'debel', dé:wou 'delal', ɥzí:hnu 'dvignil'
- a ← a
- ← neizglasnih e, è, če ni bilo v naslednjem zlogu ozkega vokala ali palatalnega konzonanta (v poakcentskih zlogih pa včasih tudi v tej poziciji) — ja'lən 'jelen', wo'rax, pa're 'pero', žra'bəc, pá:mat, dáwatə 'delati', wádatə 'vedeti', dé:tala
- ← o v posameznih primerih — lì:tas 'letos'

- 3.13. [R] ← vzglasnega neakcentuiranega ɿ — ʂ̄i: (poleg 'rəž')
- ← po redukciji vokala za vzglasnim R — ʂ'man 'rumen'
- [i] ← po redukciji vokala za vzglasnim I — ɿd̄i: 'ljudje'
- [ø] ← po redukciji vokala za vzglasnim n — ɳd̄é:la

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /w j m n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

w ← l, če ni bil pred prednjim vokalom (in verjetno tudi pred j, vendar v gradivu ni primerov z neasimiliranim lj)

← kot protetični glas (pred o, u) — wo'hin 'ogenj', wə:ù:, wo'hoù, wú:sta

← į: in akcentuiranega § skupaj z /o:/ (o: + ū) — wò:ū?

j ← g pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — nojè:

← n po vokalu skupaj z /n/ (j+n) (kolikor se ni z vokalom asimiliral)

← n na začetku pred vokalom skupaj z /n/ (n+j) (kolikor se ni z vokalom asimiliral) — njá: 'njega', njò: (in asimilirano ní:wa)

← kot protetični glas (pred i) — ji:šče, jehrà:m se

l ← l pred (nekdanjim) prednjim vokalom (za pozicijo pred j glej pri /w/) — lí:pa, lah'wa 'legla'

← ī

← primarne skupine tl, dl, razen v opisnem deležniku, kjer je tl, dl ohranjen — wí:le, ší:wo 'šilo'; plé:tł, pá:dwa

r ← r

← ř: in ř skupaj z /ə/; podrobnejše glej pri /ə/

n ← n za konzonantom ter skupaj z /j/ za vokalom (j+n) in na začetku pred vokalom (n+j) — wù:na 'luknja', ?oín, njá: 'njega'

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki, razen k in g, so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

č ← t

← k pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — čí:soù, ročè:

š ← x pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — ší:tro, stré:še

← x pred č (oboje lahko novejše) — ščè:ra 'hči', te mè:ščè 'mehki'

k ← v najnovejših tujkah in onomatopejah — à:žblök; kù:kuk

g ← v najnovejših tujkah (tudi iz slovenskega knjižnega jezika) in onomatopejah — gà:d, i:gra, bulgá:r, mé:sing, šwí:garfó:tər; gà:ga

x ← g pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju

← k pred t ali k — xtù: 'kdo' (z možnostjo analogičnih posplošitev — məxè:? proti wa?'tə)

- ? ← k
 h ← g (razen pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju)
 ← v tujkah za nemški pridihnjeni h — há:məR
 ← redko kot protetični glas — há:mpaz (nem. Amboss)
 Glede asimilacij po zvenečnosti glej 2.221 in 2.222.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.311. Če je zlog, na katerem je bil kratki akcent, zaradi vokalne redukcije postal predzadnji, je akcent navadno premaknjen na zadnji zlog — mat'ca 'matica'.
- 3.312. Če se oksitonskemu tipu pri kratko akcentuiranem glagolu v sedanjiku ali pridevniku v moškem spolu ednine končnica v fleksiji podaljša ali se beseda s končnim kratkim akcentom tesno poveže z enklitiko, gre akcent na začetek, le če je na začetku prefiks, lahko tudi na predzadnji zlog (glede kvantitete in tonemskosti glej 3.323 in 3.333) — báramo 'beremo', zálano 'zeleno', dóroje 'dobro je', žrámo, wotprámo ~ wótpramo 'odpremo' (k ba'-ram, za'lan, do'ro, ž'ram, wotp'ram).
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.321. Dolgi so vokali, ki so bili kratki akcentuirani v predzadnjem zlogu — lí:pa, smré:?a, ?ó:ža.
- 3.322. V prvotnih kratkih akcentuiranih zlogih bolj proti začetku od predzadnjega so v nekaterih primerih tudi podaljšave (dé:tala ipd.), v drugih regularnih primerih pa je (zlasti pri a) kvantiteta težko določljiva, vendar najbrž kratka (tudi vokalni refleksi so taki kot v kratkih zlogih) — dáwatə 'delati', hládatə, hládawa 'gledala', slžsatə 'slišati', béstərca 'Bistrica', bá?ěuna 'bukovina'.
- 3.323. Včasih je nesigurna kvantiteta tudi pri vokalih (zlasti o), ki so prišli pod akcent po točki 3.312.
- 3.33. Tonematika je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
- 3.331. Akutirani so vokali, ki so se podaljšali — lí:pa, ?ó:ža, dé:tala.
- 3.332. Akutirani so kratki vokali v zlogih bolj proti začetku od predzadnjega, ki so bili že v izhodiščnem sistemu akcentuirani — dáwatə.
- 3.333. Vokali, ki so prišli pod akcent po točki 3.312, so navadno cirkumflektirani (báramo, zálano), zlasti pri tipih dóroje 'dobro je' in žrámo tudi akutirani. Vendar je pri teh premaknjenih akcentih tonem nekoliko nesiguren in težko zanesljivo določljiv.
- 3.4. Izguba glasov
- 3.41. Vokalna redukcija, ki je pri kratkih i in u napredovala do ə, pripelje samo v izjemnih primerih do popolne izgube neakcentuiranega glasu ə (iz i, u, ə), saj se ohranja celo končni ə (iz i) v infinitivu. Precej redno se izgubi vokal

v neakcentuiranih sufiksih -ica, -ina, vendar v težjih konzonantskih skupinah tudi tu ne (*swá:mca, ɻá:uca, podwá:sca, b̥ɻéuna; xwastē:ɻéca* 'lastovica', *Ró:ɻéca*), dalje redno (v mejah izgovorljivosti) tudi glagolska pripona i in velelniško obrazilo i, če nista v zadnjem zlogu (*nó:sjo, xó:djo, wí:t:e* 'vidite', *cí:ptə* 'cepiti', *prá:ulə*, *bó:t:e* 'bodite'), in najbrž tudi neakcentuirani u v priponi uje (v gradivu so samo primeri, v katerih je bil u analogično vnesen v infinitiv in tam izgubljen). Pogosto se izgubi tudi e v sufiksru -ec, če je za zvočnikom (*tə?á:uc* 'tkalec', *səjá:uc*). V internih zlogih pride včasih do izgube v posameznih, ne točno opredeljivih primerih səxu: ~ sxù:, tə'ma ~ redko t'ma, m̥l:xəno ~ m̥l:xno) ipd.

- 3.411. Kadar bi zaradi izgube vokala (npr. v sufiksru -ica ipd.) prišel zvočnik, ki je za konzonantom (za vzglasje glej 3.13) v pozicijo pred konzonant, se pred zvočnikom pojavi e (*sù:nčənca, dərží:na*).
- 3.42. Konzonanti se izgubljajo le izjemoma v posameznih primerih; za skupino tl, dl pa primerjaj 3.21 pri /l/.

TINE LOGAR

KNEŽA (GRAFENBACH; OLA 148)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

| | |
|----|-------------|
| i: | u: |
| ɪə | ʊə |
| ɛ: | ɔ: |
| ε: | ø: |
| eə | oə |
| a: | + a: q: ə:r |

1.111. Fonema /ɛ: oə/ sta zelo redka.

1.12. Kratki akcentuirani vokalizem

| | |
|---|-----|
| i | u |
| e | ø |
| ɛ | ə |
| a | + a |

1.13. Predakcentski vokalizem

| | |
|---|---|
| i | u |
| e | ø |
| ɛ | ə |

1.14. Poakcentski vokalizem v odprtih končnih zlogih

| | |
|---|---|
| i | u |
| e | ø |
| ɛ | ə |
| a | |

1.15. Poakcentski vokalizem v zaprtih končnih zlogih

| | |
|---|---|
| i | u |
| e | ø |
| ɛ | ə |
| a | |

1.16. Kot silabemi se pojavljajo tudi /l n m/

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

ɥ l r n
j

1.22. Nezvočniki

p b f
t đ
c s z
č š ž
? h

1.3. Prozodija

- 1.31. Govor ima dolge akcentuirane ter kratke akcentuirane in neakcentuirane vokale.
- 1.32. Dolgi akcentuirani vokali so ali akutirani ali cirkumflektirani, kratki akcentuirani vokali pa ne poznajo fonemskih opozicij (V: V: 'V V).
- 1.33. Tudi /ə:r/ je ali akutiran ali cirkumflektiran; akcentuirani /ə/ ne pred istozložnim /r/ pa je vedno kratek in zato brez fonemske opozicije (dinamično akcentuiran).
- 1.34. Silabemi /l n m/ se vedno pojavljajo v poakcentski poziciji.
- 1.35. Akcentsko mesto v besedi je svobodno.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

2.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

- 2.111. V poziciji pred istozložnim /l/ se /i:/ ne pojavlja.
- 2.112. Fonem /ɛ:/, ki je zelo reden, se včasih pojavlja tudi kot fakultativna varianta fonema /eŋ/ in obratno, vendar iz gradiva ni mogoče ugotoviti, v kakšnih pogojih.
- 2.113. Fonem /oŋ/ je zelo reden. Tudi zanj se tuintam pojavlja fakultativna varianta [ɔ:] in obratno.
- 2.114. V poziciji pred /n m/ se namesto /ə:/ pojavlja pozicijska varianta [o:], glas, ki je širši od fonema /o:/ in ožji od fonema /ə:/
- 2.115. V poziciji pred /w/ in /j/ se /ə:/ ne pojavlja.
- 2.116. V poziciji pred /l ← ī/ se sporadično namesto e pojavlja [ə:], ki je podoben nemškemu vokalu ö, vendar ni zaokrožen.

2.12. Kratki akcentuirani vokalizem.

- 2.121. Pod vplivom /a:/ se v nekaterih oblikah istih besed pojavlja tudi kratko-akcentuirani /a/, ki ga govor v drugih okoliščinah ne pozna.
- 2.122. Akcentuirani /ɛ/ je zelo reden fonem.

2.13. Predakcentski vokalizem

- 2.131. Predakcentski /e/ se pojavlja v poziciji pred visokimi dolgimi vokali v sledečem zlogu.
- 2.14. Poakcentski vokalizem v odprtih končnih zlogih.
- 2.141. V poziciji za /i/ se poakcentski /ə/ zlasti v govoru mlajše generacije navadno ne pojavlja.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- 2.211. V poziciji pred /u: uə/ se /w/ ne pojavlja.
- 2.212. V poziciji pred /i: iə/ se /j/ ne pojavlja (ali pa je komaj slišen!).

2.22. Nezvočniki

- 2.221. V poziciji pred pavzo se namesto /b d/ pojavljajo [b] ali [f] oziroma [d] ali [θ].
- 2.222. Včasih se namesto /b/ pred vokali pojavlja fakultativna varianta w ('bi?/ 'wi?).
- 2.223. V poziciji pred pavzo se /h/ ne pojavlja, pač pa [x].

2.3. Prozodija

- 2.31. Dolgi akut se pojavlja v vseh besednih zlogih, dolgi cirkumfleks pa v vseh razen v zadnjem zlogu večzložnih besed.
- 2.32. Kratek akcent se pojavlja samo v zadnjih ali edinih in predzadnjih besednih zlogih. V predpredzadnjih zlogih je redek in je analogičen po oblikah z akcentom v predzadnjem zlogu.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

i: ← i: (?lačí:, sedí:, úí:nə)
 ← akcentuirani i v nezadnjem besednjem zlogu (ží:tə, úí:la 'vile')
 ← poakcentski i po premiku akcenta z dolgo- ali kratkoakcentuiranega zloga (žliči:ca)

u: ← u: (sú:x, ú:x 'gluh', ?lú:č)
 ← akcentuirani u v nezadnjem besednjem zlogu (mú:ňa)

- ie ← ě: (lī:əs, šl:ət 'ščet', bri:əzi 'brezje')
- ← e: (bečləua, utesləu, ?urłən)
- ← zgodaj podaljšani akcentuirani e (žiəns?a, gen. pl. žiən, síəstər)
- ← i: in akcentuirani i v nezadnjem besednjem zlogu v poziciji pred istozložnim 1 (bičəu, uliəu, učičəu, pičəu, ričəu)
- u ← o: (ùəs, hùəθ, pùəle, bùəs, ?ùəst)
- ← zgodaj podaljšani akcentuirani o (núəx 'nog')
- ě: ← akcentuirani ě v nezadnjem besednjem zlogu (z variantama [e:] in [ea], vendar ne v vseh primerih (uré:ha, sesé:đə, dé:čla, ié:đlə, mě:ru 'meril', səlě:đə?a))
- ← akcentuirani e v nezadnjem besednjem zlogu (z variantama [e:] in [ea], vendar ne v vseh primerih) (sé:đm, ta tré:t?i, žé:n(ə) sa, ut?lě:nə)
- ← v sposojenkah (lě:bər)
- o: ← akcentuirani o v nezadnjem besednjem zlogu z redko varianto [oə] (nó:sm, uó:zə, pró:se, ó:sm, uó:la, đó:bər, ó:uši 'olšje', hró:zđi 'grodje')
- ← včasih i: (đò:x 'dolg')
- ę: ← akcentuirani ě v nezadnjem besednjem zlogu (z variantama [e:] in [ea], vendar ne v vseh primerih) (plé:ya, mlé:ya, pé:na, đé:u(ə), ué:tər)
- ← akcentuirani e (z variantama [e:] in [ea]) v nezadnjem besednjem zlogu, vendar ne v vseh primerih) (pé:ri 'perje')
- ← včasih e: (dałę:t, dasę:t, pé:tə?)
- ← poakcentski e po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega zloga (matę:ra, ɼəsę:u 'kisel')
- ← v nekaterih sposojenkah (lę:rar, tę:zna)
- ɔ: ← a: (pɔ:s, prɔ:x, ?urɔ:?, mɔ:st, brɔ:tər)
- ← akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu (pró:səc, mɔ:čə?, ó:đyəca 'jagodica', ɼrɔ:ta)
- ea ← akcentuirani ě v nezadnjem besednjem zlogu (z variantama [e:] in [e:], vendar ne v vseh primerih) (smreć:a, cećsta, brećma, ?ulećnə, pećna, mećra, mlećua, meaćtə, nećećsta, uećtər)
- ← akcentuirani e v nezadnjem besednjem zlogu (z variantama [e:] in [e:], vendar ne v vseh primerih) (nećsu, pumećđu, pleadu, teć'u, sećđm, puamećna, ta šećstə)
- ← včasih e: (mèđ, lèđ, čèra)
- ← poakcentski e po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega zloga (maćećha)
- oə ← akcentuirani o v nezadnjem besednjem zlogu (z redko varianto [o:]: (?oáza, oásme, toápu, pl. oágna, smoáli 'smolje', ?roásta, ta oásme, ?oápli 'kopanje', s?oápan)

- a: ← ə: (mà:x, ɥà:s, dà:n)
 ← akcentuirani ə v nezadnjem besednjem zlogu (ɥá:žə sa, sá:hnə, má:rnə, pá:sjə)
 ← poakcentski a po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega zloga (dà:ɥà:yc 'delavec')
 ← a: v poziciji pred ɥ (ɿərɥà:ɥ, ɦɥá:ɥa, strà:ɥi 'zdravje', prà:ji 'pravi', ɦɥà:ɥca)
 ← akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu v poziciji pred ɥ (strá:ɥa 'zdrava')
 ← včasih predakcentski e po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (dá:r sa 'dere se', rá:č 'reče', tá:č 'teče', dězá:l 'deželi') z varianto s kratkoakcentuiranim a ('tačə, 'račə)
 ← včasih a: v poziciji pred j (à:jčej)
- ä: ← ɛ: (žà:tua, ɦlà:da, pre?là:t, rà:ð 'red', là:žəm 'ležem', ɥà:dnə 'vene', imà:na, aïçà:tə 'jajceta')
 ← akcentuirani è v nezadnjem besednjem zlogu (zà:bə, zà:bɥə 'zeblo', ɥá:zaŋ)
- ɔ: ← ɔ: (hauq:f, zq:f, ɦq:s, ɿq:t, strq:žɳca, ɥq:ɦu)
 ← akcentuirani ɔ v nezadnjem besednjem zlogu (mó:?a, ɥó:zə?, dó:nħa)
 ← včasih ɿ: in akcentuirani ɿ v nezadnjem besednjem zlogu (dò:x) ɥq:?, pò:š, mó:zə 'molze', bò:x 'bolh')
- ø:r ← ɿ: in akcentuirani ɿ v nezadnjem besednjem zlogu (zmə:rznə, na ɥə:rħə, umš:rua, mə:rziŋ)
- [o:] ← a: in akcentuirani a v nezadnjem besednjem zlogu v poziciji pred /n m/ (dó:m, pijò:nc, usjò:n, sùò:mnast, sùò:ma, bró:na, putò:na)
- [ø:] ← akcentuirani e v nezadnjem besednjem zlogu v poziciji pred /l í/ (usó:lə, zó:l(ə), mó:lm̩ 'meljem', petò:ln, ɥø:k̩e)
 ← akcentuirani e v zadnjem besednjem zlogu v besedi səmə'sø:k 'kosec'

3.12. Kratki akcentuirani vokalizem

- i ← akcentuirani i v zadnjem besednjem zlogu ('nit, 'sit, š'li, u'si)
 ← akcentuirani ə v zadnjem besednjem zlogu ob dentalnem konzonantu ('diš)
 ← akcentuirani e v zadnjem besednjem zlogu v poziciji za r ali pred í ('um'rit, zd'rit, 'sič, t'líč, ɥ'líč)
 ← predakcentski i po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega, končnega zloga ('sine, ɿihə, 'ima 'ime')
 ← predakcentski i po premiku akcenta s končnega kratkega zloga ('žiɥat 'iħqa, 'licə)
- u ← akcentuirani u v zadnjem besednjem zlogu ('?up, ?'rux, 'jux)
 ← predakcentski u po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga ('suħə, 'uħə)

- ← predakcentski u po premiku akcenta s kratkega končnega zaprtega zloga ('upuat, 'učet, p'lugat, 'uyat)
- ← predakcentski r v poziciji pred u skupaj z r (r+u) po premiku akcenta s končnega kratkega zloga (d'ruqa)
- € ← predakcentski e v poziciji ob sprednjem ali palatalnem konzonzantu ali pred zlogom z i po premiku akcenta s kratkega končnega zloga ('zemu, 'nesle, 'nesə, pe'čenjə/pe'čeni ,pečenje')
- ← predakcentski e po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga ('nebə, 'esen, 'učer, 'pečə)
- ← predakcentski ē po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga ('tešte, 'senə, d'ruqə, 'lesə)
- ← akcentuirani e v zadnjem odprtem besednem zlogu (u'sə)
- ø ← predakcentski o po premiku akcenta s končnega kratkega zloga z i (ut'ročə, ?nočə, 'otlə, 'močlə, s'točt, p'ročst, 'ročdə, 'nočə)
- ← predakcentski o po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga (p'roče 'proso', ?očlə, 'očə, 'sočlə, 'očə)
- ← predakcentski ē v poziciji pred u po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga (č'ročə)
- a ← akcentuirani a v zadnjem besednem zlogu (st'rau, inf. b'rat, p'rat, 'bat sa)
 - ← akcentuirani ē e € v zadnjem besednem zlogu (č'ua? 'človek', h'laf, m'lat, 'jast, z'rau 'zrel', pol'raf, š'pax, x'ran, u'zat)
 - ← predakcentski e po premiku akcenta s končnega kratkega zloga ('čauə, u'čara, 'jačman, 'sastra, 'taua 'tele', 'žana, 'nasm, 'račə, 'matua)
 - ← predakcentski a po premiku akcenta s končnega dolgocirkumflektiranega zloga ('sanə, s'uadə?, 'uasə, m'uadə, d'ražə, h'uajə 'glave', p'rasa 'prase')
 - ← predakcentski o v poziciji za u po premiku akcenta s končnega kratkega zloga ('uada)
- ø ← akcentuirani o v zadnjem besednem zlogu ('noš, '?ožin, š'roč?)
- ← predakcentski o v nevtralni poziciji po premiku akcenta s končnega kratkega zloga ('?oza, '?osa, 'rosa, 'e?nə, 'etra?, 'rožan, '?otu, 'bohat, 'dožə 'dobro', 'tepar)
- € ← predakcentski ē po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega končnega zloga ('petex, da'setex)
- ø ← akcentuirani ə v zadnjem besednem zlogu ('pəs, 'təš, 'nəs 'danes')
 - ← predakcentski ə po premiku akcenta s končnega kratkega zloga ('məžu, s'təžda, c'uətau, u'zemə)
 - ← predakcentski ø in včasih tudi € po premiku akcenta s končnega dolgocirkumflektiranega zloga ('məžə, 'zebə, 'rəžia 'roke', 'məsə, 'ñesə)

- ä ← včasih akcentuirani ä v zadnjem besednjem zlogu ob naslonitvi na ä: iste besede (t'rast, ž'janč 'žgoč', 'žat, ?'lat, ?'lau, s'uat)
 ← včasih predakcentski ä po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga (u'šat 'uhó', 'taža?, 'taš?ə)
 ← včasih predakcentski ä po premiku akcenta s kratkega končnega zloga ('rādət 'rediti')

3.13. Predakcentski vokalizem

- i ← i zlasti v primerih, podprtih z akcentuiranim i in v vzglasju (ihlí:, žíjí:m, is?ž:ua, imá:nə, žíči:ca)
 ← akcentuirani u v poziciji za i po premiku akcenta na naslednji zlog (jiži:na)
 ← e v poziciji pred i (smijí: sa, smijó:ua sa)
- u ← u (?uhí:ńja, suší:mə, um'rit, zhubí:, druží:na)
 ← o (?urí:tə, ?uúó:č, ubýð:čnə, uré:ha, ut'rōcə, puleánə, ubúó:čə, ubíeša)
 ← į (suzí:)
 ← ī (užní:?)
- e ← e ä pred akcentuiranim zlogom z /i iə uə/ (besiæða, letí:, se?í:ra, pelí:n, repí:ca, lesíen)
- o ← včasih o (?roplí:ua, nouí:na, hörí:)
- ə ← ə (pəsí:ca, c̄uətí:, z məhlík:)
 ← ɔ (pedíelə?, rəční:k, zəbíex, rəčí:ca, məžá:?)
 ← včasih i u e (dəší:, təší:, ɻəlí:ca, rə'satə, nəueásta, ɻəsíeua)
 ← predakcentski ɻ skupaj z r (derží:)
- a ← a (mrační:?, ɻuání:na, s traꝝó:)
 ← ɛ (jačmé:na, jazí:?a, s pastiꝝó:, pradí:uə, sadí:m)
 ← e ä pred zlogom s širokim akcentuiranim vokalom (ðauè:t, tauá:tə, žrabà:tə, smatò:na)
 ← včasih o (haꝝó:f, ɻauð:rat, ɻaabó:sa, h̄ua'bə:?a)

3.14. Poakcentski vokalizem v odprtih končnih zlogih

- i ← je (dó:bi, müəri, óuši, smošli, ú:ri, zò:rni, sò:di 'posoda', h̄ermò:ui, h̄ermiøeni, neù:ri, 'piti, pé:ri, 3. os. sg. 'eri, si:ji 'seje', ?lù:ji, 'pojj 'poje', dó:ji, 'daje', ?upù:ji 'kupuje'
 ← ji (pá:si)
 ← jo (s?ueri, žá:ji 'žejo', ɻečíeri 'večerjo')
 ← nje skupaj z n (spó:ni)
 ← nji skupaj z n (priøni 'prednji', zò:ni 'zadnji')
 ← njø skupaj z n
 ← īe skupaj z l (pùøli (lē → lje → li → li))

- ← i v poziciji za k x skupaj s k x (ki → ki → kji → kjø → ki (?i); xi → xi → xii → xiə → xi (fi)) (lišn?i, ní:s?i, mrační?i, uré:hi, na streáhli)
- u ← w pred pavzo v poziciji za nezvočnikom (žä:tu, plí:tu)
 ← l pred pavzo v poziciji za nezvočnikom ('mørzu, toápnu, 'mæðu, cléhu, 'røtu, 'pø?u, jíðu, ?rð:du, neásu, prà:du)
 ← w pred pavzo v poziciji za r ('børu)
 ← l pred pavzo v poziciji za r (o'pøru, za'vøru)
 ← il pred pavzo (múð:tu, 'nøsu, 'pøhnú, shù:bu, zmó:tu)
 ← ēl pred pavzo v poakcentski poziciji (ueádu, úí:du)
 ← lo wo pred pavzo (dá:bu, acc. 'iñu 'iglo', 'tøpu 'toplo', líløtu 'dletvo')
- é ← č v nom. sg. n. adjektivov (določna oblika) ('naię, 'nøqę, 'lopę, 'taš?ę, suá:te, ui'sø?ę, bùérne)
- e ← e v sposojenem pomanjševalnem sufiksu e(i) (nù:že, ù:žče, 'uøze, ð:te)
 ← e v sposojenkah (fi:hle, pù:le)
- ø ← i (pl. plú:čø, pí:s?rø, zà:cø, 'pøsø)
 ← i: po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga ('solø)
 ← u (bró:trø, u 'løsø, na jazi:?ø)
 ← u: po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga ('sinø)
 ← e (oñní:šø, 'mænø, tá:bø; 3. sg. uzl:hnø, ró:stø, ?rð:ðø, ma zá:bø
 'me zebe')
 ← akcentuirani e po premiku akcenta s kratkega končnega zloga ('aïcø)
 ← č (na mlíecø, jù:trø, 'poizdø 'pozno')
 ← o q ('čaya 'čelo', ?adí:øø, ?uleánø, ?urí:tø, pí:mø 'pijemo', úíemø; acc. bró:ðø, ?rá:øø, lí:pø, 'astrø, u šùelø)
 ← o: po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga ('mæsø 'meso')
- a ← a (bøčiøqa, breáza, bró:zda)
 ← è (pá:ta, suíeča, žá:ja 'žeja', streáhja, mó:?ja; 'piša 'pišče', 'para 'pero', seáma, ž'raba)

3.15. Poakcentski vokalizem v zaprtih končnih zlogih

- i ← e v poziciji za (um'rijjim, 'ørim 'orjem')
 ← e v poziciji za n (→ nj) (žá:nim)
 ← ø v poziciji za n (→ nj) (sè:nim)
- u ← o v sposojenkah (fó:ruf)

- e ← e v pomanjševalnem sufiksnu ej (?)ù:ze(i), ?ò:zlej, 'wičej ('bikec', à:jičej)
 ← ě e v poziciji za labiali (zapù:uet, pš:met)
- o ← o v poziciji pred istozložnim u (dó:boúc; gen. pl. ?lú:čou, '?otlou, 'pësoú, té:uatou)
 ← o v sposojenkah (brí:tof, tì:ršto?)
 ← ē o v poziciji pred istozložnim w (ciér?ou, 'pot?ou)
- ə ← ə (diéðac, húd:paç, pé:ta?, ùesa?)
 ← i (muš:töt, já:zə?, dù:rnə?, zníetöt)
 ← u (?'kobə?, ?ɔ:pës, fíertəx)
 ← e (?rɔ:ðəš, síečəš)
- a ← a ('is?at, ?'lapau, 'razat, 'daŋat)
 ← o ('otra?, pò:prat, 'pëta?, 'uisa?)
 ← e (jó:san, 'pačan, 'zalan, ?'raman, 'jačman)
 ← ě (pò:ja?, pè:trad, ùi:hrađ, 'začat)
 ← ē ('sađat, 'terpat, 'žigat, 'orax, na ?ulësax, na húájax, 'na glavah', pér ?rá:jax 'pri kravah', c'vëtat, stüedanc)
 ← ə: po premiku akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga (s'uada?, 'tina?)

3.16. l ← l v sposojenkah (štrí:hì, há:rtl)
 ← əl (?ɔ:šì)

- n ← poakcentski ni (strò:žëca, repìčnca)
 m ← om (mlíø?m, ?lú:čm, 'mësm, 'næžm)

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

3.211. Zvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih, poleg tega pa še:

- w ← l v poziciji pred zadnjimi vokali, pred pavzo in pred konzonanti (muš:töt, hauq:f, ší:uø, 'čauø, seág:au, žđ:hau, 'is?au, ?'lapau)
 ← protetični w (uð:hü)
- l ← l (?lù:n, uó:la, ?lú:č)
 n ← n skupaj z i (?uxlì:nja, suí:nja)
 m v poziciji pred č (uì:nčëc 'vime')
- i ← j
 g v poziciji pred sprednjimi vokali (dó:ja 'dolge', 'noja 'noge')
 w v poziciji pred sprednjimi vokali (ta prá:ii, uoilit, ta si:ii, trá:ja 'trave', húá:ja 'glave')
 k pred ě e v poakcentski legi skupaj s ? (?+i) (mò:č?ja, mutì:žja, sró:?ja, na po'tožjax, z mò:č?jam, z ut 'ro?jam)
 x pred ě e v poakcentski legi skupaj s h (mú:hja, streáhja, z mü:hjam)

3.22. Nezvočniki

- 3.221. Nezvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih glasov. Nezveneči nezvočniki so nastali tudi po asimilaciji zvenečih na sledeče nezveneče nezvočnike, in obratno, zveneči na enak način iz nezvenečih. Razen tega pa še:

- b** ← b
← dw v poziciji pred a: in akcentuiranim ē skupaj z d ali brez njega
(dbò:najst, (d)bɔ:jstə, bɔ: 'dva', beák 'dveh')
- d** ← d
- ? ← k (?ùest, ?ožža, 'rə?a, ?lú:č)
- h** ← g, razen pred pavzo, kjer je zanj [x], in v poakcentski poziciji pred sprednjimi vokali, kjer je zastopan z ī ('noħa, 'iħxa, hq:s, s'hubet)
← x, razen pred pavzo, kjer se govoriti [x]
← protetični h ('hɔ?na, 'ħoħs, 'ħerš, 'ħɔjster, ħuəne)
← d v poziciji pred l (ħlīetə)
- f** ← b pred pavzo (ħauð:f, žlīef)
← b v poziciji pred t (drofti:na)
- š** ← ž pred pavzo
← št (?liəša)
← s pred zlogom s š (pušú:ša 'posluša')
- č** ← t (nùeč)
- s** ← z pred pavzo

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto v besedah so opredelili naslednji dialektični premiki akcenta:

Premik akcenta s končnega kratkega zloga na predakcentski zlog ('?oza, 'rɔsa, 'ɔtra?, 'bɔħat).

Premik akcenta z dolgocirkumflektiranega končnega zloga na predakcentski zlog ('tëstə, 'nëbə, 'uečer, s'uaða?).

V obeh primerih je novoakcentuirani vokal (zlog) praviloma kratek, akcent pa dinamičen.

Sporadičen premik akcenta s kratkega zloga na sledeči zlog (matë:ra, ?esë:ù). Novi akcentuirani vokal (zlog) je dolg in cirkumflektiran.

- 3.32. V: ← V:

- ← V v nezadnjem besednjem zlogu
- ← včasih predakcentski e po premiku akcenta s končnega kratkega odprtrega zloga nanj kot fakultativna varianta 'V (ne'se → ná:s/ 'nasə)

- 3.33. V: ← V: (razen v zadnjem zlogu večzložnih besed, kjer se je akcent z dolgocirkumflektiranega končnega zloga premaknil nazaj) (?ùest; p'røsə ← prosò:) ← V po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega vokala proti koncu besede (mátere → matè:re)
- 3.34. 'V ← akcentuirani V v edinem besednjem zlogu ('nit, 'up, 'nøš, 'žat, 'pøs, st'rau) ← predakcentski V po premiku akcenta s končnega kratkega odprtega ali zaprtega zloga (otro'ci → ut'røcə) ← predakcentski V po premiku akcenta s končnega dolgocirkumflektirenega zloga (očì: → 'øčø)
- 3.35. V ← V (v besedah, ki niso spremenile akcentskega mesta) ← akcentuirani V v zadnjem zlogu večzložnih besed po premiku akcenta s konca proti začetku besede (sest'ra → 'sastra) ← V: v zadnjem zlogu večzložnih besed po premiku akcenta s konca proti začetku besede (večè:r → 'večer, nebò: → 'nøbø) ← sporadično V: (ali V) po premiku akcenta proti koncu besede (má:tere → matè:re)

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Izguba vokalov
Vokali se najpogosteje izgube v neakcentuirani poziciji ob zvočnikih in pred pavzo
- i → Ø (kú:kelca, uð:senca, síø?!, žá:l, myð:t, 'nøs(ə), š'rø?)
ø → Ø (3. pl.: síøcej, ró:stej, muðó:tej, 'nøsej, 'pačej)
ə → Ø (mlíøčñ, 'øññ, pró:zñ, 'mastñ)
e → Ø (síøčñ, 'pačñ, 'pačta)

3.42. Izguba konzonantov

- 3.421. w → Ø (ùøs?, ùøs)
l → Ø (l → u → Ø) (uší:na, ù:rnja, ùøj, ú:ža, pušú:ša)
j → Ø (ž:bø?a, ó:ðýeca, iød, íøm, íøš, iødu, pá:si, ?ø:či, ?ø:zi, ?rà:yi)
- 3.422. g → Ø (putá:n(ə), stá:njan, ù:x 'gluh')
d → Ø (priøni, zd:ni)
p → Ø (šení:ca, tí:ca, ti:čeca).

TINE LOGAR

GORNJI SENIK (FELSŐSZÖLNÖK; OLA 149)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

| | | |
|-----|-----|----|
| i: | u: | u: |
| e:i | o:u | |
| e: | ø: | |

1.111. Funkcijo dolgega akcentuiranega silabema opravlja tudi /ər/.

1.12. Kratki akcentuirani vokalizem

| | | |
|---|---|---|
| i | u | u |
| e | ø | |
| ɛ | ɑ | |

1.13. Neakcentuirani vokalizem

| | | |
|---|---|--|
| i | u | |
| e | ø | |
| a | | |

1.131. Funkcijo neakcentuiranega silabema opravlja tudi /ər/.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

| | | |
|---|---|---|
| v | u | m |
| l | r | n |
| j | ń | |

1.22. Nezvočniki

| | | |
|---|---|---|
| p | b | f |
| t | d | |
| c | s | z |
| č | š | ž |
| k | g | |

- 1.211. Poleg /u/ se govori prosta varianta [ø].
- 1.212. Poleg /j/ se med vokali in v poziciji za vokalom pred konzonantom in pred pavzo pojavlja tudi [i].
V prvem primeru gre za glas, s katerim je bil odpravljen zev po onemitvi medvokalnega /x/ ('su:ji ← suhi), v drugem pa za j ← i, x ('le:žki ← lehki, p'ra:ži ← prah).
- 1.221. V poziciji pred vokali /i: e: e u:/ se namesto /j/ celo v govoru iste osebe pojavljata kot prosti varianti [d g], vendar se zdi, da je [g] pogostejši (do'gi:, pi'ge:m, 'gesti, 'gezaro, š'ti:rge, 'gu:žina).
V poziciji pred /a: æ/ pa se navadno govori [d] ali včasih celo [ž] ('ða:žice, 'ž'a:žice, 'ða:rem, 'ða:slji).
- 1.222. Če je /j/ v poziciji za nezvenečim nezvočnikom, se zanj pred vokalom govori [k] (vlas'ke:, la'ke:tke, 'li:stke).

1.3. Prozodija

- 1.31. Govor pozna dolge in kratke akcentuirane in neakcentuirane kratke vokale. Akcent je dinamičen: ('V: 'V V).

2. DISTRI BUCIJA

2.1. Vokalizem

2.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

- 2.111. /ø:/ je razmeroma redek vokal. Pojavlja se kot pozicijska varianta /o:u/ pred istozložnim /m n j/ (s'po:m, 'dø:m, z me'sø:m, z'vø:n, g'rø:m, za kik'lø:m; g'nø:j, 'lø:j), v besedi s'tø: 'stol' in v izposojenkah (pla'fø:n, 'rø:r, 'ø:rgole, 'šø:star). Govore ga tudi v besedi b'rø:dim 'mislim'.
- 2.112. Namesto /e:/ se tuintam, predvsem v izglasju, pojavlja ej: (na'se:j 'nese').
- 2.113. Namesto /e:i/ se v poziciji pred istozložnim /j m/ pojavlja e: (ži:vø:m).
- 2.114. V poziciji pred istozložnim u /i:/ ni mogoč; namesto /i:/ se pojavlja [u:] (ko'su:u, 'pu:u, vər'tu:u, 'bu:u).
- 2.115. V skupini umi:, ubi: se namesto /i:/ pojavlja [u:] ('mu:žti, 'mu:jem).
- 2.116. V poziciji pred /r/ se /i:/ ne pojavlja, namesto /i:/ se govori [e:] (v'me:ro 'umiral', vo'de:r, vendar 'fi:rma).
- 2.117. V poziciji pred r /u: u/ ni mogoč, namesto /u: u/ se pojavlja varianta [ø: ø] ('fø:rtox, 'tørk, 'vøra 'ura').
- 2.118. V poziciji za /v/ se /e/ ne pojavlja. Namesto njega se govori [ø] ('vøra, 'vøter, d'vøma, vø 'ven').
- 2.119. V predakcentskih zlogih se namesto e navadno govori /a/, vendar tudi varianta [e] ni redka (cf. 3.13.)

2.2. Konzonantizem

- 2.21. /u/ oziroma [q] se pojavlja samo v izglasju, sredi besede pa v poziciji za vokalom in pred konzonantom (ki'ke:u, pri'ja:teq, c'veq, 'žeq, 'töpeq, č're:iveq, 'teočci).
- 2.22. V poziciji pred /t č/ se za vzglasni /p/ pojavlja f (f'ti:č, f'če:la).
- 2.23. V poziciji za /š/ se namesto č ← t pojavlja [k] ('kušker, 'pi:ške, š'ku:rec, luš'kina, stér'niške, 'eške, po'riške).
- 2.24. V poziciji pred /t/ se za /k č/ pojavlja [š] (š'teri, š'to, š'te:m 'čitam').
- 2.25. V poziciji pred /t/ se za /x/ namesto /Q/ pojavlja [s] (s'teti, s'to, s'te:jla 'hoteti ...').
- 2.26. V poziciji pred /d z s/ vzglasni /v/ ni mogoč ('dovec, do'vica, z'di:gniti, 'sigdar, 'si).
- 2.27. V poziciji pred /n l/ se /d/ ne pojavlja; namesto njega se govori [g] ('vę:gne, g'na:ko, 'gnes, g'lę:sna, g'la:n).
- 2.28. V poziciji za /m/ se /n/ ne pojavlja; zanj se govori [l]; v poziciji pred /m l/ se /t/ ne pojavlja; zanj se govori [k] ('kąmla, 'gu:mla, k'mica, 'mekla).
- 2.29. V skupini /bn/ se namesto /b/ pojavlja [v] (d'røvni).
- 2.291. Zveneči nezvočniki se govore tudi pred pavzo.

2.3. Prozodija

- 2.31. Dolg ali kratek akcentuiran je lahko katerikoli zlog v besedi.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi akcentuirani vokalizem

i: ← i:

u: ← u:

← i: pred istozložnim u ← l in pred zlogom z /o/ (ko'su:u, 'pu:u, ver-'tu:u, 'tuma 'tihoma')

u: ← ɿ: ('žu:ti, 'vu:k, 'tu:čti, 'du:g)

← i: v skupini ɿmi:, ɿbi: ('mu:iti, se 'mu:jem)

e:ɿ ← ě:

o:ɿ ← o:

← o:

é: ← e:

← ē:

← ə:

← ē: v poziciji pred istozložnim /m i/

← včasih akcentuirani e (ne'se:m, -'e:š)

← i: pred r (v'me:ro 'umiral', vo'de:r)

o: ← o: v poziciji pred istozložnim /m n r i/ ('dɔ:m, 'tɔ:r, 'bɔ:r)

← v nekaterih izposojenkah ('rɔ:r, 'šɔ:star)

← v nekaterih redkih drugih primerih (b'rɔ:dim 'mislīm', 'ɔ:brika)

a: ← a:

← v besedi 'la:ž, 'la:žati 'lagati'

ər ← ɛ:

3.12. Kratki akcentuirani vokalizem

i ← akcentuirani i

u ← akcentuirani u

← akcentuirani i v poziciji za /v m/, pred istozložnim u in pred zlogom z /o/ ('vudo 'videl', 'muš, 'vumen, 'muva, 'vuva 'midva, vidva', za'suū, 'buū, š'tuū, 'tuū, 'tuma 'tihoma', 'tuo)

u ← akcentuirani i ('vuna, 'dužen, s'kuza, 'buja 'bolha', 'žuna)

← v nekaterih izposojenkah (k'rumpeli, 'kukarca, s'tube, 'kumet, 'kufer)

← v nekaterih onomatopejah ('kuka, 'kukanca 'kukavica')

ě ← akcentuirani ě (že'r̄ebec, m'r̄eža, 'męti, 'n̄emam)

e ← akcentuirani e ('neso, 'mela, v'čera)

← akcentuirani ɛ (ma'čeča, gu'seča, te'leča, 'gedro)

← akcentuirani ə (g'nes, 'zemem)

← sekundarno akcentuirani e ('sestra, 'zemla, 'tele)

← sekundarno akcentuirani ə ('deska)

ø ← akcentuirani o ('døber, 'gøni, nøsi, g'røb)

← akcentuirani ɔ ('døga)

← sekundarno akcentuirani o (s'møla, 'køsec, 'kønec, 'køteø, 'økna, 'pøplat)

← akcentuirani ɛł ('dø 'jedel', m'lø 'mlel', š'to 'čital', s'to 'hotel')

ą ← akcentuirani a (bri'sąča)

3.13. Neakcentuirani vokalizem

i ← i (bri'sąča)

← u (zgi'bi:, lid'gę:, pis'ti:m, li'či:m, ki'reče, ki'pu:jem, si'šiti, b'luzi).

← včasih iz ē ('gørik, v'leti)

- u ← ! (gu'či:, bu'jē: 'bolhe', zaku'nē:n)
 ← v nekaterih redkih besedah iz u (luš'kina, lu'pina)
- e ← e v izglasju
 ← ē v izglasju
 ← sekundarni ə skupaj z r ('vøter) v skupini nezvočnik + zvočnik
- o ← o
 ← ɔ
 ← al, il, əl, ěl ('kopo, 'gu:čo, 'gono, 'noso, 'ge:zdo, 'ra:so, 'neso, 'peko,
 'ži:vo)
- a ← a
 ← predakcentski /e, e, ě, ə/ (za'leni, ta'če:, la'dina, sa'di:, pla'sica, po
 la'se:̄i, ma'ji:r 'mehur', laž'li:vi)
 ← včasih predakcentski /i/ (pasta'rica)
 ← poakcentski /ě ɛ/ ('so:usad, dva'na:jsat)
- ər ← ɿ (vér'ti:m, ər'žē:, ər'd'a:vo)
 ← ru, ri, rě, ra, ro v predakcentski poziciji (dər'žina, tər'gē: 'trije'
 sər'di:nec, tər'be:̄i, pər'se:, stər'ši:lo, kərp'li:va, pər'dē:, gər'bē:n)

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /j r l m n ň/ so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih glasov, poleg tega pa še:

- j ← kot razrešitev zeva po onemitvi medvokalnega /x/ (mi"jē: 'muhe')
 in /x/ v poziciji za vokalom pred konzonantom ter pred pavzo
 ('le:̄iki 'lahko', p'ra:̄i 'prah')
- v ← w ('medved, 'divd'i, op'ra:vla, vla'se:)
 ← protetični w pred u:
 ← b; glej 2.29.
- l ← n, v skupini mn ('kämla, 'gu:mla)

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so se razvili iz enakih glasov v izhodiščnem splošnoslovenskem sistemu, poleg tega pa še:

- f ← w pred nezvenečimi nezvočniki ('za:fca, 'qfsa, of'se:n)
 ← p b pred /t č/ (f'ti:č, f'čela)
- č ← t
- š ← k, glej 2.24.
 ← č, glej 2.24.

g ← j, glej 1.221.
 ← d, glej 2.27.

k ← j, glej 1.222.
 ← t, glej 2.28.
 ← ſ v poziciji za š ('kušker, 'pi:ške, š'ku:rec, luš'kina, stər'niške, 'eške,
 po'riške)

3.3. Prozodija

'V: ← akcentuirani V:

'V ← akcentuirani V (novoakutirani, skrajšani staroakutirani)
 ← sekundarno akcentuirani e o ə ('zemla, 'kɔsa, 'megla).

3.4. Izguba glasov

- 3.41. V govoru se je izgubil konzonant x, ki je odvisno od pozicije prešel v [š], izjemoma [s]; za vokalom pred pavzo je zanj [i], pred konzonanti in med vokali pa se je izgubil.